

ابن خلکان

. ر . ف .

بالارنڭ آتا، آنالرينه

بورچى ملاجان خالق

سياحت نامهلر

. ر . ف .

بزرگه تشر نيچون كيرهك

احمد مولا كاي

ياپونياغه ايكسكورسيه

آخوند صالحجان اورمانف

توركستان چيني ده سياحت

وشيروان ياوشف

ربا حقنده

ذاكر آيوخانوف

مارقوپولو حقنده برتجر بد

ع . عزيز

سيبيريا تاثيراتي

رضوان ابراهيموف

بر آز تفتيش

اسماعيل الجعفري

بورچن ياشرگان بوله-ر

چيريني ياشرگان اوله

ايرطشباي

تربيه و تعليم:

«روح تربيه سي» - مرد عالم محمدف

«اصول تربيه» - علي حبيب

«يككاش» - علي جان تيرشقاوي

شعرلر

مواصله و مخابره:

بخارا، اوقا، قزان، آلماتا

حكايه:

«ايل ايجون» - ف . سليمانف

شورا

عدد ۱۱

ايبون ۱ = سنه ۱۹۱۵

موقت محوري: عبدالرحمن فخر الدينف

ناشري: «م. ساكر وم. ذاکر راميفلر»

ایسکی کتابلر

حاضر مدنی خلقلرنک ایک اهمیت بپردیگی نرسلردن برسی: بورنغی ایسکی کتابلرنی جیوب زور-زور کتبخانه هم موزه خانلر آچار و بتون دنیا خلقینگ استفادہسی ایچون طریشہ لری. علم قدرن بلگان آروپا هم آمریکا خلقی شوشندی کتابلرنی ازلب طابو ایچون یراق یرلرده، عرف و عادتلری بتونلہی باشقه بولغان قوملر آراسندہ یوریلر، مکلر برلہ آچہ لرینی فدا قیلہ لری. بر آمریقانک «واشینغتون» شہرندہ گی کتبخانہدہ گنہ طوقز یوزمگ جلددن آرتق کتاب بار. بزنگ مسلمان خلقی معارفدن لذت آلا آلمانلقدن بورنغی اسلام مدنیتمی زمانندہ غی کتابلردہ یوغلوب بتکلر. بر قسمینی آوروپالیر اوز کتبخانہلرنندہ صاقلاب قالغانلر. اگرده آلا ر اهمیت بیرمگان بولسلر ایدی، بولاریدہ یوغلوب نام و نشان قالماغان بولور ایدی.

صوگنی یلدرده غنہ زمان هم محیطنگ اجباری برلہ بزنگ مسلمان خلقلریدہ اویانا و معرفت قویاشینہ طابا قوللرینی صوزا باشلادیلر. آرتق زور بولماسہدہ هر قالادہ حتی بعض زورراق اوللردہدہ کتبخانہلر آچلوب خلقنگ استفادہسینہ غیرت ایتمکدہدر. بورنغی ایسکی کتابلرنی جیوب، بر زور کتبخانہ یاصا لازم ایدی. چونکہ آلا ر ہمہسیدہ نادرالوجود بولغان اثرلردر. مطبعہچیلک بولماغان زمانلردہ بورنغی علمنگ مرکزی دیب یورتہ طورغان «بخارا» غہ باروب تحصیل کورگان شاگردلرنک بتون تحصیللری یازوب اوقوغہ توقف ایتمک. آندہ غی شاگردلرنک یگرمی - اوطوز یل یاتوب یازوب اوقوغان نرسلری مهم جلدلر تشکیل ایتمک.

بزنگ بورنغی شاگردلرمز اوط آریا بولماغان زمانلردہ نیندر یراق یرلرگہ قدر باروبدہ شول قدر مشقتلر ایلہ اوقوغانلر. برہولرنک یارطی عمری بوینچہ مشقت چیگوب یازغان هم شوندن علم آغان کتابلرنی صاقلاب مہ گگو یوغلامسلیق قیلوب بر یرگہ جیناب صالو بزنگ ملی هم علمی بورچزدر.

بورنغی کشیلرمز ٹولوب آلا ر اورنن اہلیتسز وارثلری طوتدیغندن مذکور کتابلرنک کوبسی یوغلوب بارادر. اگرده اش اوزغانچی بو طوغریدہ ہمت کورسہتمہسک، بزندن صوگ کیلگان ملت افرادی علم قدرینی بلمہ گانلکمز ایچون بزگہ رنجورلر. موندی علمی اشنی طورغزوب آنک بتون مصرفینی اوزیگنہ کوتہرہ طورغان بایلر، بزده احتمال تابولماز. اما شونک ایچون رسمی رخصت برلہ بر جمعیت یاصالہ شول جمعیت آنی باشقارہ آلور ایدی. اگرده اوز آدینہ بر کتبخانہ یاصاب آنی تریلہو

موافق بولمی ایکان، اول وقتدہ حاضرگی موجود کتبخانہلردہ بورنغی ایسکی کتابلرغہ دائر بر شعبہ بولندرغہ تیوشلی ایدی. احتمال، بخارانک حاضرگی حالینی اولگی وقتینہ قیاس قیلوب: «اول کتابلرنندہ نی باردر دیسک؟ ہمہسیدہ قرون وسطادہ غی یونان اسخولاستیقہ سیدر ایدی» دیب ایتوجیلرمز بولور. فقط اصل اهمیت آنک بو جہتندہ توگل، بلکہ تاریخی مهم بر نرسلہ بولونندہدر. بو زمانندہ بیش یلدہ اوقوب آلا طورغان علمنی بورون زمانندہ یگرمی یل بلکہ ارتغراق اوقوغانلر. بو کونگی حالینہ قاراب بخارانک اولگی پارلاق وقتینی، قورصاوی، مرجایلرنی یتشدرگان زمانلرنی اونوتورغہ یارانی. آندن صوگ بو اثرلرنک آراسندہ بعض برہولری شوندی ماتور و نفیس قلم ایلہ یازغان کہ، کورگان کشی حیران قالماسلیق توگل. اول کتابلرنی صاقلاب قالماسہق، باری بر یوغلوب، تارالوب، طوزوب بتہ چکلردر. محمد فاتح سلیمانی. «ایمہ».

قطعه

بولوچیمین یوریم آغہ، تہنمدہ قوتم بارغہ
مقدس قوتم برلہن آشام کوککہ کرہم صانغہ.

قلجق

دعوت الله حتی خفت ان لا
یکون الله یسمع ما اقول.

ادارہ در ہواہلر:

ریویل شہرندہ علی افندی علیموف گہ: صورغان نومیرلر-
گزنگ هر بری بیارلدی.

صابر جان القورماشی افندی و باشقہ لرغہ: بویلنک ۱ نیچی، ۲ نیچی
نومیر شورالری ادارہدہ یوق، بتکان. شونک ایچون بیاررگہ
مکن بولمادی.

سمرقند شہرندہ عبدالکریم بن سلیمان یزدی حضر تیرینہ:
محررنگ اوز اسمینہ یازمش مکتوبگر «اوقا» شہرندہ «شرق»
مطبعہسی واسطہسی ایلہ سلامت تابشرلدی و اوزگر کورستان
آدرس برلہ جنابگرغہ بیارلگان مکتوب آدرس یازلمش آدم
تا بلماغانلقدن، «سمرقند» شہرندن کیرو قایتدی. مکتوبنگ
مضمونی ایسہ «مشهور خاتونلر» حقندہ اتقادگر باصلغان غزتہ
نومیرلرنی کوندروگرنی رجا قیلودن عبارت ایدی.

۱ ایون - ۱۹۱۵ سنه

۱ شعبان - ۱۳۳۳ سنه

سهر آدمير والوغ حادير

ابن خلکان

۶۰۸ - ۶۸۱

اعتمادی و اوز هنرنده متخصص اسلام مؤرخلرندن بولغان بو ذاتنگ اسمی احمد بن محمد بن ابراهیم بن ابی بکر، کینهسی ابوالعباس ولقی ده شمس الدین ایدی. ایران دولتنده الوغ فامیلیه- لرننگ بری بولغان و عباسی خلیفه لر زماننده وزیرک منصبنده طورغان برمکیلر نسلندن ایدی.

ابن خلکان، دجله یلغه سینک صول طرفنده و بو کونده «موصل» ولایتده بولغان «اربل» شهرنده ۶۰۸-۱۲۱۱ تاریخنده ۱۱ نجی شهر ربیع الآخر (ستابر) ده دنیاغه کیلگان ایدی. شول عصرده مشهور عالمردن تحصیل ایدی. ابن خلکان اوزی: «بزرگه ام المؤمنین زینب بنت ابی القاسم دن اجازت بار، مذکور اجازتنی ۶۱۰ نجی یلده یازغان ایدی دیسه ده». (وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۱۹۸) بو وقته اوزی باری ایکنجی باشنده گنه ایدی. صحیح البخاری نی «اربل» ده ۶۲۱ تاریخنده ابن هبت الله دن استماع ایدی (وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۳۰۶).

آتاسی اوشبو «اربل» شهرنده الملك المعظم مدرسه سنده مدرس بولوب ۶۱۰-۱۲۱۳ ده وفات بولغان ایدی (وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۳۲). ابن خلکان، آتاسندن ایکی باشنده یتیم قالدی (۱).

(۱) ابن سبکی نك «طبقات الشافیه» نام اثرنده (ج ۵ ص ۱۴): «تفقہ علی والده» دیگان سوزی درست بولماسه کیرهک. ایکی باشنده گمی بالاده «تفقہ» صورت طوتماز.

ابن خلکان ۶۲۷-۲۲۹ تاریخنی شهر رمضان آخرنده، اوزینک وطنی بولغان «اربل» شهرندن جیقوب کیتدی (وفیات الاعیان. ج ۱ ص ۳۹۹) بو وقته یاشی ۱۸ لرده ایدی. اوشبو یل آخرنده «حلب» شهرینه کردی (۲) و شونده شیخ بهاالدین یوسف بن شداد، ابوالبقا بییش و باشقه لر حضورنده تحصیل ایدی. ابوالبقادان ابن جنی ننگ «اللمع» اسمی اثرینی اوقوغانلغینی اوزی هم ذکر قیله در (وفیات الاعیان. ج ۲ ص ۳۴۲). ۶۳۳ ده «دمشق» غه باردی و آنده ابن الصلاح حضورنده استفاده قیلدی. آندن مصرغه سفر ایدی.

ابن خلکان ۶۵۱ - ۱۲۵۳ تاریخنده «دمشق» شهرنده قاضی القضاة منصبه کردی و اوشبو خدمتنی عدلک اوزرنده توقوز یل باشقاروب طوردی. ۶۶۰ تاریخنده عزل ایتلوب مصرغه قایتوب کیتدی. بو وقتلرده دمشق ده شافعیلردن قاضی القضاة بولمیدر، موگا ایسه باشلاب ابن خلکان قویلدی دیلر. ابن خلکان ننگ «قاضی» عنوانی برله شهرتی اوشبو سببندر. موندن صوگ تکرار «دمشق» ده قاضی القضاة نصیب اولندی و بو دفعه سنده سیاسی تهمت سببندن تورمه گه سالندی.

ابن خلکان، بیک کوب عالمردن استفاده قیلغانلغی کبک اوزندن هم کوب آدمیر تحصیل ایتدیله و شول عصرنگ مشهور مدرسه لرنده مدرسلک ایدی. وفیات بولغان وقتنده ده «دمشق» ده «امینی» مدرسه سنده مدرس ایدی.

(۲) وهی اذ ذاك ام البلاد مشحونة بالعلماء والمشتغلين وفیات الاعیان. ج ۲ ص ۳۴۱.

«وفيات الاعيان» غه بر قدر عالمير طرفندن «ذيل» لرده يازلدى. ذيللرنگ مشهورلى اوشبونلردر:

(۱) عبدالباقي تاج الدين المحرومى المكي ذيلى. بو آدم ۷۴۳ قىلته در. اوشبو ذيل گه ۸۰۶ ده وفات بولغان زين الدين العراقى دخى بر «ذيل» يازمشر.

(۲) عقودالجمان. ۷۹۴ ده وفات بولغان بدرالدين الزركشى تاليفيدر. (۳) فوات الوفيات. ۷۶۴ ده وفات بولغان محمد بن شاكر الكيتي تاليفيدر.

وفيات الاعيان ننگ، فارسچه و استانبول توركچه سينه، اوروپاده غى علم تللرنگ كويسينه ترجمه ايتولگانلگى معلوم. مگرده استانبولده باصلمان ترجمه ده آرتدرو و كيمتو كبك نرسه لر كوب بولغانلقدن اعتماد قيلمازغه تيوشلى.

وفيات الاعيان الك مرته فرانسوز عالميرى طرفندن ۱۸۳۸-۱۸۴۲ ده «پاريز» ده و غسه عالميرى طرفندن ۱۸۴۰-۱۸۶۵ ده «غوتغن» ده و آندن صوگ اوروپانك مشهور شهرلرنده، آنك بعدنده مصرده و باشقه اورنلرده باصلدى.

ابن خلكان، بيك زور خدمت ايتوچى هم ده ثمره لى يادكار قالدروچى عالميردن بولغانى حالده اوزينه موافق روشده و اوزى طوققان مسلك اوزرنده ترجمه حالى يازلماغان بولسه كيرهك. موسى كمال الدين اسمنده بر اوغلى بولغانلغى معلوم. شوندىن باشقه عائله سى حقتده بر نرسه ده تابوب بولمادى. عموما مونك حقتده غى ترجمه حاللر ناقصلردر. «وفيات الاعيان» ده كرامات الاوليا و خارق عادات ماجرالر سويله ب شغلانمگاني و ايشانلر حقتده يتلر طولوسى مدحيه لر يازماغانى ايچون بولسه كيرهك ابن سبكي ده بو آدم حقتده آز سويلى. ترجمه حال نقطه سندن الك مكممل يازلغان اورن بزنگ فكرمزگه كوره «قاموس الاعلام» بولسه كيرهك. لكن مونده ده تصحيح قيلورغه تيوشلى اوشبو اونلر بار: (۱) احمد برله ابراهيم آراسنده محمد توشوب قالغان. (۲) وفات سنه سى ۶۷۱ ده توكل بلهك توبانده بز ايتكناچه در. (۳) آخرده بولغان شعرلر ابن خلكان شعرلى توكل بلهك ابن سكره نكيدر. ابن خلكان اوزى ده مذكور شعرلرنى ابن سكره گه اسناد قيله در (وفيات الاعيان. ج ۱ ص ۵۲۶). كيتبخانه لرنده «قاموس الاعلام» بولغان كشيرلر شوشى يا كشيرلرنى توزه تسونلر ايدى.

قاضى ابن خلكان ۶۸۱ - ۱۲۸۲ تاريخى رجب ۲۶ نجي (اوكتابر) كون «دمشق» ده وفات بولدى و ايكنجى كون «قاسيون» ده دفن قيلدى. ياشى ۷۳ ده ايدى. ر. ف.

ابن خلكان، اديب و احاطه لى، علمى ترتيبلى و خاطرلى، ظريف و لطيفه گه هوسلى، شاعر و فصيح هم سليس عبارت برله يازوچى عالميردندر. بر قدر تاليفلر بارلغى روايت ايتولسه ده ديناغه مشهور بولووينه و اسمينگ منگو قالووينه سبب، اسلام عالميرى ترجمه حاللرى حقتده ترتيب ايتكان «وفيات الاعيان» و انبا انبا الزمان» اسملى الوغ اثريدر.

«وفيات الاعيان» اوز بانده بيك اعتمادلى اثرلردن بولوب مونك بازارى هيچ وقت توشمسه كيرهك. ابن خلكانك عقللى و جدى، تحقيقي و اعتبارلى آدم ايتكناگينه، اوهام و خرافات برله اشى بولماغانلغينه بو كتاب قدر آيچق دليل بولماز. اوزى طرفندن يازلغان نسخه، بو كونده «بريتيش موزه نوم» ده صاقلانا ديلر.

ابن خلكان، «وفيات الاعيان» نى ۶۵۴-۱۲۵۶ ده ترتيب ايتارگه كرشوب يحيى بن خالد بن برمك ترجمه سينه ايتكندن صوگ ملك ظاهر بيرس يانده شام غه سفر ايتدى (۶۵۹-۱۲۶۱ شوالده). اوشبو سفرده قاضى القضاة لق خده تته كرووى سببلى كتابى دوام ايتدره آمادى. منصندن عزل ايتوب مصرغه قايتقاندن صوگ بيك كوب كتاب مطالعه قيلورغه و اولدن ترتيب ايتكان اثرينه نادر معلوماتلر قوشارغه موفق بولدى و كتابى ده ۶۷۲-۱۲۷۳ نجي يل جمادى الاخرى ده تمام ايتدى.

«وفيات الاعيان»، حقيقي بر مؤرخ طرفندن صدق و اخلاص، حقلق و عدالت اساسى اوزرينه ترتيب ايتولگان و ترجمه حاللر سليس و مرغوب روشده يازلغان نظيرسز بر اثر بولسه ده آدملرنى انتخاب ايتووى نيندى بر قاعده گه بنا قيلنغانلغى بزگه معلوم توكل. ابن خلكان اوزى، كتابنگ ديباجه سنده: «خليفه لر حقتده مستقل اثرلر بولغانلق سببندن آنلرنى ذكر قيليم، بيك زور بر مصلحت اجبار ايتمگانده اصحاب و تابعين ترجمه حاللر نى ده سويله ميم بلهك اوزمنگ عصرده شلمنى هم ده حقلرنده سؤاللر كوب بولا طورغان ذاتلرنى ذكر ايتارمن» مضموننده بر قاعده كورساتسه ده، كتاب ايچنده بو قاعده لازم درجه ده رعايت ايتولمگانلگى معلوم.

كاتب چلبى «وفيات الاعيان» نى: «بيك الوغ و حرمتلى آدملرنگ ترجمه لرى حقتده بر قدر يوللرغنه يازوب قناعت ايتكانى حالده شاعرلر و اديبلر حقتده اوزون ترجمه حاللر يازدى، عقیده لرى بوزوق بولغان آدملرنى ثنا قيلدى» ديب انتقاد ايتوچيلر بولغانلقتى روايت ايتدر. لکن بو انتقاد مجرد بر تعصب اثريدر. «وفيات الاعيان» ده مقصود بولوب ترجمه لرى ذكر ايتولگان

آدملر، بزنگ اوسدن گنه صانامزغه كوره ۸۲۹ و كاتب چلبى سوزينه كوره ۸۴۶، قاموس الاعلام صاناونجه ۸۶۵ در. استطراد و مناسبلر برله سويله نگان كشيرلر بزنگ حسابمزغه كرماديلر.

بالانگ آتا - آنالینه بورچی .

(اخلاق)

دنیاده بولغان همه جان ایلهری، ایگ توبه ن دن آلوب ایگ یوغارغیسینه قدر اوزلرینگ معیشت، کسب و عموما کون کورشلر نده اوزلرینگ منسوب بولغان فرقه (بولک) لری بله ن یاقن طورالر . تلهسه گنه نیندی جان ایسه ی بولسون، اول اوزینگ بولگنندن آیرلوب باشقه بر بولک که قوشلوب یا که اوز باشینه غنه آیرلوب کون کوره آلمی . ایکنچی تورلی ایکنانده آتر هر وقته بر برینگ یاردمینه محتاج بولالر . مثلا : وحشی حیوانلردن بورینی آل : آتر اوزلرینه مخصوص اورمان و یالانلرده بر گه لوشوب طورودن باشقه، کوبره ک نرسه هم ییگرده ک قولغه توشرو اوچون طاماق ازله گانده کوبسینچه بر گه یوریلر . چیکر نکهلرنگ بتون باصونی باصوب کیتکانن هر کم کورگاندر . بر قر مسقهده اوزینه باشقه بر او یا یاصامی . شولایوق بر قویده کوتودن آیرلوب آداشوب کیتمی . بولر ایندی طبیعی شولای یارالغانلر هم شولای بولورغه محکوملر . ایندی جان ایلهرینگ ایگ مترقیسی و ایگ اشلکلی هم عقلیسی بولغان انسانلرغه کیسه ک، بوندهده شولوق حالنی کوره مز . هیچ بر کشی یالغزی بر یالانده، بر اویده اوطورمی . برده بولماغانده آنک بر یا که بر نیچه کورشیسی و یا که عاٹاهسی بولا . بو، شولای بولغان هم شولای بولورغه تیوش . چونکه آدم بالا لرینگ هر وقت برسینه برسینگ یاردهمی کیره ک بولوب طورا . اگر بر کشی تاماقده حاضر لهب اچسه، کیومده سوقما، تکسهده ایگنده چهچه، تیمرده صوغه، اویده یاصی، سبقده اوقی طور . غان بولسه، شولرنگ بارسینهده یتشورمی ایدی؟ دنیانگ بو کونگی مدیتلری میدانه چفارمی ایدی؟ شبهه سز یوق . بز، مونگ ممکن بولماغانلغن، دنیاده غی آدم بالارن اوزمزنک آیرم، آیرم اعضالرمز شیکلی قاراغانده ییک آچق کوره مز :

مثلا : آیاق یورمهسه، قول اشله مهسه، کوز کورمهسه . . . بزنگ مقصدلرمز اوتهلورمی ایدی؟

آدم بالالری بر برسینه شبهه سز یاردمله شه . لکن بو یاردمنک ترتیبی نیچک؟ تلهسه نیندی بولسون، آدم بالاسی بولغاچ بارسیده بر برینه تیگز قاریلری؟ یوق .

آدم بالالرینگ یاردمله شورلی اوزلرینگ نسل جهتندن بولغان اینک یاقلرندن باشلاب شوندن بر اغایقان صابن یاردمنک تورلریده باشقه را بارا . بو بر طبیعی یول . هر آتا، اوز بالاسن باشقه لرقتدن آرتق کوره هم آنی کوچی یتکان قدر تریه قیلورغه طرشه . تلهسه گنه نیندی بالا بولسون اول اوز آتاسن، اوز طوغانن بوتنه فرح الدین لر آتاسی، علم الدین لر مالای ندن آرتق کوره . آتر بر نقطه دن طارالغانلر هم شول نقطه تیرمه سنده اورتاق و یاقلر . آدم بالالری شول یاقلاق (قرده شلک) نقطه سینه چیتکه کیتکان صابن دائره، دائره بولوب جیولغانلر . بو شول رهوشلی : ایگ تلك عائله دائره سی، آندن صوگ فامیلیه، اروغ، ملت . . . الی آخره، شول روشجه تزله بیرلر .

تلهسه گنه نیندی یاوروبالی بولسون، یراق شرقده غی بر بر قطای دن شولوق بیرده طوروچی یاوروبالینی یاقن کوره . یاوروباده طوروچی بر تورک، آمریقاده غی بر تورکنی یاقن کوروی طبیعی . بولر بارده اثباتقه محتاج بولماغان حقیقتلر .

کشی اوزینگ یاقلرینه و بالالرینه یاردمله شه هم تریه قیله . لکن بوشغه توگل، بلکه اول اوزینگ تریه سی نسبتنده کیله چکده بر مکافت آورغه تیوش . دنیاده هیچ بر اش اشله نمی، که آنک بر ابرینه مکافت، یا که جزایر لمه سون . شولای بولسه ده آتا آنانک بالاسینه، یا خود قرده شلرنگ بر برسینه ایکنان خدمت و یاردملر نده اساسا یوغاریده غی امید بولسه ده مقصد ایتوب اولغنه طولمی . هیچ بر آتا کورلگانی یوق، که اول اوزینگ بالاسن، ممکن بولغان تقدیرده تریه ایتمه سون . قشنگ آچی صوقلرینه قارامی بالارن طویدرو اوچون، اول بیرنده، ایرلی خانونلی، فقیر کشیلرنگ کونلکله ب کشیگه آشلق صوغوب یورولری موگا آچق دلیل . بالالری اولو آچیسندن نیروارن بوزغان یا که صارغایوب اولگان کشیلرنی هر کمنگ ایشتکانی باردر . بولر کورسه ته، که آتانک بالانی تریه قیلوی، آندن ییگیلی بر مقصدیغنه کوزه توب توگل بلکه آنی یاقن کورگان و یارتقالقلرندن ناشی طبیعی بر یول بونچه در . لکن شونیده خاطر دن چفارماسقه تیوش، که کشی هر وقت بر کوبی طورا آلمی . هیچ بر آتا عمر بونچه اوزینگ بالاسن تریه لهب و بالاسیده آنک تریه سی آستنده غنه باروب دنیان کیتمز . بلکه هر نرسه نگ بر ایسکرووی بولغان شیکلی آتا . آنا

سیاحت نامہ لر

اوز قومز طرفندن یازلغان یا کہ ترجمہ ایتولگان و یا کہ چیتلر طرفندن یازلوبده بزگه مناسبتلی بولغان سیاحت نامہ لردن معلومز بولغانلری اوشبو اثرلردر:

آمریقاغہ سیاحت . کلیم الله سعدی افندی اثری بولوب موندہ اوزینک آمریقا اولکاسینه سیاحت ایتووی حقندہ معلومات بیرہ در. قول یازمه نسخہسی ۸۰ بیت مقدارندہ. بو اثر همیشه باصلغانی یوق.

آنکلیہ کہ سیاحت . ۱۹۰۹نجی یلده انگلترہ خلقی اسمندن قوناق روشندہ چاقرلوب بارغان روسیہ دولتندہ ساویت ودوما اعضالردن عبارت ہیئت ایچندہ باروچی دوما اعضاسی صدرالدین افندی مقصودف طرفندن یازلغان اثردر. ۱۹۱۴نجی یلده «قازان» شهرندہ «امید» مطبعہسندہ باصلوب تارالدی. ناشری ہم صدرالدین افندی اوزی بولسه کیرہک. اثرده کورلگان گہ بنا سیاحت ترتیبی اوشبو روشدہ در: پیتربورغ (پیتراغراد)، ییلگیہ، فرانسیہ، دکر، لوندون، قامبریج، لیورپول، ادینبورغ، اوکسفورد. ایکی دانہ رسمی ده بار. بتونس ۱۴۶ بیت.

آوروپادہ اوج آبلو بر سیاحت . محرری عادل خان زیاد خان اوغلی بولوب ۱۳۲۶ - ۱۹۰۸ تاریخندہ «کنجہ» ده عسکر حاجی حسن زاده مطبعہسندہ باصلمشدر. بتونس ۶۰ بیت. «آیاصوفیہ» نك طشدن و ایچدن کورنشینک رسمی بار. عادل افندی موندہ اوزینک «کنجہ» دن سفر ایتوب باتوم، طرابزون، استانبول، بوداپشت، ویانہ، مونخین، سوربیخ، جنوہ، پاریز، دوور، لوندون، اوستاند، بروکسل، بیرلین شہرلردن اوتوب روسیہ گہ قایتقانلغینی حکایت ایتہ در.

ابن بطوطہ نك دست فیخاندہ سیاحت . ۷۷۹ - ۱۳۷۸ تاریخندہ اوزینک وطنی بولغان «طنجہ» شہرندہ وفات بولغان ابن بطوطہ نك ۶۲۲ یلده باصلغان زور بر سیاحت نامہسی بار. مذکور آدم یر یوزینک یك کوب یرلرندہ یوردی و بورن زماندہ «دشت قپچاق» دیب مشهور بولغان بو کونگی روسیہ نك جنوب

لرنگدہ قارتایووی بار. درست بالاسی یش، اوزی قوتلی وقتدہ اول، آنی تریہ ایتدی؛ لکن حاضر قارتایوب کوچی بتکان، ایندی آنک اوزن تریہ ایتہرگہ بر کشی کیرہک. تکی بالا، اوز بالاسن تریہ لہب کیلدی؛ لکن اولدہ قارتایوب قالدی، آنی دہ تریہ لہرگہ ایکنجی کشی کیرہک. منہ بو یول طبیعی روشدہ هر فردنک اوزینک باشقہ لرغہ احتیاجی و باشقہ لرنگدہ کیلچکدہ آکا احتیاجی بار ایکانن کورسہ تہ.

ایندی، بزنی تریہ لہب اوسترگان آتا - آنالرمزغہ بولغان بورچیمزغہ کیلسہک. اوستمزگہ لازم بولغان مادی تریہ لرن اوتہ گاننگ صوگندہ شونی غنہ ایتورگہ ممکن، کہ آرنی اسسیگہ قوورتمی، صووقہ طوگدرمی تریہ لہو اوستینہ آتا - آنالرمزغہ بولغان بورچارمزدن برسی و ایك برنجیسی، آرنک حیات و عمر آورلقلرندن طولایی آروب ضعیفلہنگان یعنی قارتایغان کونلرندہ، اوزمزنک یش کوجمز بلن آرغہ یاردمگہ یشو. ومزدر: تا کہ آر بدنلرندہ قالغان قدر حکمی (Физическій) قوتلرن تمام یوغالتوب، وقتندن تلك تلف بولماسونلر. مونگ اوستینہ آتا - آنالرمزنک ایسی عادتلرندن کیلگان هر برکیمچیلکلردن کوز بوموب، آرنک بزگہ بولغان محبتلری اوچونکنہ آرنی سویومزده بزنگ مویشمزده زور بر فریضہ در: کہ آتا - آنالرمز شونک بلہ شادلق و جان طنچلغی طابوب، روحا ہم استراحت ایتسونلر. نہایت، شخصمزغہ، عرض و کشیلگمزگہ و عموما حیاتمزغہ ضرر کیلمہ سلک اورنلرندہ آتا - آنالرمزگہ آرزو و فکر - لرینہ قارشی کیلمیچہ، آرغہ یول قویو؛ منفعت ادیہ یا کہ مادیہ مزگہ ضرر کیلورلک اورنلرندہ ایسہ آرغہ یاخشلیق بلن گنہ آکلاتورغہ طرشو؛ الحاصل مہکنلک مرتبہسندہ آرنک کیف و خاطرلرن قرماسقہ اجتهاد ایتو - بالانک ایگ اخص لازمہ لرندندر. ملاجان خالقف.

عبرتلی سوزلر:

واق کیملرنک، بو قوتی برلہ یوری طورغان زور کیملہ - لردن کورمکچی چینسز دگرلرگہ کروب کیتولری نی قدر قورقنچلی بولسه یارلیلرنک بایلرغہ ایبرولری شول درجہدہ قورقنچلیدر. یالقاولق ایچندہ بولغان سفاهت، قبرلک اوستندہ کی طوی مجلسینہ اوخشار.

عقلیلر برلہ جولہ لرل آراسندہ بولغان مسافہ، کاغد قائلوخی قدرگنہ در. شونک ایچون اوز حاللرینی یاخشی تیکشرمی طورغان عقلیلرنک جولہ لرل آراسینہ باروب کورولری یك مہکندر.

یلده «الدین والادب» مجله‌سندە نشر ایتوله باشلاغان ایدی، بر مانع بولوی سببلی تمام بولمی قالدی. بو سیاحت نامه، گوزل و فائده‌لی بر اثر بولورغه اوخشیدر ایدی.

♦♦

اسماعیل سیامنی . اسماعیل بن بیکمحمد اسمعی بر آدم، اوزینک ایده‌شلی برله ۱۷۵۱ نجی یلده سیاحت‌گه چیقوب آسیانک کوب اورنلنده یورگان و اوزینک کورگان و ایشکانلرینی رساله روشنده ترتیب ایشکان. اوشبو اثردن ایکی - اوچ عدد ایسی یازمه نسخه‌لر برله توزه‌تکان صوگ باشینه بر مقدمه و آخینه بر خاتمه هم‌ده بعض اورنلرینه حاشیه‌لر یازلوب «مکتبه‌الشركة» طرفندن ۱۹۰۳ نجی یل «قازان» ده خاریتوئوف مطبعه‌سندە ۳۲ یتده باصلدی. موندن مقدم بو اثر، ۱۸۶۲ نجی یلده قازانده اونیورسیتیت مطبعه‌سندە «ایکی حاجینک رحلت نامه‌لری» اسمی برله باصلغان بولغان.

♦♦

اوج آباو سیامت . محرر و ناشری «یارکنده» شهرنده امام و مدرس الحاج عبد الرحمن بن عطاء الله القازانی القورصاوی در. بو اثر ۱۹۰۵ نجی یلده «اورنبورغ» شهرنده محمد فاتح کریموف مطبعه‌سندە ۲۷ یتده باصلمشدر. عبد الرحمن حضر تلری ۱۳۱۹ - ۱۹۰۱ نجی یل ایون آینده «یارکنده» دن سفر ایتوب اوشبو شهرلده یورمشدر: سیمی پولات، اومسکی، پیتراول، چیلایی، پرویسکی، اوفاء، اورنبورغ، سامار، قازان، مکاریه، بخارا، تاشکنده، اولیا آتا، پشپک، توفاق، قارا کول (پریژوال)، قارقاره‌لی.

♦♦

ایران مکتوبلری . «وقت» اداره‌سی طرفندن مخبرلک صفتی برله ایران پایتختی بولغان «طهران» شهرینه یبارلگان برهان افندی شرف طرفندن ترتیب ایتولگان سیاحت نامه‌در. بو اثر ۱۹۰۹ نجی یل «وقت» نگ یک کوب نومیرلرینه تاراتلوب نشر قیلندی. سیاحتینک ترتیبی اوشبودر: اورنبورغ، سامار، قازان، استرخان، پیتروؤسکی، باکو، اینزبلی، رشت، طهران. بزنگ قومز طرفندن ایران سفری حقتده یازلغان اثرلرینک برنجیسی بولسه کیرهک.

♦♦

باغچه سرا بره تاشکنده زیارت . محترم اسماعیل بک غصبرینسکی حضر تلرینک «باغچه سرا» شهرندن «تاشکنده» گه بولغان سیاحتی حقتده اوز طرفندن یازلغان اثر در. ۱۸۹۳ نجی یل «ترجمان» نومیرلنده تفرقه صورتده نشر ایتولگان ایدی.

♦♦

و شرق طرفلرینده سیاحت ایتدی. «دشت قیچاق» حاللرینی سویله‌گان اورنلری، مذکور الوغ سیاحت نامه‌دن ایرلوب آتوب «ابن بطوطه‌نگ دشت قیچاقده سیاحتی» اسمی برله رضاء الدین بن فخرالدین طرفندن اوز تلمزگه ترجمه ایتولمشدر. طبع قیلغانی یوق. یازمه نسخه‌سی ۵۰ یت مقدارنده در. موندە ابن بطوطه‌نگ ترجمه‌هالی هم‌ده «تحفة النظر» اسمنده بولغان مذکور سیاحت نامه‌سی حقتده بر آز معلومات بار.

♦♦

ابن فضل بنک بلغارغه کپلوی . عباسی خلیفه طرفندن «بلغار» غه یبارلگان ایلمچی هیستی ایچنده بولغان ابن فضلان اسمی آدمنگ سیاحت نامه یازغانی مشهوردر. لکن سیاحت نامه‌نگ اوزینی بو کون‌گه قدر تابا آلمادیلر شول سیاحت نامه‌نگ بعض اورنلرینی یاقوت حموی اوزینک «معجم البلدان» اسمی کتانبندە کوجره‌در. تورلی اورنلرده بولغان شول کیساکلر، رضاء الدین بن فخرالدین طرفندن ترجمه ایتولدی. «ابن فضلان‌نگ بلغارغه کیلوی» اسمنده بولغان بو اثر مطبوع توگل. یازمه نسخه‌سی ۳۰ یتلر مقدارنده در.

♦♦

استانبول خاطرلری . «پیتروغراد» شهرنده عالی قورسلرده اوقوچی حرمتلو خانملردن مریم رحمت پاتاشوا «استانبول خاطرلری» اسمی برله ۱۹۱۳ نجی یل «وقت» نگ ۱۲۰۱ نجی، ۱۲۱۱ نجی، ۱۲۲۳ نجی و ۱۲۴۵ نجی نومیرلرینده نشر ایتدردی. مندرجه‌سی اوزینک استانبولده کورگان نرسه‌لرینی سویله‌ودن عبارتدر.

♦♦

استانبول مکتوبلری . «بالقان» صوغشی وقتنده «وقت» غزه‌سینه مخبر بولوب «استانبول» غه سفر ایتوچی فاتح افندی کریموف طرفندن ترتیب ایتولگان بر اثر در. ناشری «وقت» اداره‌سی. ۱۹۱۳ نجی یلده «وقت» مطبعه‌سندە باصلوب تارالیدی. موندە، مشهور آدملردن یک کوبلرینک رسملری والوغ آدملرنگ قول یازمه‌لریندن کایشه‌لر بار. طبیعی و ییکل روشده یازلغان بو اثرده، هیچ بر وقت اعتباردن توشمازک معلومات کوب. اوز وقتنده «مکتوبلر» روشنده ترتیب ایتولگان بو اثر، کیله‌چکار ایچون یک درست بولغان تاریخی منبعلردن بولسه کیرهک. باصمه‌سی بتکان حکمنده در.

♦♦

استانبول سیاهنم . داملا عالجان حضر تلری طرفندن اوزینک استانبول‌غه سفر ایتووی حقتده یازغان اثر در. ۱۹۰۸ نجی

ساراپول تورمه‌سی .

مجم سفری . قارغالی ده امام و مدرس خیرالله افندی العثمانی نك حج سفرندن یازوب ییارگان مکتوبلریدر. ۱۹۱۲ نچی یانی «وقت» نومیرلرینک بعضیلرنده فیله تون روشنده باصلدیله .

مجم نامه . مشهور شاعر و طریقت شیخلرندن بولغان محمدعلی الحقمی حضرتلری طرفندن اوزینک حج سفرنده کورگان حاللری یازلغان بیک الوغ بر اثردر . قول یازمه نسخه‌سینی کورگانم بار ایدی .

ملب خاطرانی . صاقاری افندینک «بیروت» شهرندن «حلب» گه بولغان سیاحتی حقنده اوشبو یانی «شورا» ده درج ایتولوب بارادر .

دور عالم . عبدالرشید قاضی ابراهیموفنک اوزون سیاحتی حقنده اوز طرفندن ترتیب ایتولگان اثردر . ۱۹۰۹ نچی ییل «قازان» شهرنده «بیان الحق» مطبعه‌سندده باصلدی . جمله‌سی ۱۶۰ بیت . سیاحت ترتیبی اوشبو روشده: قازان، اوقا، چیلایی، پیتراپول، تومسکی، ایرقوتسکی، یوقاری اودین، چیتنه، مانجوریه، خارین، ولادیواستوق . (بو اثرنک باشقه جزءلری ده بولسه کیرهک، چونکه شوشی سفرنده عبدالرشید قاضی یاپونیا، هندستان اولکالرنده یوروب حجازغه بارغان هم ده شول سیاحتی «بیان الحق» ده باصلوب طورغان ایدی، لکن کتابچیلرده باشقه جزءلری کورلمادی .

رحله المرهانی . مرجانی حضرتلرینک حج سفرنده یازوب یورگان بر خاطر دفترندن سفر حقنده بولغان جمله‌لری چوپله‌نوب رضاء الدین بن فخرالدین طرفندن سیاحت نامه روشنده ترتیب ایتولدی و ۱۸۹۷ نچی ییلده «قازان» شهرنده حیرکوف خاتونینک مطبعه‌سندده ۳۰ بیتده باصلدی . موند «فضائل الشهور» کتابی حقنده یازلغان سوز (۳ نچی بیت ۱ نچی رقمی حاشیه) فضائل الشهور کتایینک مؤلفی بلمازدن مقدم یازلغان سوزدر . فضائل الشهور و آنک مؤلفی حقنده «آثار» (ج ۲، بیت ۵۴۹-۵۵۳) ده یازلغان سوزلر، صوکنندن بلنگان نرسه‌لردر .

سفر نامه . قازان اماملرندن محمدی بن صالح طرفندن اوزینک حج سفری حقنده یازلغان بر اثردر . ۱۸۹۰ نچی ییلده «قازان» ده اونیورسیتیت طبعخانه‌سندده ۵۵ بیتده طبع ایتولمشدر .

بخارا مکتوبلری . بخارا شهرنده سنی و شیعه دعواسینک

سبیلرینی تیکشروب درست خبرلر یازار ایچون دیب «وقت» اداره‌سی طرفندن ییارلگان برهان شرف افندی طرفندن ترتیب ایتولگان اثردر . ۱۹۱۰ نچی یانی «وقت» نومیرلرنده نشر ایتولدی .

پیتربورغ سیامت نامه‌سی . محرر و ناشری بو کونده «اومسکی» شهرنده امام نیاز محمد سلیمانوفدر . اوزینک «پیتراپول» شهرندن «پیتروغراد» غه باروب قایتوی سویله‌نهدر . ۱۹۰۷ نچی ییل «قازان» ده «شرف» مطبعه‌سندده ۳۰ بیتده باصلمشدر .

نوارنج ضمه سرفی . چواچک امامی قربان علی حاجی

خالد اوغلی تألیفی بولغان بو اثرنک بر قسمندده اوزینک سیاحتلرینی قصه ایتهدر (۵۴۸-۶۲۸ نچی بیتلر) . موندده یازلغان غه کوره قربان علی حاجی نك سیاحتی اوشبو ترتیبده بولمشدر: چواچک، سیمی پالات، اومسکی، مسقوا، اسمولینسکی، وارشاوا، ویانا، پوده‌پشت، ییلغراد، پروت، صوفیه، تاتار بازارچق، استانبول، بروسه، اسکندرون، طرابلس شام، بیروت، شام، قدس، مصر القاهره، سویس، نیبوغ، مدینه، مکه مکرمه . ۱۳۱۴-۱۸۹۷ نچی ییل ۲۵ نچی رمضان (۱۵ نچی فیورال) چواچکدن چیقوب ۱۳۱۶-۱۸۹۸ نچی ییل ۲۳ نچی جمادی الاولی (۲۷ نچی سنتابر) ده چواچک گه قایتوب کرمشدر . بو اثر ۱۹۱۰ نچی ییل «قازان» ده «اورنک» مطبعه‌سندده باصلمشدر . ناشری قربان علی حاجی اوزی بولسه کیرهک .

تورکستانه مینی ده سیامت . یاش معلملردن و مدرسه‌ء

عالیه ماذونلرندن نوشیروان افندی یاوشف طرفندن اوزینک «تورکستان چینی» ده یورگانی حقنده یازلغان مقاله‌لردن عبارت . بو مقاله‌لر «شورا» ده باصلوب طوردیله . موندن صوکنده باصلسه‌لر کیرهک .

تورمه‌لر خاطره‌سی . بو اثرده، اختیارسز بولغان بر

سیاحت حکایت ایتوله‌در . ناشر و محرری بو کولمه اویازی «یالان کول» اولنده امام زکی جان افندی شاه گرایوفدر . ۱۹۱۳ نچی ییلده «قازان» ده «ملت» مطبعه‌سندده ۱۱۲ بیتده باصلمشدر . اوستندن بولغان دانوسلر سبیدن زکی جان افندی ۱۹۱۱ نچی ییل دورت-یش آی قدر وقتلر محبوس بولغان ایدی . بو کتاینده ایسه شول ماجرالر حکایت ایتولمشدر . سیاحت ترتیبی اوشبو: یالان کول، بو کولمه تورمه‌سی، مینزله تورمه‌سی، آلابوغه تورمه‌سی،

سیواستوپول، خارقوف، مسقوا، پیتروغراد. کتابی اوزی نشر
ایتمش و اوزی تصحیح قیلمشدر.

♦♦

سیاحت خاطرہ لری. یوسف افندی آخورانگ آروپا
سیاحتندن بر قسمیدر. «شورا» ننگ برنجی و ایکنچی جلدلرنده
نشر ایتولدی.

♦♦

سیاحت خاطرہ لری. سمرقندده مفتی بهبود خواجہ
حضرتلرننگ ۱۹۱۴نجی یلده استانبول، سوریه و مصرده بولغان
سیاحتی حقدہ غی مقالہ لریدر. معتبر «آینہ» ژورنالنده باصلوب
تارالدی. هنوز تمام بولماغان بولسه کیردک.

♦♦

سیاحت خاطرہ لری. نورعلی افندی نادیف طرفندن
اوزینک ۱۹۰۹نجی یلغی سیاحتینی تعریف ایتولوب یازلغان بر
اثردر. اوشبو ۸نجی جلد «شورا» ننگ ۵نجی عددندن اعتبارا
درج ایتولہ باشلادی. سفر ترتیبی اوشبودر: بوزولوق، سامار،
ساراتوف، مسقوا، کیف، آدیس، استانبول، ازبیر، آفینہ،
اسکندریہ، قاہرہ، پورت سعید، یافا، قدس، بحرلوط، بیروت،
اسکندرون، میرسین، طرابلس، سلانیک.

♦♦

شام خاطرہ لری. صاقاری افدینک «بیروت» دن شام
و بلبلک کہ بولغان سیاحتی حقدہ در. «شورا» ننگ ۶نجی
و ۷نجی جلدلرنده نشر ایتولدی.

♦♦

عربستانده مسلمانلرنک مفرسی الٹاسی. حاجی
سلیم گری افندی اثریدر. سلیم گری افندی، اوزینک آناسی
(بو کونده اورنبورخ مفتیسی سلطانوف حضرتلری) نه یولداش
بولوب ۱۸۹۳نجی یلده حج سفرندن یوروب قایتقان ایدی.
شونده کورگان و ایشکانلرینی روسچہ یازوب Священная
область мусульманъ въ Аравіи. برله روسچہ
باصدردی. جملہ سی ۶۰یت. سلیم گری افدینک روسچہ قلمی
یک ایرکن و یک لذتلی بولغانلقدن اوشبو سیاحت نامہ سی گوزل
بر اثر بولوب چقمشدر.

♦♦

العواطف الحمیرة فی السیاحات النوریة عربچہ یازلغان
بو اثر ۱۹۰۷نجی یل «قازان» شہرندن برادران کریموفلر
مطبہ سنده ۸۵یتده باصلمشدر. مؤلفی: «بوا» شہرندن امام
و مدرس ہم آخوند نورعلی حسنوفدر. نورعلی حضرتلری

طشندہ «ناشری خلیل قاضی سلیمانوف» دیب یازلغان بولسده
خلیل قاضی اوزی: «اصلا قاتوشم یوق، مینم اسممنی اوزمدن
رضالقسر قویغانلر، ایندی شونک ایچون سوز چیقارسہم واقلق
بولادر» دیب سویلہ وینی ایشتم.

♦♦

سوریہ و فلسطین. یوسف افندی اوزینک سوریہ
و فلسطینده بورولرینی یازوب ۱۹۱۳نجی یلده «وقت» غزتہ سنده
«سوریہ دن» ہمده «فلسطین دن» اسملری برله نشر ایتدرکن
ایدی. بز ایسہ مونی ییکل بولسون ایچون «سوریہ و فلسطین»
دیب گنہ تعبیر ایتہ من. حقیقت حالده اوشبو مرتب مقالہ لری، سیاحت
حکایتلری بولودن یگرہک «تاریخ ادیان» غہ مناسبتلی تحقیقلردن
و یهودلرنک دین و مذہب لرنہ عائد فکر و ملاحظہ لردن عبارت
ایدی. یوسف افندی، شوشی مقالہ لری برله یک جیتون مسئلہ لرنی
یکل سویلہب آگلاندی و بتون دینانی شاولاتورلق باگا فکرلرنی
عادتی خبرلردن فرقسز صورتده فولقلرغہ ایشترددی و کوللرگہ
صالیدی. بو حال، یک آز آدملرگہ گنہ نصیب بولا طورغان
موفقیتمدر. بو بختلرنک وقتی اوتسکان یوق ہمده اوتہ چکده توگل.
شونک ایچون علم اہل لری. تدقیق و تحقیق برله مشغول ذاتلر
اہمیت بیررلر. مونلرده بولغان اہمیت «خیالی» عبارتده بولغان
اہمیت گنہ توگل، بلکہ تفتازانی و دوانی بختلرنده بولغان
اہمیتلردن ده اوستوندن. موگا اوز وقتندہ دفت ایتوچی عالملر
بولدی. جملہ دن بری محترم موسی افندی اوشبو مقالہ لری مناسبتی
برله «وقت» فیلیہ تونندہ (۱۹۱۳نجی یل) «سیونستلر» اسمی
برله ظاہرندہ یهودلر حالندن خبر بیرو و حقیقت حالده مسلمانلرغہ
تیبہ ایتو مقامندہ مقالہ لری نشر ایتدردی.

♦♦

سیاحت کبری. سلیمان شگری اسملی بر ذاتنگ سیاحت
نامہ سی بولوب «پیتروغراد» شہرندن عبدالرشید ابراہیموف
مطبہ سنده ۱۳۲۵-۱۹۰۷نجی یل ۶۰۴یتده باصلمشدر. بردن
پیتروغرادده باصلوبی و ایکنچیدن اوشبو سیاح روسیہ مملکتندن
ایکی مرتبہ اوتوب کیتووی مناسبتی برله اسمنی اوشبو دفترده
یازدق. روسیہ ده گی سفر ترتیلری اوشبودر (اولگی مرتبہ سی):
کراسنووودسکی، عشق آباد، بخارا، عشق آباد، کراسنووودسکی،
باکو، راستوف، کیف، پولتاو (موندن آستریاگہ چیقوب
کیتہ در). ایکنچی مرتبہ سی (۱۳۲۵-۱۹۰۷نجی یل ربیع الاول
۲۰نجی کون چین اولکاسندہ بولغان «اورومچی» شہرندن
قوزغالوب): سیمی پالات، اومسکی، جیلایی، اوقا، سامارا،
مینزہ، رھزان، تولا، قورسکی، خارقوف، باغچہ سرای، آقسجد،

اثر در. حاضرندہ «شورا» دہ باصلا در.

یورپا سیاحت نامہ سی ۱۸۹۸ . نچی یلدہ محمد شا کر افندی رامیف ، فاتح افدینی ایبدہ ش ایوب آوروپادہ سیاحت ایٹکان ایدی . بو اثر، اوشبو سیاحت حقندہ فاتح افندی طرفندن ترتیب ایٹولمش و ۱۹۰۲ نچی یلدہ «پیتروغراد» شہرندہ الیاس میرزا بورغانسکی باصمہ خانہ سندہ باصلمشدر . بتوسی ۱۹۱ بیت . سفر ترتیبی اوشبودر: اورنبورغ، سامارا، سیزران، طولا، مسقوا، پیتروغ (پیتروغراد) ، ٹیلنا، برلین، قولون، بروکسل، پاریز، نیس، میلانو، میران، ویانہ، بوداپشتہ، استانبول، سیواستوپول، باغچہ سرای، مسقوا، اورنبورغ .

اوزمگہ معلوم بولغان «سیاحت ناہ» لر اوشبونلر در . بزگہ معلوم بولماغانلر یا کہ معلوم بولوب دہ شوشی ساعتدہ خاطرندن چیقغانلر بولورغہ ممکن . موندن مقدم ترجمہ خاللر حقندہ یازغان مقالہ مزدن دہ بر قدر اثرلر توشوب قالغانلر . شونلر دن بعضیلری سوگندن خاطر مزگہ کیلدی و بعضیلرینی چیتردن یازوب اعلام ایئدی لر . برر وقت برلہ شول توشوب قالغانلر نی دہ یازسہ قیرہ ک . شوشی سیاحت ناہ لر آراسندہ تمام بولماغانلر یا کہ غزتہ و ژورناللر نومیرلرینہ تارالوب یازغانلر بار . شونلر دن اہمیتلی بولغانلرینی برگہ چیوب کتاب روشندہ باصدررغہ تیوشلی ایدی . یلر طنچلانغاندن صوگ بو طوغرودہ ہمت ایٹولسہ یاخشی بولور ایدی .

شعرلر:

اولولوق

نفسنہ قول بولسہ سلطان بولسہ دہ - قولنگ قولی .

نفسنہ گر خوچہ بولسہ قول دہ سلطانندن اولو!

جاراللہ ویرغازوف .

منم صاقچم ، ماتور آق فرشتہم

کیلسون ، موندہ جیہر ، خدایم!

قارا کوتی کولوب بر یاقترسون؛

تیک اولغنہ مینم ... کون ... آیم! ..

معلم : ع . یگی . «تاشکند» .

۱۳۲۴ - ۱۹۰۶ نچی یل ایول باشندہ سفرگہ چیقوب حجازغہ بارمشدر . بو اثر، شول سفرنی تعریف ایٹودن عبارت . سفر ترتیبی اوشبو: بوا، سمبر، پیتروغراد، استانبول، بروسہ، بیروت، دمشق، مدینہ، مکہ، جدہ، پورت سعید، ازمیر، کلیدولی، استانبول . اثر دہ یک کوب اوہام و خرافات بار . نورعلی داملا کبک علم اہللری ایچون موندی نرسہ لر یازو، زور کیچیلکدر .

قریمہ سیاحت ۱۹۰۳ . نچی یلدہ «ترجمان» غزتہ سینگ اون یلق یوبیلیسندہ حاضر بولور ایچون اورنبورغ شہرندن فاتح ہم دہ حمیدجان افدی لر «باغچہ سرای» غہ سفر ایٹکانلر . «قریمہ سیاحت»، اوشبو سفرنی تعریف ایٹوب فاتح افندی طرفندن یازغان اثر در . ۱۹۰۴ نچی یلدہ «اورنبورغ» شہرندہ فاتح کریموف مطبعہ سندہ ۱۱۷ بیتدہ باصلمشدر . موندہ اسماعیل بک غصپرنسکی نگ رسمی ہم بار . سفر ترتیبی اوشبودر: اورنبورغ، بوزولوق، سامارا، رہ ژسکی، قورسکی، خارقوف، سیمفروپول، باغچہ سرای، سیواستوپول، یالتہ، نووراسییسکی، ساریتسین، سامارا .

ماوراء النہر دہ سیاحت . محمد ظاہر بیگیف اثری بولوب ۱۳۱۱ - ۱۸۹۳ نچی یلدہ بخاراغہ بولغان سفری حقندہ یازمشدر . بو اثر ۱۹۰۸ نچی یل «قازان» دہ یارمالایوف مطبعہ سندہ ۱۰۸ بیتدہ باصلمشدر . محمد ظاہر افدینک رسمی و محترم موسی افندی طرفندن یازغان مختصر ترجمہ حالی دہ بار . ناشری «کتاب» (برر جمعیت یا کہ ادارہ بولسہ کیرہ ک) در . اثرنگ عبارتلی، اسلوبی موسی افندی طرفندن اوزگارتلگان بولورغہ اوخشیدر . محمد ظاہر افدینک مطبوع اثرلری برلہ بو کتاب عبارت و اسلوبی آراسندہ مشابہت کورلمی .

محمد امین سیاحت نامہ سی ۱۷۸۳ . بو آدم قازان اویازی «یاگا کیشت» اولندن بولوب ۱۷۸۳ نچی یلدہ قاققاز، استانبول، مصر آرقلی حج سفرینہ بارغان و اوشبو اثرینی یازغان . بو رسالہ، ۱۸۶۲ نچی یلدہ قازاندہ اونیورسیتیت مطبعہ سندہ «ایکی حاجینک رحلت نامہ لری» اسمی برلہ باصلمشدر . بو ایکی حاجیدن بریسی اسماعیل بن بیک محمد بولوب مونک سیاحت نامہ سی یوقاریدہ ذکر ایٹولدی .

یاپونیاغہ ایکسکورسیہ ۱۹۱۱ . نچی یلدہ علمی بر جمعیت برلہ یاپونیاغہ سیاحت قیلوی حقندہ «بلغاوشچین» شہرندہ امام و آخوزد صالح جان افندی اورمانوف طرفندن ترتیب ایٹولگان

بزگه تشر، نی ایچون کیرهك؟

(تش دوقتورلری طرفندن یازغان روسچه اثرلردن اقتباس ایتولدی).

ایچمزگه کرهچك آزقلرنی واق واق پارچهلرغه چهینهب ایزوگه برنجی قورال «تشر» ایکانی معلوم. صوگ اول آزقلنی چهینهو نیگه کیرهك؟ شول کوی بیارسهك یارامازمنی؟. مونگ جوابی توبه نده یازغان بز نيقدر جمله دن شاید معلوم بولور.

آدم، نيقدر بیر یوری و نيقدر اش اشلی، لکن آنك یوروب آیغی طوزمی، آشالمی، اول، آیغینه ایتوك قولینه ییله ی کیه، شونك آزغنه یورو و آزغنه اشلوی سبیلی آنك ایتوگی و ییله یی تیشوله - طوزا. آخرنده اش که یاراماز بولوب چوبلكگه تاشلانا. آنك آیغی ده یوردی، قولی ده هر وقت اشلدی، نيك آنك ایتگی ییله یی گنه تیز کونده اشدن چغاده نيك آیغی ایله قولی طوزمی، تیشلمی؟. بولارنك برسی کون ایکنجیسی یون ایدی. بولار ایندی چدامقلری بیک نق نرسه لده سانالمی. منه چداملی بولغانلردن کموش قلاق ایله تیمر پچاق (بولار ایندی بیک نق نرسه لر) بازاردن آلب قایتدق. قوناق کیلگان وقتلر دغه بال ایله جای اچکانده گنه طوتدق؛ منه ایکی یل اوزغان ایدی، قالاغمز نك توسی کیتدی، قوناق آلدینه قویارغه اویالورلق بولدی. نهایت عمری بتوب اشدن چقدی. بو کموش. اما بز نك آیغمز، قولمز ایت، البته مونگ ایگ چداملیسی بولغان کموش کوبردک عمر ایتدگه تیوش ایدی، حالبوکه ایگ یومشاق بولغان ایتدند ده نك اشدن چقدی. بو نیچك بولای بولا؟

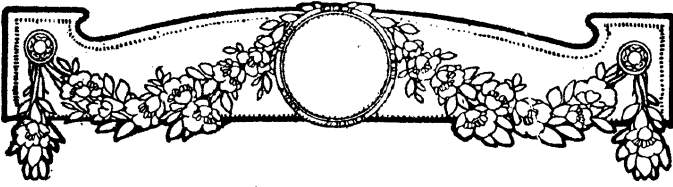
منه شولای: بز قلاق ایله نرسه نی آلب آغزمزغه قابامزده شول وقت اول بز نك ایرنمزگه می تلمزگه می اشقلا، شول سبیلی طوزا. کوب یورو، کوب اشلو ایله قولمز آیقلمزده طوزا. فقط آیرما شولغنه: بز نك طوزغان و قرشلغان یولرمز هر وقت توزه - تلوب اصلاح ایتلوب طوزا، اما قلاقسی کم توزه توب تورسون؟ درست آنی ده سورتلر، یوالر (تریه لیلر) لکن اول یوو سورتو برله توزه لمی بلکه طوزاغنه.

ته نمز نك طوزغان و قرشلغان اورنلری یوره کدن چقغان قان طامزلردن کیلگان قانلر ایله توزه تلوب یا گارتلوب طورالر. یوره کده گی قان ایسه اچمزگه کرگان آزقلردن حاصل بولا، بز

آزقلرنی قانغه ئه یله نوب بتون ته نمزگه طارالسون ایچون آشیمز. تن شول قان واسطه سی ایله اوسه زورایا.

کورر کوزگه قان قزل توسده صیق بر ماده در. لکن زور ایتوب کورسه ته طورغان قورال (میکراسکوب) برله ن قارالسه قانده برنیچه ماده لر نك یوزوب یورگانی کورلور. قانتی ایگ نك قاراغان بر علم، قانده قزل هم آق توسده کچکنه گنه کره لر بولدیغنی کورگان. قانتك شکلی هر حیوانده بر بولمیچه تورلی تورلی بولادر. مثلا: انسانك بر تورلی، کوگارچینگ بر تورلی. الحاصل حیوانلر نك قانلری بر تورلی گنه بولماز. قانتك قزل کره چکلری، آق کره چکلردن کوب بولغانلقدن قان قزل توسده کورنده در. قان صیق بر ماده دیدک شولای بولغاچ قانغه ئه یوریله چك آزقلرده صیق بر حالد بولوی کیرهكدر. حالبوکه بز نك بار آشاغان آشمز قاطی، مثلا: بز ایکمک، ایت، یاشلچه، طوز، شیکه ر هم باشقه بیک کوب قاطی نرسه لر آشیمز. بولارنك بعضیلر یومشاق حالگه کیترووی آورد توگل. مثلا: شیکه ر، طوز. بز صو ایچمز، صوده بو ایکه وی بیک تیز آدی، تارالا. ایکنجیلری ایسه، مثلا: ایکمک، اگر بز تجربه ایچون بر استکان صوغه صالوب چلاتساق کوررمز: ماده مز صونی بولغانور. منه شوشی بولغانچق صونی بر آزدن صوگ صاونتی آلب قاراساق صاونتک توبینه اوطورغانون کوررمز. بو ایسه آنک تمام آروب بتمه گان ایکانلگنی کورسته در. لکن قانغه قاتوشاچق ماده، شولقدر صیق بولورغه کیرهك، که اول هیچ مانع مز یوقاری اوته آسون. بو صو ایله ینوب ایزلوب بتمه گان آزقلرنی قانغه یارارلق بر حالگه کیترو ایچون، اوزینه مخصوص صولر (عصاره) لر بار. بو صولرنی (عصاره) لرلرنی تغزده گی واقغه ییزلر (عده) حاضرلی.

آغزغه کرگان آرق نك توکروک ایله قاتیشه. بو توکروک دیدکمز ماده آغزده گی ییزلر نك توکگان صوبدر. بو صوغه اصطلاحده عد لغایه - روسچه спянные железы - دیلر. مونگ واسطه سی ایله آرق بر آز صیق لانغانک صوکنده، جن (مری) ایله معده گه (آش قازانینه) توشه. مونده دخی «عصاره معدویه» ایله قاتشوب برنیچه ساعت قایناغندن صوگ نیچکه اچه کلرگه کیته. مونده ینه «عصاره معائیه» گه (روسچه кишечный сок) - (اچهک صوی) قاتشوب بیک صیق بر حالگه ایله نه. آشاغان آزقلر مز نك کوبره گی قاطی، اما قان صیق نرسه. شونلقدن صوده آری طورغان ماده. لرنی هیق بر حالگه هم باشقه شوندی اشلرنی تمام اشله دیلر ایندی. بو صیق نرسه لر یوقا یاری لر آرقلی اوتوب، چغوب، یوغاریده بلوب کیتکان، آچی صولرنك خدمتی بله آشاغان آشلر مز صیق بر حالگه کیلگان ماده مز قانغه ایله نوب و بتون

یاپونیاغه ایکسکورسیه

سفر حاضر نفی و سفر کونی

۱۳ نجی ایون ساعت ۱۰ ده ایکسکورساتلر جمعیتی بولغانغه کوره، تعیین قیلنغان ساعت ده کامپریجیسیکی اوچیلچشه زالی ایکسکورساتلر هم طکلارغه کیلوچیلر ایله تولغان ایدی. مینده زالغه کروب، تانوشلرم برله سلاملاشوب، تیشلی اورنغه اوپر دم، جمعیت آچلدی. توبانده گی اشرلر مذاکره قیلندی:

(۱) ارغانیزاتور یعیلیانف اقدی، ایکسکورسیهغه یازیلوچی طوقسان آدم بولسه ده، تورلی سیبلرگه بنا بعضیلرینه رخصت ایتلمه دکنی، بنا علیه باریسی ۷۹ آدم قالدیغنی وشونلرنی بر نیچه فرقه گه بولب، بره باشلق صایلاونی تکلیف ایتدی. بایناق مذاکره سوکنده، خلق بر برسی ایله تانوشمازدن مقدم باشلق صایلاو و فرقه گه بولو موافق بولمایه چغنی ملا حظه قیلوب، پاراخودقه قالدردی.

(۲) ایکسکورساتلرنک باریسی ایچون بر زاغرانچنی پاسپورت مصارفی اوله رق هر کمدن ۵۵ شه رتین آچه جیولدی.

(۳) ایکسکورساتلرغه اداسی تیوش بولغان پروگرام اوقولدی وشول پروگرام بونیه حرکت ایتمک تیوش ایدیکی سویله ندی. پروگرام، باشلقلرغه اطاعت ایتمک، اوز فرقه سندن آپرلوب یورمه مک، هیچ کمنگ ملی حسینه توقمه مق (تیمه مک). یاپونیه ده یوروب، ولادی و استوقغه قایتورغه مصارف ایچون شاگردلردن ابلیشه ر، الوغلردن طوقسانشار صومدن جیولغان آچه بیتمه سلیک بولسه، حاجت قدر جیوشمق کی ماده لردن عبارت ایدی.

ایکسکورساتلر طرفندن پروگرامغه رضالق کورسه تلدی و هر برسینه پروگرامدن بره ر نسخه هم نومیریلی ایکسکورسیه بیلتلری برلدی. طاغن ئری ایتوب، بیلیت نومیره سی یازیلغان ایکشهر کاغد بیرلوب، بو کاغدلرنی باغازلرغه یاشدرمق تیوش ایدیکی آگلاندی.

(۴) یاپونیه ایون - ایول آبلرنده یا گفر هم اسسلیک بولغانغه کوره یوقا یا گفر کیوملری آورغه تیبیه ایدلدی. یاپونلر ده هر یورته کرگنده طشقی آباق کیوملرنی صالحق عادت بولغانغه تیز سالونه تورغان باشماقلر توصیه ایدلدی و آغان کیوم سالوملر

ته نمزده سیاحت ایتوب بزنگ باشمزی، قولمزی هم آباغمزنی الحاصل بتون اعضالمزی تریه ایته، یمرلگان بوزولغان بیرلرن توزه ته. شونک ایله بز ترکلک ایتهمز. مونده بر نرسه قالدیکه، اولده: آشالغان طعمامزنگ واقلانوب آغزده چلانوب معده ده قایناب اچه کلرده صیقلانوب، قانغه ایله نوب بزگه یاراقلی بر نرسه بولووی. مونک ایچون ایک باش سبب آزقنگ واقلانوی. منه شول آزقنی واقلاوچی کم؟ دیوگه «تش» دیب جواب بیرمزی. دیمک: «تشر بزگه آزقنی واقلاوغه کیردک ایکان».

بالانک یا کا طوغانده تشی بولمی. اول آگارغه کیره کده توکل. چونکه آنک بر نرسه ده چینه سی یوق. بالا ایک اولگی یان، آناسینگ سوتی ایله رزقلانا. سوتده ایسه بالاغه کیره ک بولغان ماده لرنگ باری ده بار. لکن آلا صیق حالده بولغانقلرندن بزگه کورنمیلر.

تشر، بالاغه ۶ - ۷ آی اونکاج چغا باشلاب اوچ یه شده آگور ۲۰ قدر تشر چغوب بو تشرگه «سوت تشری» دیلر. بو تشر ۷ - ۸ یه شلرده وقتده توشوب اورنلرینه ایکنجی بر نغراق و سانلری ده کوبره ک تشر چغا. بو تشرگه «عمرلک تشر» دیلر. بالا، شوشی تشر ایله زور کشیلر کبی چینی. عمرلک تشر زورلرغه یقدر کیره بولسه بالارغه سوت تشری شول قدر کیره کدر.

یقدر کوب چینه لسه، توکرک ده شولقدر چغوب آزق یاخشی آشالا. آش قازاینده اش آز قالب تیزسکوینه سبب بولا. چینه لگان کیسه کنی یوتوب یه روده قیون. چینه گنده تل ایله آزقنی بر یاقدن ایکنجی یاقه آوشدررغه کیره ک. اول وقت توکرک ایله یاخشی آرلاشوب یوتارغه ده اوکای بولا. تشرلر قارتلر آزقنی آوزلرنده یک کوب نه وه لب یورتکاندن سوک توکرک ایله آرلاشوب اولکیدن ییگره ک یوتالر.

احمد مولا کایف.

عبرتی سوزلر:

خلقلرغه جبر قیلوبده شونی حسابغه آلمانگان کشیلر کوچلی توکلر بلکه هیچ کم که جبر قیلمی طوروب ده هر وقت شول حقه صاقلانوب طوروچیلر کوچیلردر.

اولم، اوزندن اولگی حاللرگه قاراغانده آور و اوزندن سوکغنی حاللرگه قاراغانده ییکلدر.

کوب آشاو سبیلی ئولوچیلر، آچلقدن ئولوچیلرگه کوره کوبره کدر.

ایکی تورگا کدن آرتق بولماسقه تیوش ایدی، یاپون پاراخودلرنده، یاپون مسافر خانهلرنده یاتاق نرسه لری حاضر بولغانه کوره مندر آدیال کی یاتاق نرسه لری حاجت توگل ایکانی بلدرلدی .

۵) یاپونلر و آنلرنک مسافرلرنی نیچوک قارشو آلورلی حقدنه معلومات بیلدی و یاپون حکومتی سیاحلرنی خوش قبول ایته چکنی و یاردمده بولاجغنی ولادیولاستوقده غنی قونصولی آرقلی اعلام ایته کی بلدرلدی .

۶) یاپونلر سیاحلرنک هر حرکت و فعللرینه بیک دقت ایته کیلریندن، سیاحلر اوزلرنی نیچک یورتو کیره کلگی حقدنه تییهلر قیلندی و اون دورتچی اییون ساعت اوز برده پاراخودده بولورغه قوشلدی .

۱۴نجی اییون ایرتهن ساعت ۱۰ده، تیوشلی قدر کیوم و اوقورغه کیره ک قدر کتا بلردن بولغان باغازمنی، ایکی تورگا ایتوب، توردم. ایکسینه ده ییلیم نومیره سی بولغان ۶۴نجی نومیرلی کاغدلرنی یابشدردم و جیینوب پاراخود توقتاغان «کامیر جیسکی» پرسته نکه توشدم. یاپونانک «آصاقه - سی آسین - قایشه» پاراخود شرکتینگ «خازان مارو» اسمنده گی پاراخودی یاپون و روس فلاقلری ایله زینته نوب بیک مهابت روشده سیاحلرنی کوتوب تورمقده ایدی. اوزاتورغه تعیین قیلغان ۱۰ یابوتی موزیقه، پاراخود یاننده بیک درد برله اوینی، سیاحلرده هر طرفدن پاراخودقه آشوغه، سیاحلرنی اوزاتوچیلر کوبه یگاندن کوبه یه ایدی. هر کم اوز یاقینلری ایله ۱۰ نیندی بر شادلق ایچنده قچقروب - قچقروب سویله شلر، موزیقه ده بزنی سوزدن توقتاتورغه تله گان کی شهبه یگاندن شهبه یه ایدی. ولادیولاستوقده توروچی یاپونلرنک بعضیلری کاماندرگه و بعضیلری خدمه گه خطرلر یوروب قچقروب، قچقروب سویلر ۱۰ نده بولسه بره ر یوموش قوشلر کبک ایدی. بزلر برنی ده آگلومی آنلرنک حرکتلرینه کوز صالحالاب قویه ایته ک .

ساعت ۱۲ بولدی. پاراخود بتون شهر خلقینه، بیک کوب آدملرنک اوغل و قزلرنی (سیاحلرنی) اوزینه امانت آلوب نیچه قچقروملر دیکگر ایله یاپونیاغه کیده چکنی بلدره سی کیلگان کی اوزون - اوزون اوج مرتبه سؤستوق بیرگج، پرسته نده بولغان آرکیسترنک بر ۱۰ لوشی پرسته نده قالوب، ایککنچی ۱۰ لوشی سیاحلرنی اوزاتورغه تعیین قیلغان و هر کیمگه اوطوروب باررغه رخصت ایته لگان «بهادر» پاراخودینه برله شدی. هر ایکی آرکیستر اوینی، پاراخود قوزغالا، خلق و داعلاشه هم اورا قچقرا باشلادی. شول «اورا» موزیقه تاوشلری آراسنده مهابت پاراخودنک اوستوندن، آق یالوق و شایقه لرنی بولغاب پراشچایتی! داسؤیدانه!

تاوشلری ایله ولادیولاستوقدن ایرلقدی .

اوزاتوچی «بهادر» پاراخودی اوستونده مینم ده تاوشلرم بار ایدی و آنلر بزنک «خازان مارو» ایله قوشلوب، بر صاژین اولسون قالما نیچه بارا. موزیقه اوینی. خلق توقتاوسز «اورا» و پراشچایتی تاوشلرنی یا گهرانا ایدی. آنلرغه قارشو سیاحلرده شایقه و یالوقلرنی سلکه، موزیقه بعضا روس گیمنی اویناغانده هر ایکی پاراخود خلقی توقتاوسز اورا قچقرا ل ایدی. شول روشده ایکی ساعت قدر بارغاج «بهادر» پاراخودی آخزغی و داعلاشو سؤیستوقنی بیلدی. و آگا قارشو «خازان مارو» ده قالون و مهابت تاوشی ایله دیکگرنی یا گهرانا ایدی. موزیقه اورا تاوشلری ایله ایکی پاراخود ایرلشدی. «بهادر» ولادیولاستوقده، «خازان مارو» آچق دیکگرنه یول توتدی .

سیاحلردن شاگردلر ۳نجی، معلم و معلملر ۲نجی قلاصده اورنلاشوب حضورغه بارغانده، بزگه زور و مهابت کورنگان «خازان مارو» نی آچق دیکگرنه یوموچه اورنینه حساب ایته کن طولقون قارشولادی. دیکگرنه یوررگه عادت لیمه گان سیاحلر، خصوصاً خاتون قزلر قام حالسزلندی و هر کم اورنینه یاتدی. دو قوردن یاردم صورارغه کرشدیلر. دو قورده هر قایوسینه تیوشلی دواسنی بیره باشلادی. آس و جای و قتلری ییتدی. سیاحلر زوانوق ایله چاقرلیدی، لکن ۱۰ لک آشاغانلرنی تامچیسو ایله بترگه طرشوب قوسوچی سیاحلردن هیچ برسی یا گان آشارغه تله مده و شول روشده تون اوتکارلیدی .

۱۵نجی اییونگه قارشو طولقون باصلدی. دیکگر اوستی طب طن بولدی. قویاش چقدی. تون یوقلامی عذابده اوتکارده. یکمزدن، نورلی قویاشنک چغووینه و دیکگر اوستینگ طنلغنه قارامی، بره ر استاکان کوفی اچوب یاتوب، استراحت ایته رگه دو قور طرفندن توصیه ایته لیدی .

بر آز استراحت ایدوب جای اچکان صولک پاراخود اوستونده جمعیت و مذاکره بوله چغنی اعلان ایته لگانه کوره بارمز پاراخود اوستینه جیولقدی. حال صوراشلوب، اوتکان تونسک مشقت و عذابی بر آز سویله نگان بعدنده، سیاحلرنی فرقه لرگه بولو، باشلقلر صایلا و مسئله سی میدانه قویلیدی. بایتاق مذاکره سوکنده اوقوچی قزلر، اوقوچی ایرلر، معلملر و معلملر فرقه سی اسمی ایله دورت گه بولندک و هر فرقه گه بره ر باشلق صابلا نندی. اوقوچی قزلر گیمنازیه و پروگیمنازیه دن اولوب باریسی ۱۷، اوقوچی ایرلر گیمنازیه و ریالنی اوچیلشچه لردن اولوب باریسی ۲۵ شاگرد ایدی. معلملرنک کوبره گی ابتدائی مکتب و بر قدریسی گیمنازیه و پروگیمنازیه معلملری اولوب، باریسی ۱۸، معلملر فرقه سی

یوز ایلی (۴۵۰) چاقرم بولغان یاپونیا ننگ «صوروغہ» شہرینہ
یتدک. پارا خود پرستہ ننگہ یوز ساژین قدر یتیمہ ینچہ یاقر صادی.
آخوند صالح جان اورمانوف «بلاغوشچینسک» .

تورکستان چینی دہ سیاحت

(کوچا دن کاشغرغہ)

«کوچا» اطرافدہ ایسکی اثرلر بیک کوب، بارندندہ عجبہرگی
«مگ اوی» در. کوچانگ غربندہ، تیانشان طاغلرینگ جنوب
ایتہ گندہ تاشدن قازوب یاصلغان بیک ایسکی اویلر بار. بو بیرننگ
خلقلری، کوبلکدن کنایہ ایلہ مونی «مگ اوی» دیلر. لکن
قای زماندہ، کم یاصاغان بلوچی یوق. قایسیلری: آفراسیاب
یاصاقان، دیلر وقایسیلری: فرهاد، شریں گہ صالوب بیرگان، دیلر.
بو اویلر، قاتی تاشنی قازوب بیک ماطور ایتوب یاصلغانلر.
اچلری اوچ - دورت تورلی بویاو بلہن زینتلہنگان، نقش ویزہکاری
آدم و باشقہ حیوانات رسملرندن عبارتدر. آدم رسملری قالماق
و چینیلرگہ اوخشیلر. ۸۳ حجرہگہ کروپ کوردم. زورلق،
کچکاکلرن استئنا قیلغاندہ ہمہسی دە بر توسلی. اویلر عموماً بخارا
مدرسہلرینگ حجرہلرینہ اوخشیلر. تیرہزہلری یوق. کچکنہلری
۹۰، زورلری ۴۸۶ مکعب قدردر. طاغ اچندن جنوب گہ قاراب
آقغان بر نهرنگ شرق طرفدہ غی یارینہ کالغان. ایشکاری
نهرگہ قاری. کوب یلار اوتو ایلہ یاز جیمرلوب بیک کوب اویلر
خراب بولغانلر. بوگا یاقن یردہ بیک ایسکی شہر خرابہلری دە
بار. بوندن ایسکی چولمہک واطقلری، حیوان سویہکاری چغا،
اما تیمر ذاتی تابولمی.

اوتکان یل گیرمانیادن «لیکوف» نام بر سیاح کیلوب بو
اطرافدہ تدقیقات یاصاغان. ۱۱ آربا، ۴۰ تویہگہ تویہب ایسکی
اثرلر آلوب کیتکان. اناک ایتوینہ کورہ: «مگ اوی»، بوندن
ایکی مگ یلار اول ہندیلر طرفندن یاصلغان بولغان، سوکرہ بو
یرلرنی قالمقلر استلا قیلغانلر، بر نیچہ عصردن سوگ موندہ عربلر
کیلگانلر. اویلر یاصلغان چاقدہ تیمر اسباب بولماغان «دی».
بوندی اویلر، تورکستان چینی دە بوندن باشقہ یرلردہ دە بار.

گیمنازیہ، ریالتی، ابتدائی مکتب معلملرندن عبارت اولوب
باریسی ۱۹ آدم ایکانی معلوم بولدی. بونلر ایچندہ ولادی واستوقدہ
«السنہ شرقیہ» مکتبندن، پیتربورغ عالی تیخنیجسکی و خودوژ -
ستویننی مکتبلرندن برہر استودینت، ولادی واستوق اطرافدہ غی
آطہلرنگ کامیندانی ہم بار ایدی. معلملر فرقه سندن پیتربورغ
عالی فزیر مکتبندن دورت قورسیسقہ، نیقولسکی - اوسورسکی
شہرندن بر خاتون دوقتورده بار ایدی. دین و ملت جہتندن
بارسی روس وپراواصلوانی بولوب، مسلمانلردن ینگنہ ایدم.
بو سیاحلرننگ ۶سی پیتربورغدن، برسی بلاغوشچینسکدن،
۵سی خاباروفسکدن، ۱۰ نیقولسکا - اوسورسکی دن بولوب،
قالغانلری ولادی واستوق و اطرافندن ایدی.

سیاحلرنی فرقلرگہ بولو تمام بولغان سوگ، هر قایوسینہ
بر نیچہ شہر دیستہ، ٹوکدن حاضرلہ نوب قویلغان، بر یاغینہ
ولادی واستوقینگ برہر مکتب یا کہ برہر عبرتلی اورن رسمی
توشرلگان وایکنجی: یاغینہ یاپونچہ، آنکلیزچہ و روسچہ اولہرق
«روسیدن یاپونیاغہ ایکنجی مرتبہ معلم و شاگردلر ایکسکورسیہ
سینگ یادکاری» دیہ یازیلغان و امضا ایدہ رلک آچق اورن قالدیرلغان
ویزیتنی کارتچکلر اولہ شلدی. باپونلردہ طانش توگل کشی ایلہ
اوچراشقاندہ ویزیتنی کارتچکلر آالشو عادتی بیک تارالغانہ، کارتچکلر
آلوشقان زماندہ شول یادکارنی بررگہ توصیه ایتلدی. سوکرہ
۱۹۰۹ نجی یلغی ایکسکورسیہ ننگ آرغانیزاتورنی گیمنازیہ معلمی
آلیکساندرف افندی یاپونیا ننگ یری، حکومتی، خلقی، درجہ
ترقیلری حقدہ معلومات یردی و ۱۹۰۹ نجی یلدہ ایکسکورسیہ
زماندہ یاپون شاگردلری سیاحلرنی هر اورندہ روس گیمنی جراب
قارشو آدیقلرینی و روسلرننگ یاپون گیمنی بلہمہ ینچہ محجوب
اولدقلرینی و بوسفردہ نیچو کدہ یاپون گیمنی بلہمہ ک تیوش ایدکنی
سویلہدی. شوگا بنا یاپون گیمنی اویرہ نورگہ قرار یرلدی. لکن
اوز آرامزدن بلوچی بولماغانہ کورہ پارا خود کاماندیری «سامیغای»
افدیدی نوطغہ آلدلدی و شول نوطہلردن نسخہلر آتوب تاراندی.
آلیکساندرف جنابلری سوزینگ آخرنده: «یاپونلر، نادان
آدملردن کولوب هر وقت غزتہ گہ یازالر. ۱۹۰۹ نجی یلغی
ایکسکورسیہ مزنی دە یاپون گیمنی بلہمہ گانلکلری ایچون کولوب
غزتہلرگہ یازغانلر ایدی. بو ایکنجی سفردہ شولای یازدرماسقہ
و نیچک بولسہ دە «صوروغہ» گہ یتکنجی طرشوب، گیمنی جرابلاق
بولورغہ کیرہک» دیدی. سوکرہ «نو، غصیادا، یایوم!» دیگان
تاوشلر ایشتلہ باشلادی و سامیغای افندی طرفندن نوطہ ایلہ
یازیلغان گیمنی بیک قالون تاوشلر ایلہ طرشوب اویرہ نہ باشلادق.
ایون ۱۶ نجی دە ایرتہ ساعت ۸ دە ولادی واستوقدہ دورت

شول یالقاولق، شول آچلق، شول فقیرلک، شول جهالت، شول سفالت حکم سوره.

اوراملری، بخارا اوراملری کبی بیک تار هم چوبالچق، عمارتلر خرابه، ویرانه لردن عبارت. نظافت و طهارتک رعایه قیلنمی، یورطلردن چغارلغان نجاستلر اوراملرغه، اچه طورغان صولرغه تاشلانا.

«آقسو» آدملری ۵۱۵ «بوقاق» دیگان تاماق ششینه مبتلا. بونک کچکنه لری ۲ قداقی، زورلری ۲ پوطلی گر تاشی قدر بولا. بولار مونی صودن بولا دیلر. مونده سیفلیس کبی آورولرده بیک کوب. طیبیلر - دوقتورلر یوق.

معارف • مونده علوم و معارفنک نی ایکاننده بلوچی یوق. مکتب مدرسه لری مسجد و خانقاهلری خرابه حالنده، ایدنه لرینه صلاح توشه لگان، اچینه کروب نماز اوقور حال یوق، طوزان اویناب طورا.

اوزینی بیک بلملی تانیغان، شهرده برنجی درجه ده بای سوداگرلردن برینه مکتب وبالا تریه سی حقتده سوز سویله مکچی بولغان ایدم:

-- «مینم اوزم صالدرغان بر مکتبم بار، یوزلهب بالا اوقی، شولارنک همهن بر ملا اوقوتا، اوزی ارزان، یلغه ۱۰ - ۱۵ صوملق زکات برسه ک توبه سی کوککه تیه» دی.

-- ارزان ارزانده بالالرنک عمرلری ضایع بولا شول. دیدم. مونده مکتبلرده اوقو مدتی ۷ - ۸ یل بولوب، شول ائاده هفتیک، قرآن، نام حق، چهار کتاب، خواجه حافظ، نوایی و بیدل اوقولا.

مدرسه لرده اوقو مدتی ۲۰ - ۲۵ یل بولوب: اعوذ، بسم الله بحشی، شرح عبد الله، شرح ملا، شرح وقایه و بولارنک حاشیه لری اوقولا.

صناعت • آلتون و کموشدن آقا و بلازک قویو، جیزدن قومغان، تیمردن داغا یاصاوی هنر و صنعتلر بار.

زراعت • مامق، دوگی، بغدادی، آریا کبی حبوبات و هر توری باغچه ییمشلی بیتشه. ییر - صو کوب. فقط اشله وچی آز. کیره ک زراعت و کیره ک تجارت اشلری عموما روس تبعه سی قولنده. لکن آقسو ده تاتارلردن بر کشی ده یوق.

ییرلی خلق کوبسنجه قارا اش، دعا گوینک، درویشلک، قلندارلق، دیوانه لق بلهن عمر اوزدرالر. بولار اوزلرینک فقیرلکلرن تقدیر و یازمشقه صلطیلر.

بولار نماز اوقومق و حج قیلمدن باشقه اشلرنی بلیلر. روحانیلری بیک نادانلو. خلقنی جهالتک تاپا سویریلر. آلتلرنک

۱۹۱۵ سنه ۲۳ مارت، بیرلر به شهرگان، آغاچلر یافراق یارا باشلاغان، اورکار آییاق چه چه ک آتقان ایدی. یالغز اوزم (آت منوب) تیانشان طاغرینک جنوب طرفی بلهن کاشغرغه یوردم.

قزل، بای (اویازنی شهر). سایرام، یاقا آرق، قارا جولغن دیگان بیرلرنی اوتوب «جام» قره سینه کیلدم (غولجه - یارکنده؛ کوچا - کاشغر یوللری قوشلا طورغان ییر). اشچی - قارا خلق توشه تورغان سارایغه توشدم. بو سارای، یالان آیاقی و ایسکی کیوملی آدملر بلهن طولغان ایدی.

چای اچه گنه باشلاغان ایدم، بال تیره سینه جینالغان چبن کبک صروب آلدیلر. بیچاره لر آج و یالانچاچلر. آرالرنده بیک قارتلری ده بار.

- قایده باراسز؟

- «ایله» که چغامز.

- نی ایچون؟

- اش ازلهب، آچه تابار ایچون.

- قای ییردن سز؟

- کاشغرلک، آرمزده یارکنده، خوثان لکلریمزده بار.

ایرته بلهن یوله یوردم. یوله تورکم - تورکم خلقلر اوچری.

«جام» غه تابا کیتوب بارالر. ایشه کلرگه صاوت - صابا، آزقلر تویه گانلر. اوزلری جهیه و یوریلر. آرالرنده یهش - ایچیک بالالرن کوتارگان خاتون قزلرده کوب، آییاق صاقالی قارتلری ده بار. آیاقلری یالانچاچ، اوستلرنده جنورلق کیوم یوق. کوزلری کوکارگان، یوزلری صارغیان، اوزلری آچلغان، بتون وجودلرن امیدسزک قابلاب آغان. بو بیچاره لرده آچلقدن قوطلو چاره سن ازلهب «ایله» که سفر قیلغانلر.

آقسو

«کوجا» بلهن «آقسو» آراسی ۲۵۰ چاقروم چاماسی بولوب، بو اورتاده خلق آز. خلقینه نسبت برله مثبت بیرلر آز توکل. مال آصراو، ایکنجیلک بله کون کیچره لر. لکن اشلرنده برده جدیت کورنمی. ایکنتی آز چه چهلر. اش وقتی بولسه ده اوراملرده صاقالی صیلرنک «آشق» اویناب اوطورغانلری کورنه. ۲۰ - ۲۵ یه شلک یگتیلر، آلدلرینه ۵ - ۶ دانه یومورقه، چیکه وک، کیشر، صوغان قویوب ساتو ایتکان بولوب اوطورالر. بولار، کوب بولسه کونیه ۵ تینک ساتو ایته تورغانلردر. کیتمنن چابوب ایکن ایگه رگه ایرنهلر، یالقاولر. مونه شونلقدن بو ییرنک خلقلری عموما فقیر و محتاجلردر.

«آقسو» ده ده اشلر شویله. مونده ده شول اشسزک،

بز، جن صوقغان، بالا تابماغان خاتونلرغه پیر اونیسمز. مونه بو خاتونتگ بوچی آوری ایکان، شوگا پیر اوینار ایچون مینی بر کونلک ییردن باروب الیلر.

— اوزاق اوینایسمز؟

— صاقایغانچی اوینایسمز، ۳ — ۴ کونده صاقایا، اگر جندن بولغان بولسه.

قسقهچه ترتیبی:

اوی نك توشه من تیشوب قل آرقان اوتکه رله. اوی توبه سینه آرقان به یله گان ییرگه «طو» قویلا. آرقان نك بر اوجی بیک نق ایتوب ایده نگه بر کتته. آندن صوگ اوین باشلانا. اوین باشلانغانده تیره کورشیده گی کشیلر، ایر خاتون و بالا چاغا اوینگه طولالر. باغچی قبله غه قاراب دعا قیلا. بر قوی بله آرقانی طوتوب اوطورا. آوروده ایکنچی یاقدن ایکی قوی بله آرقانی طوتوب باغچی غه قاراب اوطورا. باغچی ئلله نرسه لر اوقوب آرونی اوشکره، بر قوی بله جن قاولی.

بر یاقده ۳ آدم «داب» صوغوب طورالر. قاتی تاوش بله قچقروپ جریلیر. داب، نغاره، جر تاوشلری اوینی کوتهره. اوچاقده اوط یانوب طورا، قازانده کورپه قزدرلا. اوچاقده قزار اوچون تیمر کوره ک قویلا.

باغچی بله آورو بر چیتکه کیتوب اوطورالر. صوگره ایکی خاتون طوروب آرقانی ئه یله نوب داب کوینه بیلر. داب قزغان صاین بیوده قرا. اوی اچنده طوزانلر طوزا. بیوچیلر تمام حالدن طایغانچی بیلر. آلر آریغاج باشقه لری چغوب بیلر. آدم لرنک کوکلری کوتهره، کولوشلر، چقرشارلر. آوروده اختیارسز کوله. بر آز کوکلی کوتهریله.

صوگره آورو اوزی طوروب ایکی قوی بله یوغاری طوتوب ئه یله نه باشلی. باغچی ایسه آرونی قامچی بله صوقغلاب طورا. جن قاولی. آورو حالدن تاغانچی بی. تیرله ک یوملرن صالوب تاشلی. صوگره باغچی اوزی توشوب بی. صوگره آرونی آرقان یاینه صوزوب یاتقروپ قازانده غن اسسی کورپه بله بر آرقان بر قورصاغن اووا. تیمور کوردک بله ایملی. آرونی طورغزوب آرقانن ئه یله ندره. بر طوتام صالامنی یاندروب آرونک آباق آستینه طوتوب طورا. تری تاوقتی آباغندن طوتوب اوطقه قزدرا و شونگ بله آرونی تونه سلی.

۳ ساعت قدر کوروب اوطوردیمده چغوب کیتدم. آلر تون بوینچه جراب داب جالوب اوینادیلر. ایر کنه ک بر فرصته بو نرسه نی باشندن آباغینه قدر کوروب بالتفصیل یازسم کیره ک.

یوره کلرن خرافاتلر بله ن آغولابنه طورالر. «آورغان باشقه تیمر تایاق» دیگان کبی آلرنی همیشه دینادن یزدرو یولنده حرکت قیلر. دینانی تاشلاب، ییر و ملکن صاتوب بولسه ده حج قیلورغه و کوبره ک خاتون آورغه دیملیلر. بولارنک نصیحتلری تاثیرسزده قالمی. ییرلرن صاتوب، خاتون و بالالرن آج یالانچا کوینچه اوینده قالدروب «مکه» طرفینه سفر قیلوچیلر کوب بولا. عائله تریه سی بله ن اشلری یوق. بولار بالانک وجودینه گنه سبب بولالر. بالا، توغو ایله آناسینه، آناسی خداغه تابشرلا. بالانی جن کشی ایتمک؛ علمی، فکری، صحی جهتدن تریه قیلمق کبی اشلر بولارنک ایسلیرنه ده کروب چقمی. شولای ایتوب معصوم بالالر، حیوان بن حیوان بولارده قالالر.

آقسو اطرافنده نیفت چیشمه لری بار ایکان. اشله توجی یوقلقدن اسراف بولوب یاتا.

ایکول آقصدون چغوب «آی کول» آولینه کیدم. ۲-۳ آرشین قالنغنده بیک قارت آغاچلرنی اعتبارغه آغانده بو قریه خیلی ایسکی بولسه کیره ک. مونده «مولانا سید جلال الدین بخاری» دیگان بر اولیا قبری بار. قبرنی زیارت قیلوب، شیخندن آیکول نك وجه تسمیه سن صوراعان ایدم:

«قدیم زمانده آسمانده غی آی یوغالوب کیتوب آلتی آی بوینچه کورنمه گان. صوگره بخارای شریف دن مذکور ولی کیلوب دعا قیلغان ایکان، آی مونه شوشی کولده کورنگان» دی. بو بیچاره آی، نصرالدین افندی زمانده قویوغه توشوب ده هلاک بولا یازغان ایدی بیت!

ایکی کون یوروب: صای آرق، چوطی قودق (چوطی) — باسقیج) دیگان منزللرنی اوتوب «چیلان» قریه سینه کیدم. بو ییرده آزقی شهرلردن آوب کیلوب یولاوچیلرغه صاتو بله ن کسب ایتوب طورالر. چونکه بو ییرلر قوملق، چول. مونده یغمور یاومی، نبات اوسمی؛ طوغراق، جولغن دیگان اوطونلرغه بولا. آغم صولر یوق، قویو صولری باغچی — طوزلی.

پیر اوبنانو

قویاش باتقاج. مین توشکان اوینک کورشیننده گنه «داب» (تغارا) تاوشلری ایشته باشلادی. «مونده پیر اویناتا» دیدیلر. کوررگه باردیم. اوین باشلانغانچی «باغچی» (باغچی) بله ن کورشدیم: — سز بو باغچیلقنی کمدن اوگره ندگر؟ — بز نك آنا بابالریمزدن تارتوب باغچی بولوب کیلگانلر.

کرسهک قازان، طاباقرن کوروب قوصاصک کيله .

چاکر دیگان ییرنی اوتوب بارغانده آرتمدن صالن آطلی بر
کشی کیلوب یتدی :

— السلام علیکم !

— وعلیکم السلام .

— یول بولسون .

— کاشغرغه .

— نه یردن چقدگر ؟

— کوچاردن .

— تورش جایگز مکه مدینهده می ؟

— یوق ، روسیهده .

— ه . . . نهلی اورس صوغشوب یاتا دیگان بر گب بار

راستمی ، کم بلهن سوقشه ؟

— گیرمانیا . . .

— روس کم گه تابع ؟

هیچ کم گه تابع ایمهس ، اوزی علی حده کاتنه پادشاه .

— بو گیرمانیا دیگان کافر می ، مسلمان می ؟

— بلعیم .

— گیرمانیا آسمانده اوچادی ، راستمی !

— راست .

— خدانگ قدرتی ! قاناتی بولماسه ایندی آنک ! نیچه یاشکه

کردگر ؟

— . . .

— خاتون بارمی ؟

— یوق . اوزگر نیچه یاشده ؟

— ایلکده خدا خواهلاسه . بزنگ بویرده خاتون آرزان .

ئلی شوشی آراده غنه ۲۱۱ ته نکه (۱) چقم قیلوب ۱۴ یه شلک بر

چاوکان (بالا تابماغان طول خاتون) آغان ایدم ، ایکی کون یاننده

یاتوب اوچونچی کون آنی آبروب یبهروب کیچه ینه بر چاوکان

آدم . بالارنگ آناسی قارتایغان ایندی اول . . . بولمی . بز

فیض آبادغه جش باروب طورامز ، بارغان صاین بر آلمی کیلیمیز .

۳ — ۴ کون تورامزده کیتکانده طلاق خطن بیروب کیتهمز .

نهایتی ۳ — ۴ ته نکه چقم بولا .

— بیک آز بیرهسز ایکان ، اول یت عدت صاقلاب اوطورا

۳ — ۴ ته نکه گنه نطقه سینه یتیمی طورغاندر .

— هه هه . . . (کوله) .

(۱) بر تنکسی ۷ تین بولا .

یاقا قورق ، چادر کول ، طومشوق ، پچاق صندی ، چار باغ
دیگان ییرلرنی اوتوب «مارال باشی» قصبه سینه کیلدم . صای
آرقدن بو بیرگه چه عموما چول . فقط طومشوق ، چارباغ طرفلرنده غنه
آزراق منبت ییرلر ، تملی صولر بار . بو ییرلرده ایکن ایگلسهده
قر چوچقاسی یوده ته ایکان . مونده یولبارس کبی یرتقیچ جانوارلرده
بار دیلر .

مارال باشی

ایبازنی غورد قطارنده بر شهردر . اوراملری نار وپچراق .
شونسی عجب ، که طوره طورغان اویلری تیرهزه سز ، قارانغی
ویک شاشاق اولدیغی حالده قیرلکلرگه بشکان کیربچدن بیک
ماطور ایتوب زور ویاخشی اویلر صالوب قویغانلر . اولم گه محکوم
خلقلر دنیا اویندن آخرت اوین باخشیراق کوره تورغانلردر آخرسی .
مونده روس تبعه سی آز . تاتارلر یوق . بو شهرنگ انبالی
(حاکمی) روس تبعه سینه یر صا بدمی ایکان .

خلقلری نادانلر ، ترتیبلی ، کتبلری یوق . موندهده اشسزک
و محتاجلق حکم سوره . بو ییرلرده موئجه ، نومیر ، لامپا ، صاماور
کبی نرسه لر بولمی .

۵ — ۶ کون ایندی ، طوغراق اورمانی آراسندن یوروب
کیلیم . حسابسز کوب بوره نهلر یرده چروب طوغراق بولوب یاتا .
توچرگی - ییری منبت هم خلقلرینه نسبت برله کوب . ایگلسه
هر نرسه اوسه . لکن تیمر یوللر بولماغانلقدن آشاق صاتوب
فائده ایتو ممکن توگل . چونکه بو یر شهرگه یراق .

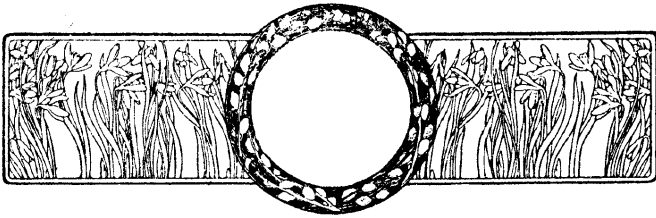
اوردکلک - مونده (اطرافنده غی اویلرنی قوشقاج) مگ او بیلک
آدم بار . جمعه کون بازاری بولا . خلقلری مال آصراو ، ایکن
ایگو بلهن کون ایتلر . خطای حاکمندن باشقه مفتی ، قاضی ،
اعلملری بار . بولارده ترتیبلی مکتب توگل ترتیبسزیده یوق .
۱۱ — ۱۲ یه شلک بالارنگ اوراملرده آنادن طوغمه شر یالانچاق
بولوب اتلر بلهن برگه طوغراقفه آوناب یورولرینی کورگنده
«آی شول بالارنی اوقوتوب آدم ایتسی ایدی!» دینک .

بو طرفده ، کیرهک شهرلرده ، کیرهک اوللرده ایرلری بلهن
برگه خاتون قزلیده اوراملرده هانکامه صوغوب اوطورالر .
اش یوق . بولار یالقاولقنی ایرلرندن اوگرنگان بولسه لر کیرهک .
باشقه اش بولماسه باشلرن تارارلر ، اوست باشلرن یوارلر ، اویلرن
تازارتورلر ایدی . بولار بارده یالان آیاق ، چه چهلری جیهله نوب
بتکان ، نوبت بلهن بت قاراشلر . اوستلرینه قارارغه جیره نیچ ، اویلرینه

تیاشان طاغلاندن نیفت، یبر کومری چغوب طوراً.
اگر بو یوللرغہ تیمر یوللر صالحہ مدینت کیلوگہ،
زراعت، تجارت و صناعت اشلی ترقی ایتوب خلقلر اقتصادی
جهتدن کوتهریلہ توشهر ایدی.

لکن مع التأسف قطای حکومتی آندی اشلرنی بلمی.
ایکنجی: آچه یتیمی. آچه ننگ بارنده توشلی اورنغه صرف
قیلمی. شهرارنک ایله نهمینه قلعه - قورغانلر صالدر. مونگ
هوا بوزودن باشقغه فائده سی بولماسه کیرهک.

یوللرده کوپرلر یوق، شهر اوراملری طوزان طوفراق،
تاش یوق. قورغانلرغہ توتغان آچه لرنی یوللرغہ کوپرلرگه،
شهرلرنک اجلرن تعمیرگه صرف قیسه یاخشیراق بولماس
ایدیمی. نوشیروان یاوشف. «کاشغر» ۱۹ نچی آپریل.

ربا حقنده

۱۷

تعليقيلرنك تناقضلری

اگر حنفلرنك مقدس دینمزده گی تحکملری شولقدر بله
به طورغان بولسه بر حال ایدی. لکن مگرچه تأسف، بزنگ
فقهمز باشدن آباق شوندى مناسبسنلرک، تحکم، تناقضلر بله
طولغان. نصوص الیه که مخالفت، سنن نبویه نی آباق آستینه صالو
کبک ادبسنلرک، بزنگ متفقهلر مزنگ سویوب اشلگان اشلریدر.
سوزنگ مطلوب بولماغان روشچه اوزایووی احتمالندن صاقلانوب،
شول حقدہ حاضرگه سکوت ایتەرگه مجبورمن. شولایده مناسبتی
بولغانغه تعلیقیلرنك ربا حقنده غی تناقضلرنك ایك آجق بولغان
لرندن بر آرض ایتهمکچی بولدم:

حنفلرچه، موزوناتده، ربانك حرمتی «وزن» غله سی بله در.
شونگ ایچونده موزونات بر جنسندن بولسه، فضلده، نصاده
درست توکل. باشقه جنسلردن بولغانده فضل درست.
نساغنه درست توکل. بالنی تیمر، زعفراننی مامق، باقرنی
قورغاشون برابرینه کوتهرگه صاتو مطلقا درست توکل. زیره
بونلر همه سی موزون بولغانغه ربا ثابتدر. لکن شول نرسه لرنی
آتون، کموش برابرینه کوتهرگه - نساً صاتو متفاضلده،

فیض آباد

فیض آباد اویاز حاکمی تورا تورغان کچکنه بر شهر
بولوب ییری منبت و محصولداردر. مونده مامق کوب ایگلہ،
تورکستان چینیده مامق اوچون فیض آباد کبی شهر یوق دیلر.
خلقلرنده محتاجلق فقیرلک سیزلمی. باشقه شهرارده گی کبی
اوراملرده قمار اویناب او طوروچیلرده کورنمی. خلقلری
جانلیراق، روحلیراق کورنلر. شولای بولسه ده مونده مکتب
یوق. غزته او قوچی یوق.

فیض آباد خلقلری، مفتی و روحانیلرنک خلاف شرع
اشلرندن شکایت قیللر: «بر مفتی بر بای دونکان بلن شریک
بولوب، ایکی آی مدتکه |. ۳۰ پراسینت بله آچه تاراتا؛ مسلمان
بولدی ایمان ایتدی» دبه مسلمان قزلرن قتایلرغہ نکاحلاب بیرہ،
مدرسه و قفلرن صاتارغہ درست دبه فتوا یازوب مہرن باصا، رشوت
آلا. بو سوزلریمز حق و راست، مونی همه آدم بله مفتی ننگ
اسمی بلن یاز، اسمی دیلر.

فیض آباددن کاشغرغہ چه بولغان (۵۵ چاقرم) ییر منبت
و محصولدار، ایگنلک و درختلکدن (ایگوب اوسدرلگان اورمان)
عبارت. تورکستان چینیده ایگن، اشجار و باشقه نباتلر ایگوب
صوغاروب اوسدریلہ. ییرنی تیرسلیلر. مونده تیرس بیک قدرلی
قاپچقلرغہ طولدروب توکمی چه چمی بیرگه آلب باروب صالالر.
شول سبیدن آز ایگلسه ده حاصلات یاخشی بولا.

بو کون (۱۸ آپریل) کاشغرغہ کیلوب یتدم. کاشغر خبر-
لرن ایکنجی مکتوبمده یازسم کیرهک.

شرقی تورکستان ننگ اصول معیشتی هر جهتدن غربی
تورکستانغه اوخشی. فقط غربی تورکستان خلقلری روسیه حما-
یہسینه آلتغاندن صوگ، تیمر یوللر صالنوب، مدنی اسبابلر
کیلدی. تجارت، زراعت و معارف اشلری یولغه کره باشلادی.
شرقی تورکستانده ایسه حاللر تماما نوح زمانده غیچه. قول نگر-
مانی بلن اون تارتو، لامپا اورنینه چراغ یاندرو، صاماور اورنینه
قومغان نوتو، کوچلرده بالان آباق، آجق توش، سونک جیگ
بولوب یورو، قزلرنی چیت ماتلرگه بیرو، اشسزک یاقلوق
سببندن محتاجلقده قالب درویشلک دیوانه لقعہ باش صالو، ترقی
و مدینتکہ قول آباق بلن قارشى کپولر و شولرغہ اوخشاش
صفتلر بلن موصوفدرلر.

کوجا کاشغر یولی غایت تیگر، طاو تاش چوقر چاقرلر
یوق؛ تیمر یوللر صالور اوچون بیک اوکلی. یول بویلاب-

قول بولسه غنه درست دی . اما حنفلیر معین بغداینی معین بغدایغه صاقانده قولغه قول بولماسه - قبض دن نلک آیرلشسه لرده درست دیلر . (لویاع برا ببر بعینها و تفرقا قبل القبض جاز . ردالمحتار علی الدرالمختار ج ۴ ص ۱۹۱) .

حنفلیر ، معین بغداینی معین بولماغان بغدای برابرینه ، معین آریانی معین بولماغان آریا برابرینه ، معین خرمة نی معین بولماغان خرمة برابرینه و مونک کیرسنجه صاتو درست دیلر . (ردالمختار علی الدرالمختار ج ۴ ص ۱۹۱) شول سوزلری بله بردن رسول الله غه مخالفت ایتلر . ایکنچیدن معین آلتوتی معین بولماغان آلتون برابرینه ، معین کموش نی معین بولماغان کموش برابرینه صاتو درست توگل دیب اوز اصلرینه اوزلری مخالفت ایتلرده غایت فاحش تناقض غه توشلر ، دین اشلرنده تحکم ایتوب کوره له ته ربانی درستیلر . حنفلیر چه بغدای ایکنه گن بغدای برابرینه ده بغدای اونی برابرینه ده صاتو مطلقا (مفاضلا ده ، کوته رگه ده) درستدر . (ویع الحیز بالبر والدقیق مفاضلا وبالنسأ (درج ۲ ص ۱۸۸) زیره آنلر چه ایکنه ککه بردن آدم اشی قانشقان ، ایکنچیدن اسملری باشقارغانه جنسلری ده باشقارمشدر . لکن بغداینی ، آدم اشی قاتاشو سبیلی اسملری اوزرگه رگن بولسه ده اون برابرینه ده ، طالقان (سویق) برابرینه ده صاتو درست توگلدر . (درج ۲ ص ۱۸۸) . شول سوزلری ده غایت آچق تناقض و تحکم در . بیگره ک عجبی ، بغدایدن چغارلغان ایکنه کنی بغدای برابرینه صاتو درست بولدغی حالده زیتون ، سمسم دن چغارلغان مایلر نی زیتون ، سمسم برابرینه صاتونی حرام ایتولریدر . زیت ، حل کبک مایلر نی زیتون سمسم برابرینه صاتودن منع ، شارع کریم طرفندن توگل ، هیچ بر سلف طرفندنده معلوم توگل .

حنفلیر چه صارق ایتن صارق ایتی برابرینه مفاضلا صاتو درست توگل . لکن طاوق ، قاز ، اورده ک کبک قوشلرنک ایتن اوز جنسلرینه مفاضلا صاتوده درستدر . بیگره ک عجبی ، حنفلیرنک کوره له ته ربانی درستله ولریدر . آنلر چه بر ایکی قاداق بغداینی اوزندن آرتق بغدای برابرینه ، ۳ - ۴ خرمة نی اوزندن آرتق خرمة برابرینه صاتا بیر ؛ الله تعالی حضرتلری آندی ایکی اوج قاداقتی حسابقه ده اعتبارغه ده آلمی . عجباً !!! بونلر صوگ ، «من يعمل مثقال ذرة خیراً یره و من يعمل مثقال ذرة شرّاً یره» (زلزلت) ، «و یعلم ما فی البر والبحر وما نسقط من ورقة ألا یعلمها ولا حبة فی ظلمات الارض ولا رطب ولا یابس إلا فی کتاب مبین» (الانعام) کبک آیت کریمه لرنی نیشله ته لرن ایکن ؛ ایکن قارا گفو کیچلرده کچکنه بر بورتک ، سلکنگن چین قاناتلری حقنده حساب آلوب طورون اعلان ایتکن قادر ملطق ، الله تعالی

متمثالده درستدر . بو نرسه لر همه سی موزون بولغانه ، حنفلیر چه ، ربای نسا ثابت بولورغه کیره ک ایدی . دیمک تناقض ایتمشلر . تیمرنی آلتون برابرینه کوته رگه صاتونی درست کورسه لرده ، کموش نی آلتون برابرینه کوته رگه صاتونی درست کورمیلر . آنلر چه تیمرنی باقر برابرینه کوته رگه صاتو ممنوعدر . شولوق تیمر صاوتتی باقر صاوت برابرینه کوته رگه صاتو ایسه ممنوع توگل بلکه حلال کسب صانالادر . لکن آلتون صاوتتی کموش صاوت برابرینه کوته رگه صاتا کورمه ، آنسی ایندی حرام . قلیچ نی آورلق بله اولچه نه طورغان باقر ، قورغاشون ، بال ، مای کبک نرسه لرگه کوته رگه ده ، قولغه فولده صات . لکن تیمر برابرینه صاتما ، آنسی یارامی . باقر صاوتتی باقر صاوت برابرینه ، قولغه قول بولسه ، مفاضلا ده ، متمثالده صات ، اول درست . لکن آلتون صاوت نی آلتون صاوت برابرینه ، کموش صاوتتی کموش صاوت برابرینه ، قولغه قول بولسه ده مفاضلا صاتما ، یارامی . (ردالمختار علی الدرالمختار ج ۴ ص ۱۸۷-۱۸۹) . حالبوکه عله لری بر بولغانه ربا کروونده بو نرسه لر ننگ همه سی مساوی ایدی .

شارع کریم حضرتلری «الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعیر بالشعیر والتمر بالتمر والملح بالملح مثلاً بمثل یداید سواً بسواً» . فاذا اختلفت هذه الاصناف فبیعوا کیف شئتم اذا کان یداید « (صحیح مسلم ج ۱ ص ۶۳۱) دیب آلتون نی کموش برابرینه صاقانده قولغه قول بولون شرط ایته . حنفلیر : یوق ، «لو تصارفا دراهم دینا بدنانیر دینا صح» . (ردالمختار علی الدرالمختار ج ۴ ص ۲۵۰) « دیب ایکنسی ده کوته رگه بولغانده ده درست دیلر . جناب رسول پشمه گن خرمة نی پشکن خرمة برابرینه ، ویناغاردنی یوزم برابرینه صاتونی حرام ایته - اول صاتولردن طیباً . «عن ابی سعید الحدری انه قال : نهی النبی علیه السلام عن المزاینة والمحاولة والمزاینة اشتراً الثمر بالتمر کیلا والزیب بالکرم کیلا (صحیح البخاری ج ۴ ص ۲۵۸)» حنفلیر ایسه : یوق ، بو سودالر همه سی درست دیلر (وجازیع الرطب بالرطب وبالتمر ویع التمر بالبر ویع العنب بالزیب آه درالحکام ج ۲ ص ۱۸۸) . جناب رسول بغدای ، آریا ، خرمة ، توزنی اوز جنسلرینه صاقانده قولغه قول ، عینا بعین ، سواً بسواً (ایکی طرف ننگ ده بغدایلری معین بولوب تیگر) بولون شرط ایته . (یوغارغی حدیث) . اما حنفلیر : یوق ، بر مقدار بغدای بله آریانی اوزلری قدر ایکی اولوش بغدای ، آریا برابرینه صاتو درست دیلر (وصح بیع کر بر وکر شعیر بکری بر وکری شعیر . ردالمختار علی الدرالمختار ج ۴ ص ۲۴۹) .

جناب رسول معین بغداینی معین بغدایغه صاقانده ده قولغه

حضرتلری حقنده ایکی - اوج قاداق بغدایدن حساب آلمی دیهرگه نیندی یوز بله جرأت ایتهلر ایکن؟ دیمک : بونلر، الله نك رسولی طرفندن حرام ایتلگن ربانی حلال ایتوب، حلال ایتوب قالدیرغان بیک کوب نهرسه لر نده ده بونسی حلال، بونسی حرام دیب، بالالرنك «بونسی قوری، بونسی یووش» اوینلری کبک تحکم ایتودن، الله و رسولی اسمندن سوز سوبله وودن تارتماغانلر. حنفیلرنك غایت آچق تاقضلرینه طاعنی بر ایکی مثال : آنلرچه آرقان ایشودن باشقه اشکه یارامی طورغان قارا سوسنی یفک کبک یومشاق، ارله نه طورغان، آق سوس برابرینه متفاضلا صاتو حرام. مامق نوعلری ده شول قیلدندر. زیره بونلرچه سوس، مامق همه سی بر نوعدندر. لکن آنلر بر صنف مامقدن اشله نگان کیوم ماتیریه لر نی بر جنسندن صانامیلر. بونده ی کیوملر نی متفاضلا صاتو نی درست کوره لر. مثلا، (اوز تعبیر لر یچه) مامق دن اشله نگان هر وی کیوملر نی شوندیوق هر وی کیوملر برابرینه متفاضلا صاتو درست دیلر. لکن مامق جیلری گرچه بری خراسان ده، باشقه سی بغدادده ارله نگان بولسه ده متفاضلا صاتو یارامی، ربا بولا دیلر. بونده نده زور تحکم بولور می؟ حنفیلر چه ایچ مایی بر صنف، آرقا مایی ایکنچی صنف، شونلقدن بر قاداق ایچ ماین ایکی قاداق آرقا ماینه قولغه قول بولغانده متفاضلا صاتو درستدر. حیواناتک الیه - عجیزه (اوجه) سی بر صنف، باشقه اعضالری ایکنچی صنف. بونلر چه بر قاداق الیه نی ایکی قاداق باشقه اعضاسینه قولغه قول بولغانده صاتو درستدر. لکن بر حیواناتک ایتن الیه گه باشقه اعضاسینه متفاضلا صاتو یارامی، حرام.

حنفیلرنك ربا حقنده سوبله گن سوزلری ایچنده بز نك کوزلر گه ده به رلورلک قدر آچق بولغان تاقضلرندن بعضیلری بو قدر. شول سوزلر گه بر مرتبه کوز صالساق بشدن آباق متناقض سوزلر، تحکم اساسینه بنا قیلغان بر طاقم وهم و خیالاتدن عبارت اویدر مارلر کوره مز. فقهانك شول حاللرن کورگن انسان، بیشر یوز صحیفه لی دورت، پیش جلد کتاب یازوچی متفقهلرنك حالینه تعجب ایتمیچه اوته آلمی. واقعا بو مسکینلر، بغداینك اسم جهتندن ده، طبیعت جهتندن ده، صفت جهتندن ده اوندن باشقه بر نهرسه بولووینه توشنه آلمادیلر میکه تی؟ دبس (خرمه بالی) بله خرمه نی، اون بله بغداینی، صوبله توزنی بر نهرسه دیب یوروچیلر گه نی دیهرگه کیره ک ایندی؟ اوز مذهب لر یچه ده بیت توزلی صوبله طهارت درست بولدغی حالده توز بله طهارت درست توگل، ممکن ده توگل. ثلله بونلر صودن توز چفارلو جهتلرینه اعتبار ایتدیلمیکان؟ آلا ی دیسه ك حنفیلر چه ده، بر نهرسه نك بر حاللن اسم اوزگه ررلک صورتده آلماشنوب ایکنچی حالگه کوچووی

مسبیلی حکملری باشقه ره. مثلا، آنلرنك مذهب لر نده بالاتفاق حرام بولغان ویناغر اد آرقیسی سرکه گه نه یله نسه آنلر چه ده حلال لاشه. آشارغه یارامی طورغان تیزه ک، قان، اوله کسه کبک نهرسه لر طاوق ایتی بولوب نهره له ده آشارغه یاری باشلی. قان بله تیزه کدن سوت خلق ایتله ده ایچه رگه درست بولا «وَأَنْ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةٌ نَسَقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهِ مِنْ بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَنَا خَالِصًا سَائِغًا لِلشَّارِبِينَ» (نحل ۶۸ آیت). اوزلری ده بغدایدن ایکنه ک پشره لر ده بغدای برابرینه متفاضلا صاتا بیره لر. دیمک : حنفیلر چه ده بر حاللن بر حالگه کوچو، حکمنك باشقه لغن موجب بولا ایکن. لکن آنلرنك مذهبنده اوننه نه یله نگان بغداینك، بالغه نه یله نگان خرمه نك، مایغه نه یله نگان زیتون، سمس کبک نهرسه لر نك حکمی باشقه رمی قالووی بلیم نیندی اساسکه بنا قیانا طورغاندر؟ لغت یاکه شریعت که دیهرگه ممکن توگل؛ لغت اوز قولمز ده، شریعت ده ده شارع نك اون بله بغداینی بر نهرسه آطاب یورتووی معلوم توگل. طبیعت دیهرگه ده ممکن توگل. بر اطقه هر کون طویدرغانچه بغدای آشات، اول سیمررگنه؛ لکن یارطی بو ط قدر بغدای آشاتك کوبشنوب اولووی بتونمزگه معلوم. بنا علیه بغدای بله اوتی بر حکمه یورتو یا تقلید یا دین اشارنده تحکم در.

خیر بو تناقض، تحکمار حنفیلر مذهبنده گنه توگل، امام مالک، شافعی کبک تعلیمی بتون فقها مذهبی شوندی تاقض حیوتغی، مثلا، شافعیلر چه بر قاداق سقمونینی یا که خینانی اوزندن ارتق بولغان مقدار سقمونیا، خینا برابرینه صاتو درست توگل. لکن زعفراتی اوزندن ارتق زعفران برابرینه صاتو درست. بالاوزندن چفارلماغان بالی اوزی کبک بالاوزندن چفارلماغان بال برابرینه صاتو مطلقا درست توگل. لکن قابغندن چفارلماغان لوز amande چیکه وک قابغندن چفارلماغان لوز، چیکه وک برابرینه صاتو درست. زیره بونلر چه بالی صغو اصلاح، لوز بله چیکه وکنی نهرچوب قویو ایسه افساد در.

شافعیلردن صورار ایدک : لوز، چیکه وک کبک نهرسه لر نی نهرچوب آشاو یا که ارچوب صاتو سز نك مذهب کزده درست می، توگلمی؟ آنلر، شبهه سز، درست دیه چک. اگر درست توگل دیسه لر، بره ر قاداق چیکه وکنی نهرچمیکنه، آشاب کورسه - تسونلر. هم ده نهرچلگن چیکه وکنی، لوزنی صاتارغه یاراماوغه دلیل بیان ایتسونلر. ایکی سینه ده قادر بولماولری کون کبک آچقدر. ذاتا آنلرنك مذهبنده نهرچیلگن چیکه وک، لوزنی صاتو درست. نهرچلگن چیکه وکنی آشاو، صاتو درست بولدی، آنلر بر نیچه جهتدن تاقض غه توشه لر. زیره آنلر اصلاح ایتلمه گن بالی بالغه صاتو نی درست کورمیلر ایدی. ایندی افساد ایتلگن چیکه وکنی

یارامی، ربا بولا. لکن قوورلغان بغداینی کیدرلگن بغدای برابرینه ساتوده ضرر یوق، اول درست. حالبوکه، بونرسه لرنک بر برینه باشقه لغی همه سنده تیگر ایدی.

مالکیلر اونتی قامر برابرینه متفاضلا ساتو یارامی، ربا بولا؛ لکن بغداینی بغدای ایکمه گینه ساتو درست دیلر. (حالبوکه، همه سینه انسان اشی قاتاشو سبیلی اسماری ده باشقارغان ایدی). شول وقتدوق سوتنی صاری مای، صبر (چین) برابرینه ساتونی حرام ایتلر. حالبوکه صیر ننگ سوتکه نسبتی ایکمه کنگ بغدایغه نسبتی کبککنه ایدی. سوتدن صیر یاصالسه بغدایدن ایکمه ک یاصالا. بو جهندن قطعیا آیرما یوق.

مالکیلر چه صارق سوتن، حاضر گنه سوتی صاوب بترلگن بولسه ده، صاولا طورغان صارق برابرینه ده، کیرسنجه ده ساتو یارامی. لکن خرمه سی بولماغان خرمه آغاچن خرمه برابرینه ده کیرسنجه ده ساتو درست. زیره بونلر چه سوت صارق جیلندن، صیر بله صاری مایده سوتدن چغادر. عییا!! بونلر چه خرمه خرمه آغاچندن، ایکمه ک بغدایدن چقمی میکانتی؟

مالکیلر ویناگردنی ویناغرادنی صووی برابرینه ساتونی درست کورمیلر. لکن آنلر چه ده ویناگردنی ویناغراد آراقسندن یاصالغان حل-سرکه برابرینه ساتو درست. خلاصه مالکیلرنک ربا حقه ندغی بتون سوزلری تحکم، تناقض جیوتنغدن عبارتدر. مثلا مالکیلر چه بغدای، آریا، آرش ربا باینده ده، زکات باینده ده بر حکمده در. لکن فطر صدقه سی بیرگن وقتده، بغدای بله ترکک ایتوچی آدمک آریادن صدقه پیرووی درست توگل.

امام مالک مذهبنده زکات باینده آتون، کموش بر جنسندن حسابلانا؛ آتون ایچون کموش دن، کموش ایچون آتون دن زکات بیررگه یاری. لکن ربا باینده آتون، کموش نک جنسلیری باشقده؛ آلتوتنی کموش برابرینه ده و موننگ کیرسنجه ده متفاضلا ساتو یاری.

امام مالک مذهبنده بر آدم بغدای آشامام دیب یمین ایتسه ده، آریا آشاسه، یا که آریا ساتوب آلام دیب عین ایتسه ده بغدای ساتوب آلسه حانت بولمی. دیمک: مالکیلر مذهبنده بغدای بله آریا باشقه باشقه جنسندنر. حکملری ده باشقه در. لکن ربا مسئله سینه کیلگه نده مالکیلر آریا بله بغداینی بر جنسندن صاناب بردن شول اصلرینه ایکنجیدن رسول الله حضرتلرینه مخالفت ایتلر. زیره جناب رسول، «فاذا اختلفت هذه الاصناف فیعوا کیف شتم اذا کان یدایید» دیه شدر.

واقعا، آریا شریعت قارشنده بغدایغه باشقه جنسندن بولغان کبک لغت جهندن ده، طبیعت جهندن ده باشقه در. ویناغرادنک

ساتونی درستیلر، ایکنجیدن نه رجو فساد بولسه، چیکه وک آرچو حرام بولورغه کیره ک، زیره جناب حق «والله لا یحب الفساد» دیگن.

مالکیلر گه کیلگه نده، آنلر چه بغدای اونن بغدای برابرینه قولغه قول بولغانده تیگر بولو شرطی بله، کیلا ساتو درست. لکن بغدای اونن بغدای اونینه کیل بله ساتارغه یارامی، وزن بله گنه درست. عییا شول سوزلری، بغدای بله بغدای اوننی بر نوع دن بولولرینه قاراب سویله نه می؟ یا که باشقه باشقه بولولرینه قارابی؟ اگر بر نوعدن بولولرینه قارالا طورغان بولسه ده بغداینی بغدای اوننی برابرینه کیلا ساتالا طورغان بولسه، و شول سودا درست بولسه، بغدای اونن بغدای اوننی برابرینه ده کیلا ساتو درست بولورغه کیره ک. زیره همه سی بر نوعنددر. اگر بغدای اوننی بغدایغه باشقه صنف بولسه، بغدای بله بغدای اوننی باشقه، باشقه صنفلر دن بولغاج بونلرنی متفاضلا ساتو درست بولورغه کیره ک. واقعا مالکیلر اوزلری ده بغداینی بغدایدن یاصالغان طالقان برابرینه متفاضلا ساتونی درست کوره لر. حالبوکه شولوق مالکیلر، بغدای اونن بغدای اونینه کیلا ساتونی ده درستله میلر. بغدای اونن بغدای برابرینه متفاضلا ساتونی ده درست کورمیلر. بغداینی بغدای طالقانی برابرینه متفاضلا ساتارغه یاراغاج، بغدای اونن ده بغدای برابرینه متفاضلا ساتارغه یارارغه کیره ک ایدی. بله سی ایدی بو ساتونی، نی نرسه گنه منع ایته ایکن؟ بغدایغه نسبت برله اون بله طالقان آراسنده نیندی آیرما بار ایکن؟

بونلرنک شول سوزلرن تعلیل ایچون «بغداینی طالقان برابرینه ساتو درست. زیره طالقانده انسان اشی قاتاشقان» دیولری ییگره ک معناسز سوز ایدی. عییا!! مالکیلر یه شه گن یرده اون، انسان اشی قاتاشماسدن خلق ایتله میکه تی؟ مکه، مدینه حرملرنده مذهب توزوب یاتوچی مالکی فقیهلرینه اوننگ ده طالقان کبکوک انسان قولی بله امله نووی معلوم بولماسه بولماس شول. موندن عجبیره گی مالکیلرنک بغداینی بغدای اوننی برابرینه ساتوده، تیگرلک هم ده کیلنی شرط ایتولرن تقارب المنفعت اساسینه بنا قیلولریدر. فقط شول دعوا، برهانسز بر دعوا. فساد بر تعلیل در. زیره آشاملقلرده منافع، استه گنه نیندی آشاملقنی آل، متقاریدر. طاعی آجغراق نه ایتسه ک آشاملقلرده منفعت متقارب گنه توگل بتونله ی بردر که: طوبو، تأدم، تفکه. نداوی دن عبارتدر. بغدای بله بغدای اونندن نیندیگنه منفعت کوتولسه شولوق منفعتار طالقانده ده بار. بنا عایه مالکیلرنک شول تعلیلری ده باطلدر. بتون سوزلری بر برینه مخالف مناقض در.

مالکیلر چه بورتدرلگن بغداینی قوزی بغدای برابرینه ساتو

سودا سویه و بایونی یاراتا طورغان ایٹالیا جمهوریتلرینگ
اعضالری ده شوندی نامعلوم بیرلرگه باروب بایو اوین باشلرینه
کیتروندن اوزلرین طیا آلایلر ایدی .

۱۲۴۲ یلده فرانسه ننگ «لیون» شهرنده بیوک کلیسا صابوری
بولدی. شونده پایا ایننا کیتتی ۱۷ تاتارلر ننگ ینه دن یاوروباغه هجوملری
بولوون اولیاب تاتارلرغه برنیچه ماناخن مرکب بر هیئت یبارورگه
قرار بیرلدی. بو هیئت ننگ باشنده فرانسیز کان اوردینی ننگ ماناخی
پلانو کارینی طوره ایدی. منه شوشی کشی تاتارلر ننگ طورمشی
وسیاسی اجتماعی حاللری حقنده لاتین تلمده «Zibellus historicus»
(۱) اسمنده بر سیاحتنامه یازدی. جنوبی روسیه، خوارزم
(حاضرگی خیوه خانلغی)، سمیریچی (یدی صو)، تارباغاتیدن
اوتوب مانغولیه گه بارغانون؛ بارغان صوکنده پلانو کارینی تاتارلر
مملکتی و آرننگ عادت و عرفلری، آرننگ آریا و یاوروپادهغی
صوغشلرن تصویر ایته.

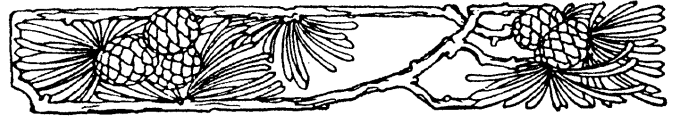
۱۲۴۶ یلده اوکدای خان اوغلی بیوک خان کویوک پادشاهلق
سورگان وقتده پلانو کارینی مانغولیه گه کیلدی. شونده بو سیاح
تاتارلر ننگ خان قویو و خان صایلاو عادتلرن تصویر ایتدی.
پلانو کارینی بو اشلرنی اوز کوزی بله کورگانگه آنگ بیرگان
خبرلری بیک قیمتلدر. کویوک خان خرستیان تریه سی آغانغه
کوره پلانو کارینی گه تاتارلرنی تنصر ایتدرو مسئله سن جدی
روشده اولیلارغه ممکن ایدی. لکن پلانو کارینی موندی اشلر
بله آرتق اوغراشمیچه مسئله ننگ سیاسی جهینه اهمیت بیرگانی
کورله. واقعاً آنگ سوزلرینه کوره بو وقتده کویوک ینه بر مرتبه
غرب گه هجوم گه حیونه ایدی. مونه شول پلانلرنی یازغاتنگ صو-
کنده بو سیاح تاتارلر ننگ صوغش روشن هم آلر بله نیچک
طارطشورغه کیرهک ایکنینی اوگره تورگه طریشه.

پلانو کارینی بله بر وقتدوق کتولیک ماناخی آرسه لین
کیته. بو ماناخ ایراندهغی مانغوللردن براق کیته آلمیچه مانغولننگ
آدهغی عسکرلرینگ باشلقاری بله تاتارلر ننگ بعض عادتلرینه قارشى
کیدگانلگی اوچون نزاعله شوب بوریلوب قایتا. آلاى بولسه ده
تاتارلر ننگ حیاتن تصویر ایکنان، ماهرانه یازولغان بر اثر آلوب
قایتوب تاتار تاریخته بیک مهم بر منبع وجودگه کیتوره.

۱۲۵۳ نچی یلده مشهور فرانسوز پادشاهلرندن ۹ نچی لوثی
طرفندن ینه بر هیئت یبارله. بو هیئت ننگ باشنده فلاماند ماناخی
روبروکویس طوره. بو سیاحنک یازغان سیاحتنامه سی باشقه لر ننگه
قاراغانده اوزون بولووی بله برابر تاریخی ماتریاللرده کوب بیره؛
* مثلاً چنغزگه دائر شاقتی غنه مهم خبرلر بار. روبروکویس تاتار-

(۱) «تاریخی دا کومینت»

خرمه گه باشقه لغی کوعی بولسه آریاننگ بغدایغه باشقه لغی ده
شولقدر و شول نسبتده در.
مدرسه حسینییه ده علوم دینه معلمی ذاکر آیوخانف.

مارقو پولو حقنده بر تجربه

I

اون ایکنچی عصر میلادیده انسانیتنگ آغومنده بر انقلاب
حاصل بولدی. اول ایسه تاریخده یا گه بر فاعل چغووی ایدی. بو
فاعل دفعه عمومی تاریخنگ صحنه سینه تورک مانغول خلقینگ
اوزینه مخصوص بر فورمه ده حکومت ترتیب ایتوب برله شوب
کیلوب چغولریدر.

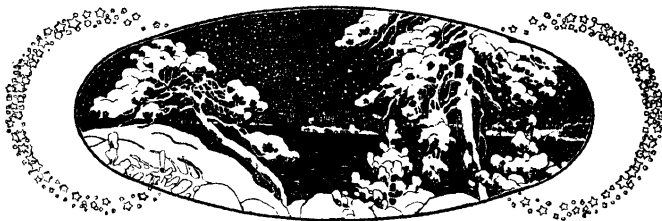
دفعه دیدک. عموماً «دفعه» تاریخده بر نرسه ده اشله غیدر.
تورلی سبیلر بر خلقنی جیارغه یول آچلر، اول سبیلر بعض وقتده
یاشرون بولغانغه، شول خلقنگ، شول جیر و باشقه شرائطننگ
مخصوص بر آغومی بولغانغه بزگه اول واقعلر «دفعه» ظهور
ایکنان توسلی کورنلر.

منه اوستدن قاراغانده شوشی طقطمال بولغان بیوک
«تاتار» دولتینگ ظهوری تاتارلر ننگ براق غربلرنده اوطورغان
یاوروپالیرنی ده اویاتدی، بو خلقنی کوررگه میللرن، بلورگه
تله لرن آرتدردی. شولای ایتدروب یاوروپالیر «تاتار» لرغه
ایلیچیلر یبارگالی باشلادیلر. شوندی برنجی ایلیچیلری تاتارلر ننگ
دفعه یاوروباغه هجوم ایتوب آدریاتیق دیکزینه قدر باروب بیتوب
۱۲۴۲ یلده اوکدای خان اولگانی سیدن کبری بورلوب قایتولردن
صوگ بولدی.

واقعاً یاوروپالیرغه بو «تاتار» لر بله طانشورغه، آرننگ
حکومتلرینگ یاسالشون، طورمشلرن، آرننگ قوتلرن، آرننگ
یاخشى ویمان، قوتلی و حالسز یاقلرن بلو لازم ایدی. چونکه
برنجی مرتبه کیلوب کیکان بو کوتولمه گان قوناقلرنی یا گدن
کیلمه سلر دیب اوشانوب بولمیدر ایدی. موندن باشقه ثلی گنه
مسلمانلر بله دین اوچون صوغشوب بترر بتورمه س طوره طورغان
یاوروپاننگ «دیندار» حکمدارلری وقهرمانقلرنی یاراتوچی، آلتون
طاولی مملکتلر ازله وچی یاوروپاننگ «ریتسار» شواله لری، بو
بیرلرنی قاتولیک کیکه سی سینگ کوله گه سینه کرتو خیالن باشلردن
چغاره آلایلر ایدی.

یازمه‌نگ چن چن مارقو پولونگ اوز آوزندن چقغان تل بله یازاغانون اقرار ایتلر. ینه موندن باشقه ۱۳۰۷ یلدن قالغان ایسکی قول یازمه‌سی بار. بوده فرانسوز تلنده بولوب مارقو پولونگ اوزینک بر فرانسوز شوالیه‌سینه هدیه ایتکان نسخه.

معلوم که بو مشهور سیاح ۱۳۲۵ یلغه قدر عمر ایتکان. ییلگی اول بو اوزون زمانده اوزینک خاطرهلرن تورلی کشیگه سویلهب طورغان؛ آتاسی و آغالریده اوزلرینک کورگانلرن سویلهودن طیولمه‌ولری احتمال. منه شوشی صوگهی خبرلر هم برنجی زندانده و قنده سویلهب یازدرغان کتاب بله استفادهلوب لاتین تلنده تاغنده اوزون بر سیاحتنامه وجودکه کیلگان. مونی ۱۵۵۳ یلده راموزیو دیگان کشی طبع ایتدرگانگه کوره «راموزیو نسخه‌سی» دیب یورتلر. ع. عزیز.

سیبیریا تأثراتی

(لطفی افندی اسحاقنک ایرکوت قلاسینه صودقه چاقولو مناسبتی ابله)

اگر چقساك سفرگه ای یولچی !
 بزم زور دنیامز سیبیرگه کیلچی
 چاقرمیم آشقه ، قالدیرما آزقنی
 اونوطمه هم کوسهك یا که فازقنی

 داول ، قاره ، بوزه ، صوق ، صالحن هواسی
 یایق ، خور ، قایغی هر بر بالاسی

 قارانی ، هر کشی مونده بختسز
 بختسزلك ملك مونده تختسز .

دوماوی .

سیبیر! مونك اسمنده اونك بر غیری طبعلیق بار. آنگ اسمن ایشو بله نله نیندی بر صالحنق سیزیله . هم واقعا اول اوزینک اسمینه یك موافق کیلگان . آنده هیچ بر نه رسده اعتدال یوق : آنك قشی یك صالحن ، جهیی یك اسسی . ماطور یاز ایسه آنده برده اوق یوق دبورلك .

«سیبیر» طبیعتک ایگ آجولی ، قهرله نگان وقتنده بارتلغان : آنگ آغاچلری ، لیسون ، نارات کبی یافراقسز، اینه لی ؛ نوله- نلری قامل کبی قانی . ساری چه کدن باشقه چه چهك یك آز.

لرنک روحانی ودینی جهتلرینه کوبرهك اعتبارن صالا . بو اثرده تاتارلرنک عادتلری . آشاو اچولرینه دائرده معلومات یك کوب . مثلاً قمز یاصاونک اصولرینه دائر آیرم بر فصل بار . منگو خانک ترجمه حالینه دائرده شاقتی خبر بار . بو خبرلر منگونی کورگان کشی طرفدن یازلغانغه کوره بو خانک ترجمه حالی اوچون باشقه منبعلر آراسنده آیروم مهم اورون طوتادر . روبروکویسنگ سیاحتنامه‌سی فرانسوز کارولینه دا کلاد روشنده یازلغان . هر وقتده کارولغه مخاطب صیغه‌سی بله ده شولگان .

روبروکویس ، باری خزه‌ستیان دینن اویراتو وشول دینگه اوندو اوچون غیر رسمی روشده تاتارلرغه کیلچی بر کشی بولوب کورونه . تاغن بو آدم تاتارلرنک خزه‌ستیانلغه آیروم بر نظر بله قارامیچه آنی باشقه دینلر بله بر تیگر حرمت ایتولگانلگه . تاتارلرنک تاغی ده یاوروپاغه کیله سیلری کیلمه گانا . که دائر معلومات آلوب قایته . آنک فکرینچه حاضر تاتارلر مسلمان مملکتلرینه گنه هجومگه حیولارلر . موکارغه قدر تاتارلرغه بارغان یاوروپا سیاحلری هم‌سی‌ده ماناخلر ایدی . لکن تاتارلر آراسنده ایتالیا سوداگرلری ده بار ایدی . منه ۱۲۵۷ یلده نیکولو هم ماتیو اسملی پولو فامیلیلی ایکی وینتسیه کشیسی استانبول آرقلی قریمغه (صوداک شهرینه) ، آندن ژواغا بله باروب بخاره هم قطای آرقلی قوبلدی یك طوره طورغان اورزغه یتدیلر .

بو ایکی آدم ۱۲۶۹نجی یلده اوزلرینک وطنلرینه یوک خاننک روما پاپاسینه یازغان خطن آلوب قایتدیلر . بو خطده قوبلدی ، تاتارلرغه خزه‌ستیان دینن اویره‌تورگه ۱۰۰ لوب عالم کشی ییاررگه اوتتوب یازغان بولغان . لکن بو وقتده پاپا کله . ینت IV اولگانلکدن یا گانی صایلاغانچه کوتلر . یا گ صایلانغان غریغور IX اسملی پاپا بولارغه ایکی عالم ماناخ بیروب ۱۲۷۱یلده کیری خانغه یباردر . منه بو کیتولرنده نیکولو پولو ۱۷ یاشه‌رلك اوغلی مارکو پولونی ده اوزی بله آلوب کیته . تکی ایکی میسیونر ماناخ قورقوب یولده قالاثر . اما پولولر یوللرنده دوام قیلوب قوبلدی نک سرایی تیره‌سنده تورلی خدمت‌لر اوتتوب ۱۷یل تاتارلر آراسنده طوزالر .

مارقو پولو ، وطنی وینتسیه‌گه قایتقاچ بو کچکنه جمهوریتنک کورشی «کینویه» نیار به صوغشنده اسیر توشه . منه اسارنده زندانده یاتقان وقتنده بورونقی فرانسوز تلنده روستیجیانو اسملی بر کشیگه اوزینک سیاحتن املا ایتدره . ییلگی برنجی املا ایتدروب یازلغان سیاحتنامه بزنگ زمانه‌غه قالماغان . آلایده بو اون دورتیجی عصرنک بر قول یازمه‌سی «پاریز» ملی کتبخانه‌سنده صاقلانوب کیله . تلی و باشقه یاغندن تیکشرگان صوکنده مؤرخلر بو قول

بارغان بیرارمزه قش کونلرنده زمهریر صوفلری بزنی طوگدردی . جهی کونلری هاویه اسسیرلی بزنی یاندردی . کشیگه ضرر ایتونی سعادت دیوب بلگان یرتقچلر جانمزه قصد ایتدی . قوزغونلر اوستومزده اوچوب یوردیلر . بز ایسه بر نیگه قارامی وظیفه مزنی اوتو و ایله مشغول بولدق . آخرده لطفی افندی ، جانینه قصد ایدلگاج قایتوب کیتهرگه مجبور بولدی . صالحجان افندی امانت ایدوب بر آز طورالدی . مین باشمه صوغقان بر ییردن قارزینقه منی کوته روب عائله منی ایهرتوب قالادن قالاغه کوچوب یوروب سسییر یانک ایگ اقصاسنده بولغان « آخوستکی » دینگرینه قدر باردم .

سیبیر اوزینک سسییرلگنی ایتدی ، هر ییرده صالحن هم چطوق یوز بلن قارشیلادی ، اما بز کوسهک ، قازقسز آگار تاثیر ایتهرگه طرشدق تریه و علم ایچون نیگر صالحوب کیتدک . مین حاضر سسییرنک قابقاسی یاننده طورام . بزنی نیگرگه بنا قورورغه باروچی افندیلرنی گوروب ، آنلرغه ایزگی تلهکلر تلهب اوزاتام . هم آندن کیلوچیلرنی قارشولاب ، سسییرده یاقترورغه یاقینلاشقان طاکنک نون کوروب شادلانام .

مونه بو کون آنده قالغان اییده شم صالحجان افندی قارشولادم . آنی سلامت قارشولامیگا ، نی قدر زور شادلق بولساده صالحجان افندی کورو بلن « لطفی افندیگه اوچرادگمی؟ » دیگان کونکلسز سؤالنی ییررگه مجبور بولدم . چونکه موناردن برهر کونگنه آله کیتکان پویزده لطفی افندی « ایرکوت » غه یوللانغان ایدی . او قوچی ! سین ایندی « لطفی افندی ایرکوتقه یوللانندی » دیگاج نیک اول آنده بارا ایکان : آنده یاگا یولغه صالحوب کیتکان ایر وقز بالالارینک مکتبیمی زیارت ایتهرگه ، یاکه آناردن صوگ باشلانغان یاش بوون ایله کورشورگه می ایکان ؟ دیورسک . لکن مع التأسف بونلرنک بریسی ایچونده توگل . آنک آنده نیک باروون ئه تیورگه تل بارمی ، قلم یازاسی کیلمی . لکن تاریخ بلسون ، آاردن یاشرون قالماسون ایچون اور بولسده آچی بولسده ئه تیورگه طوغری کیله . . اول ، موندن اون یل مقدم دین و ملتسی اویره توب کیتدیکی ایچون ، قویاش نورینه قاری آماغان کشیلر طرفندن ایدلو سبیلی معیوب کورلدی ، ایندی حاضرده صودقه — اوزن آقلازغه بارا .

بز کون کیلور ، سسییرنکده آچی جیللری طنار ، آندهده رحمت قویاشی بالطارار ، سسییرنی جلتور . خلقنگ ده آکلاری آچلور . شول وقده اوزارینه دین اویره تورگه کیلگان کشیلرنی طوغزار مگ چاقمرغه صودقهه چاقرتوغه سبب بولوچیلرنک کم ایدیکلری طانلور . بزموگار اشانامز رضوان ابراهیمف « چیلهی » .

صووی زمهریردن چغان کبی غایت صالحن . کورو بلن تهن قاطرلی . الله ننگ قاناتلی مخلوقاتدن : آلا قارغه ، قوزغون ، سایسقانلرغه قوش اسمینه لایق بولوب اوچارلر .

سیبیرده انسان اتلی مخلوقلر ، تورلی ییردن جینالغان ، تورلی جنسکه منسوب بولسه لرده ، سسییر هواسی آنلرنی بر طبیعتلی ایتوب ئورگان بولا . سسییر کشیسی ، آندهغی هوانک قوییه سی دیورلک بولا . آنک یوزی چطوق ، آجولی ، نورسز . بر برلری ایله معاملهری قاتی ، الئفاتسز . سوزلری ته مسز ، سویله شکانده صوغشورغه نلگان کشی کبی ققوروب نزا کتسز سوییلر .

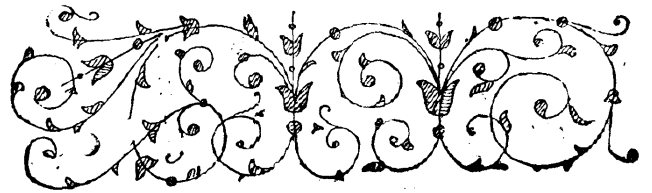
سیبیر کشیسینگ بتون ایدیالی « آقچه » طابو و کشیگه ضرر ایتو . آنده مین ده ، ماتده « آقچه » . کشیلک ایسه آدملرگه ضرر ایته آلوده . اگر بره بر آز « آقچه » یاصاب برهر کشیگه جنایتده اشلی آسه ، اول اوزینک اسمن آقلاغان بولا . شونک ایله ن ماقتانا آلودر .

۱۹۰۵ نجی یلنک کوزی ، اورتا روسیهده حریت نوری باتی باشلادی . شول نوردن برهر کیسهک آلوب بز اوچ یولچی ، صالحن ، قارانغی سسییرگه قاراب یول طوتدق . قولمزه کوسهک ، یاکه قازق فلان یوق ایدی . آنلردن باشقه اوق سسییرده یاشی آورمز کبی ایدی . اوزمزه بولغان یاقینلق برله ن آندهغی طوغانلر مزنی یاقترتورمز ، جلطرمز امیدنده ایدک .

اورال طاولرن اوتو بلن ، بزنی صالحن جیل قارشیلادی . کون بولوتلی بولوب واقغه یا کفر ئوزلکسز یابوب طور ایدی . پویزدمز قارانغی ، قوی طایغا اچینه کروب کیتدی . بز تهر زددن باشنی چغاروب اطرافنی طاماشه قیلوب آله بارامز . کورگان نرسه لرمز : مکر یاشلک آغاچلرده ، آنلرنک اوستون قابلاغان قارا بولوت ایدی . بالارمز زمانندن قالغان بو قارت آغاچلر . « بالارکز طاشلاب کیتکان صالحن سسییرده سزنی ایچون نرسه بار؟ » دیگان کبی اوزایوب اوزایوب آرتده قالمقده لر ایدی .

کونلرنک طومانلی ، یا کفرلی بولولری ، آغاچلرنک امیدسز قاراب قالولری بزنیگ یوره کده گی یالقننی سوندرمی ، امل و مقصدلرمزگه ضرر بیرمی ایدی . آدملر یاخشی قارشی آلورلق بولسه لر ، بولای طبیعتک یه مسزلکلرینه گنه بیرلورلک توگل ایدک . بتون ذهن و فکرمز قارانغیقلده قالغان طوغانلر مزنی یاقترتو ، آنلرغه خدمت ایتو ایدی . اوزمزگه یوکه نگان ملی بورچنی اوتو ایدی

یولداشلر مزدن لطفی افندی اسحاقف « ایرکوت » شهرینه طوقتادی . صالحجان افندی مگ ایکی یوز چاقمر قدر ییرنی آط اوستنده باروب « بلاغوشچینسکی » گه بیرله شدی . مین اورتا سسییرده قالدیم .

بر آز تفتیش

I

«شورا» ننگ هنجی نومیرنده درج ایتولمش «اولیا آناه» ایسکی قبری و ایسکی کتابلر «باشلی مقاله مده ذکر ایتولمش مشهور قبر ئیهسی «بریکه» خاننگ کوب تفتیشلرمدن صوگ مشهور «برکه» خان بولون احتمال طوندن. چونکه قبر، طاشنده یازلغان تیتوللر ایله تاریخ لرده یازلغان حاللر برکه طوغری کیله. مثلا باشلاب قبر طاشندن: «ظهر الاسلام والمسلمین» هم «مبلغ» تیتوللری مذکور تاریخده برکه حقنده «اسلامیتسی تورک خانلردن باشلاب قبول ایتوب مملکتنده طاراتوجی و اسلامیت ایچون کوب صوغشیر یاصاوجی» دی. بنا علیه آننگ اسلامغه و مملمانلرغه ارقا طایانچ و اسلامیتسی مبلغ بولوننده شبهه یوق. طاغی قبر طاشنده: «مجتبی الخواقین» تیتولی مذکور. تاریخده آننگ خرسیانلرده غی شرقی و غربی روملر اورنن تورکلرده طوتقان سارای، قارا قورم لردن سارایده تخت ئیهسی بولدیغی؛ حتی ابن خلدونده: «واتزع برکه الخاقانیه من اعمال قبلائی» دیه قارا قورمده غی خاقانلقنی ده قوبلایدن طارتوب آلون سویلی. شونلقدن بو تیتول آگا یک کیله. تاریخ وفاتینه کیلسهک طاشنده آطی یوز الطمش هجری اولوب تاریخ ابن خلدونده آطی یوز الطمش بیشنچی یلده دی. ییلگولی تورکلکدن بایطاق یراق طورغان عرب مؤرخلری بیشکنه یل یا گلشسه لر برده عجب توگل. واقعا ابن خلدون اوزی ده «ولم وقف علی تاریخ دولتهم و هذا ما ادی الیه الاجتهاد» دیه معلوماتینگ آز وضعیف بولون اعتراف ایته. دیمهک وفات تاریخلری ده طوغری کیله. قایده وفاتی مسئله سینه کیلگاندن مرجانی حضرتلری ایله زکی ئەفەندی ولیدی جنابلری تاریخلر نده قسقه چه «سرایده وفات» دیمه لرده آرتق تفتیش نتیجهسی توگلدر دیه ظن ایتهم. اگر «سارای» ده وفاتی آجق - دلیللی بولماسه اول وقت بو قبرینگ برکه خان قبری بولوننی بلدکه اثبات ایتولگه ننگ حسابلاب بولور ایدی. آننگ ماورالنه رده صوغشیر قیلدیغی تاریخ لده سویله نه. صوغشده یورگاندن اولسه یا که اولترسه برده عجب توگل. ابن خلدون ننگ «الی ان هلك برکه سنة» سوزی ده بولای بولو احتمالن بیره. (آننگ کوبرهک نول، آمد یلغلرلی تیره سنده صوغشیدی سویله نه. بویلغلر آمودریا، صیردریای؟

یا که باشقه می توشینه آلمیم. لکن ماورالنه ر و تورکستانده ایدی معلوم) تاریخ وفاتلرینه قدر یازا آغان ابن خلدون قایده وفاتن ئه یته آلمی. اگر سارایده وفات بولغان بولسه سارایده دیر ایدی. بو برکه خان توگل دیمهک، برکه خان ایله بر زمانده شهرتلی و بر وقتده وفات ایتکان، برکه آطی، آننگ شیکللوک توروک خاننی ایکننجی برکشینگ بولو احتماللی یک بعیددر. ایکی برکه ننگ بارلغی (کبرهک برسی «بریکه» و ایکننجسی «برکه» املاسی ایله یازولا طورغان بولسون) تاریخده کورنمی. توبه نده کوبرهک ابن خلدوندن اقتباس ایتدیکم برکه خان حقنده غی تاریخلی معلوماتی ترتیبی ایله یازامن.

II

«شورا» ننگ بیشنچی نومیرنده: اصل اولیا آناه قبرنده بورونغی یازولی طاشی یوغالوب یا گئی بنا ایتولگن بنانگ استینا. سنده «قراخان» سوزی یازلغانن ئه یتکان ایدم. اوشی قبر ئیهسی بولوری احتسالم بولغان کشی حقنده تاریخلرده بولای یازا: «اول کاشغر - تورکستان غه حکم ایتکان خانلردن بولوب اسلامیت قبول ایدرهک عبدالملک اسمی ایله اسمله ننگن (بورن قراخان آطی) و اسلامیتسی مملکتنده طاراطقان بیوک خاندنر. قاعده (پایتخت) لری کاشغار، ساغون (یا که بلاساغون، یدی صولایتده بیشیهک و آلماتا تیرهسی بولوب روسلر پلاسقونیا دیلر). خیمو (؟) اولوب «طراز» (اولیا آناه)، «شاش» (تاشکنند) اعمال (مستملکه گه یاقن سوز) لری آتیق بولغان. عادل و حسن سیرتلی، حقیق بر مجاهد بولوب دورت یوز یکریمی اوج هجریده وفات ایتکان. بو تاریخقه قاراغانده اول برکه خاندن ئلک ئولگن بولا. (چونکه اول ۶۶۰ ده ئولگن) واقعا یرلی خلق تلنده ده ئلک ئولگن نلگی حقنده سوزلر بار. آننگ قایده وفاتن تاریخلردن طابامام. قرغز - قازاقلردن اوشبو مقالنی ایشتکلادم:

نارقا (؟) آتاسی بورکه (۱) خان.

بورکه خاندن قارا خان.

قارا خاندن طارا خان (؟).

خان یعقوبنک اوز اوغلی ماناص (؟).

بو مقالدن «بریکه» خان بله ن قارا خان نسلدش وقاراخان صوگ کیلوی آگلاشیلا. واقعا بورونغی مقاله مده اولیا آناه سارطلرینگ تگی قبر اولیا آتانیگ کیهوی دیدکلرن ئه یتکان ایدم. ییلگولی بو سوزده مبالغه بار. شونده ده نسلدهش ایکنن بلدره.

(۱) مشهور برکه خان، چونکه آنی کچکنه وقتنده بورکه اوغلان دبه یوری طورغان بولانلر.

طاغی قرغز- قازاقلر تلنده «تیک طورماس آتا» (بورونغی مقاله مده یازلغان اوچنچی مشهور قبر) ننگ آطی قزخان یا که اوغوز خان بولغان ایمش، کبی سوزلر بار. نه قارا خان اوغوز خانتک اوغلی ایمش. قسقه سی یوقاریده سویله ننگه نلردن آگلاشیلووینه کوره اولیا آتاده غی اوچ مشهور قبر ئیه لری آراسنده مناسبت بولورغه تیوش. بو سوزلر قرغز- قازاقلردن تصادفی گنه ایشتولوب خاطره دفتریمه «احتمال کیره ک بولور» دبه قیدایتوب قویغان یازولر بولغانلقدن، احتمال قرغزلر صاٹاشدرا طورغانلردر دبه رگه یول یوق. «تیک طورماس آتا» دیگه نلری ده منظره سی غایت ماطور یوک طاونک توبه سینه کومولوب اوستینه ییک یاخشی عرب استینده زور بنا صالغان. حاضرده بو بنا ییک ایسکر گاندر. بو توبه دن یوزلرچه چاقرم برلر کورینوب طورادر. قسقه سی مونی پادشاهلرغه مخصوص یرگه وتیوشلی حرمت ایله کومگه نلر. اولیا آتانی زیارتکه کیلگه ن کشیلر «تیک طورماس آتا» نی زیارت ایتمی کیمیلر. گویا زیارت ایتمه سله ر نه نجی ایمش. طاغی قرغزده «ماناص ئه یو» دیگان بر عادت بار. یعنی ماناص آطلی بورنده اوتکن، ییک غیرتلی، کوچلی، کورکام خلقلی بر تورک خانن ماقتاب آنک حالن بیان ایوب بتمه س، توگه نمه س اوزون قصیده و اوله گار سویلیر. آنلر ماناص ایته طورغان کشینی ییک عالم دیلر. ماناص ایئوچیلر بورنده کوب بولسه ده حاضر سیره که نوب قالغان. ماناص ایئوچیلردن گویا بر هفته ده ده ایئوب بتره آلمان کشیلر بار ایمش. قایسیلری ماناصنگ نوغای خانی بولون سویلیر. بو ماناص کم؟ تورکستان چینیده گی ماناص شهری ایله مناسبتی یوقی؟ هر حالده یوک بر تورک خانی اولوب قیلدیغی اشلی ایله خلفلری تلنده چه نه لورگه استحقاق کسب ایئکان کشی بولورغه تیوشلی. احتمال بره ر وقت ماناص ایئوچیلردن تفصیلی ماناص ئه یئدروب مهمردک بره ر نه رسه آکلی آسه م «شورا» غه یازوب ییبه رره ن.

III

برکه شاه

چنگر خان «قارا قورم» ده بولغان توب تختی اوغلی اوکدایگه (اول وقت سارایده باطو تختنده ایدی) قالدردی. آندن سوک آنک اوغلی کفودگه قالدی. اوشی کفود بله شمال (سارای) صاحبی بولغان باطو آراسنده قته چقدی. کفود ماغوللر هم تانازلردن کوب عسکر جیوب باطو اوستینه یوردی. لکن یولده اوزی اولگاج ماغوللر «قارا قورم» (قارا قوم توگلمی؟ چونکه

عربلر آنی «الرمیل الاسود» دبه ترجمه ایئکانلر) ده غی تختنده باطوغه تقدیم ایئکانلر. لکن اوزی آنده اوطورومی قرداشی منگو خانی ییبه ردی. آنک بله برگوک قرداشلری قوبلای بلن هلاکو- نی ده کوب عسکر بله ییبه ردی. آنلر آرتدانوق یوز مک عسکر ایله برکه نی ده ییبه ردی. آنلر باروب منگو خانی نختکه اوطور تدیلر. برکه، قایتوشلی بخاراغه کروب صوفیه لرنگ بیوکلرندن صالغان نجم الدین افندیگ اصحابندن بولغان الشیخ شمس الدین الباخوری حضورنده اسلامیت قبول ایئدی (تاتار خانلردن مسلمان بولغان برنجی کشی) و آنک بله صحبتده بولنوب مملکتنده اسلامیتی طاراتوب مسجد مدرسه لر بنا ایئوگه معاهده یاصیلر. شیخ دائما برکه گه معتم خلیفه گه بیعت یروب آنارغه اطاعت ایئوگه و آنک بله هدیه لر آیشو و خطلر یازیشوغه تشویق ایته. شوندن سوک معتم خلیفه بلن ایکی آراده ایلچیلر یوروب دوستلق نعیدر. اول آراده بولمی منگو خان تختده تمامیله استقلال کسب ایته. اول استقلالندن سوک چنگر خان وصیتی بویچه جغطای بالاسی بولغان اوزیننگ عننی ماوراءالنهر یاغینه والی یاصی. بر زمان آکا قزوبن، بلاد جبل یاقلر نده غی خلقدن اسماعیلیه ملحدلرینگ ظلمندن زارلانوب ایلچیلر کیله. اول آنلر ایله صوغشوب آنلر نی تأدیب و شهرلن آلو ایچون قرداشی هلاکونی کوب عسکر ایله پیبه ره. منگو خانه خلیفه مملکتنده قولغه توشرسه یاخشی کورینوب هلاکوگه خلیفه مملکتینه هجوم و استیلا حقوقی ده طابشرا. بو خبر برکه خانعه ده ایریشه. اول مونی تحمل ایته آلمی، مسلمانانق حمیتی کیله. تیز منگو خانی شاه ایئکان باطوغه بو اشنگ برده کیلوشمه گه نن سویله ب باطونی اوز یاغینه آودارا. باطوده بو اشدن هلاکونی طیوب «اورنگدن قوزغالما» دبه ایلچی کوندرد. ایلچی کیلوب یئکانده هلاکو ماوراءالنهرگه یئئکن ایدی. هلاکوگه امرنی ایرشدردیله. اول باطونگ امرینه بوی صنوب اورنده طوقطی و کوب یلار شول اورنده طورا. بابطاق یلدن سوک باطو ئوله. اول ئولگه چده هلاکو طاغی تگی هجوم مسئله سن آلمان سوروب، منگو خاندن یاگیدن رخصت آوب ملاحده لرگه هجوم ایته. و آنلرنگ قلعه لرن آوب خلیفه یرینه کره باشلی. همدان خلقن بالغز برکه و باطونی یاقن کورگانلری ایچون جزالی. هلاکونک بو هجومی ۶۵۲ یلده ایدی. هلاکو عراقی خراب ایئوب یورگه نده سارای تختینه برکه اولطرا. بیاغی واقعه لر سببندن هلاکو ایله برکه آراسنده ته مسزلکر دشمانلقلر باشلانا. هلاکو دشت قیچاقده برکه اوستینه یوری. برکه ده اوزینک باطر یوره کلی قوماندیرلردن نوغای (نوغای بن تاتار بن ماغول بن جوجی) ایله برکه چیکسز کوب عسکر جیوب قارشی چغا. ایکی

بورچن ياشرگان بوله‌ر، چيريني ياشرگان اوله‌ر

«شورا» ننگ اوزغان نوميرلرندن برنده بر آدم طرفندن تورکستانلی قارنداشلرمننگ بايلری کوب خاتون آلار حتی اوز عمرلرند ایللیشار خاتون آلوچیلر بولادد، خاتون آلوب آبرونی اوینجق سانلر، روشنده بر مقاله بازلغان ایدی .

بر کون اول بتررگه تیوشلی بولغان قبیح عادتلرمزدن کوز یوموچی وعائله‌گه عائد اشلرمننی توزه‌تورگه و محکم بر قاعده‌گه بنا قیلورغه رضا بولماوچی آدملردن توقتابای آخوند اسمنده بر ذات، شول مقاله‌نی یازوچی‌غه به‌یله نوب، اوستاوینه «شورا» محررینی ده سوگوب «صدای فرغانه» ده بر مقاله باصدردی .

تورکستانلی قارنداشلرمننگ ماقترارغه تیوشلی عادتلرینی ماقتاو، مدینت کسب ایتوب اقتصادی اسپرلکدن قورتلورلینی کورو بارمننگ ده تله‌گان اشلرمزدند. شوننگ برله برابر ضررلی عادتلرندن کوز یوموب طوروده یاخشی اش توکل .

انقراض سیبیلرینی نیکشماو، بوزوق عادتلرینی بتررگه طریشماو، تدنی‌گه باعث نرسه‌لرینی یاخشی اشلرگه آلماشدرو چاره‌لرینه کرشماو ملتک ته‌رگه یوز طوتوی دیگان سوزدر. ملتده بولغان کیمچیلک‌لردن کوز یوموچی و کوروچیلرگه قارشو چیقوب سوبله‌تازگه طرشوچی کشی، شول ملتک یوز توبه‌ن کیتونی تله‌وچیدر

توقتابای آخوند، تورکستانلیلرغه وعموما ملت‌ک آيو خدمتی قیله‌در.

مین اوزم «تورکستان چینی» ده آلتی آیدن بیرلی طورغانلقمدن موندغی مسلمانلر حاللری برله یاقیندن تانوشدم. مینم تجربه‌مه کوره اگرده سارتلرنگ عمرلری وفاایتسه وکیسه‌لری ده مساعده قیلسه ایدی اوز عمرلرند ایللی‌گنه توکل بلسکه یوز خاتون آلورلر ایدی. لکن بو کونلرده بو اش‌گه اقتصادی مانع‌لرگه اوکغایسزلی.

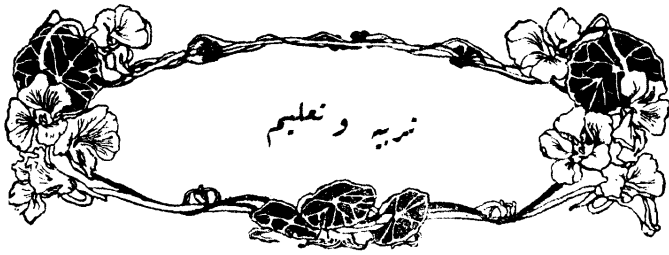
مونده (تورکستان چینی ده) اوز عمرلرند توقسان - توقسان بیش خاتون آلوچیلر بار. تورفان سارتلری آراسنده «نکاح موقت» دیگان بر نرسه بارلیغینی روایت ایتله‌ر. اوز عمرلرند ۳۰ - ۴۰ ایرگه بارو، خاتونلرده عادت بولوب ۲۰ گنه ایر کورگان خاتونلر بختسز سانالار.

عسکر نول (۴) یلغسی اوستنده یولقلار. صووق قاطیلقدن صو اوستینه بوز قاطقان بولسه‌ده کوب عسکر جیولغاچ کوته‌رمی جیمربوب توشوب کوب عسکر هلاک بولا. صوغش قزا. نتیجه‌ده هلاک کوب عسکر قراغاچ قاجارغه مجبور بولا. قاجوب اسماعیلیه‌گه قایطا. شول واقعه‌دن صوگ هلاک ایله برکه آراسنده دشمانلق آرتق کوچابه. هلاک آچووندن نیشله‌رگه بلمی. بغدادقه هجوم و مثلی کورلمه‌گان وحشتلر اجرا ایتوب اسلام تاریخنده هنوز قارا طاب بولغان مشهور بغداد واقعه‌سن یاصی. اول آراده ایکنجی خلیفه بولغان بولورغه تیوش، برکه اوزینگ مسلمانلغن بلدروب ظاهر خلیفه‌گه خط یازا. اوشی آراده هلاک کوب هجومندن یوده‌گان ظاهر خلیفه فرصتی غنیمت بلوب برکنی هلاک‌گه هجومگه اوندی. واقعا برکه هلاک ایله صوغشورغه طاغی کیته. اول وقت هلاک «بیره» نی محاصره ایچون ماغول لرنک یوک امیرلرندن «دوربای» نی کوب عسکر ایله ییبرگان. آرتدن اوزینگ اوغلی «ابغا» نی ده یاردمگه کوندرگان ایدی. ظاهر خلیفه ده «بیره» نی محاصره‌دن قوتقارو ایچون عسکر ییبره. صوغش باشلانا. آباغنده «دوربای» قوراللرن، ماللرن، چاطرلرن طاشلاب قاجوب «ابغا» گه قایتا. اول آکا بیک آچولانا. هلاک عرافقه کیلووندن اون یل صوگ ۶۶۲ نجی یلده هلاک بولا.

هلاک اورنینه اوغلی «ابغا» اوطرا. تخنکه اوطرو ایله برکه بلن صوغشقه کیته. برکه آناغه فارشی کوب عسکر جیوب نوغای، سنتای اطلرنده ایکی قوماندیر قول آسندده ییبره. سنتای کوب اش کوره آلمی ییگلوب قایتا. اما نوغای بیک قاطی صوغشوب بیک اساسلی بر صورتده ابغانی ییگه. شوگا کوره نوغای ننگ برکه قاشنده درجه‌سی بیک کوناریله. برکه آطی یوز آطمش یشنجی یلده وفات ایتدی. اول باطر یوره‌کلی، حقیقتپور، عادل، انسانیتلی، فقیر-فقراغه مرحمتلی کشی اولوب اسلامیتنی قبول ایتوب بتون مملکتنده جهیدی. مملکتنگ هر برنده مسجد، مدرسه‌لر بنا ایتدروب عالم، علما طارانندی و آنک ال یاقن کشیلری‌ده علما، فقها اولوب آنلردن کیگشسز اش قیلمی ایدی. شونلقدنده هر وقت سوزی اوستون، فکری بوک، عسکر غلب بولدی. بابالرمزدن برنجی اسلامیت قبول ایتکان قهرمان الله‌نگ رحمتده بولسون.

عبرتلی سوزلر:

الک تبران حقیقتلر، هر کم آکلی طورغان سوزلردر.
بالقاولق، راحتسزک بولو اوستینه عمرنی قسقار‌تور.

روح تربيه‌سی

خاطرني ناچارلاتا تورغان سبيلر

خاطرني ياخشيرتا و نغنا تورغان سبيلرني بلو كبرهك بولغان كبك آني ناچارلاتا تورغان سبيلرني ده بلو مربي ايچون بيك تيوشلي. البته خاطرني ياخشيرتوچي هم ناچارلاوچي سبيلرنك همه‌سيني ده بو اورنده صاناب بترو ممكن توگل. شولاي بولسه ده آلارنك ايگ اهميتيليرندن بر نيچه سن صاناب كيتو تربيه و تعليم اشي بله شغلله نوچيلرگه فائده دن باشقه هيچ نرسه كيتومه س ديب اويليم. خاطرگه ياردم ايتوچي و آني نغمتوچي سبيلرنك بر نيچه‌سي يوغارنده كورساتلگان ايدى؛ ايندى خاطرني ناچارلاوچي سبيلرني كورسه تيك.

(۱) **آرو و بالفرو.** باش آرغان و يالقان وقتده خاطر ناچار اشلهون و آندى وقتلرده ايشتلگان سوزلر بيك تيز ايسدن چغوچان و اونوتولوچان بولوون هر كم اوز تجربه‌سي بله ده بله. آرو كبرهك جسمي و كبرهك عقلي اش سبيلي بولسون، آنك تيجه‌سي باري بر. نيچك كنه آرسه ده خاطر اوز اشن يرينه تيوشنچه يتكره آلمى. انسانك ته ننده جينالغان كوچ اشكه صرف ايتلوب بتدى ايسه - آرو و يالفو حاصل بولا. يا گادن اولگي كبك كوچ جيناو ايچون بر آز وقت حال چيارغه و شولاي ايتوبكنه خاطرني طبيعي حالينه كيتررگه و تيوشنچه اشكه قوشارغه ممكن. ته نتي - ضعيفله ندره، نيرؤلرني بيك قاطي هيجانغه كيتره تورغان حاللر مثلا: اچوگه عادتله نولر. ترتيبسز طورمش، باشقه صوغولر، نيرؤ آورولرى، چيكدن طش - قلى اشلر، روحى طورمشده بيك زور اوزگارشلر، قابغي، روحى عذابانولر، بر نرسه‌گه قومارلانولر همه‌سي ده خاطرگه ناچار تاثير ايتلر.

(۲) **فارتلر.** قارتلق ده خاطر ناچارلانوغه سبب بولا. شونك بله ده قارت كشيرنك اونوتوچان بولولرى بيك عادى اش. لکن شونى ايتوب كيتو كبرهك، قارتلرنك خاطرلرى يا كا نرسه لرنى كنه اوزلرنده طوتا آلمى، اما بورونغي زمان حاللرى قارتلرنك خاطرلرنده بيك نق صاقلانا، حتى كشي قارتايغان صاين، آنك خاطرنده بورونغي زمان واقعه لرى يا كارا و آچق بولا بارا. مونك سببي مونه نرسه ده: كشي قارتايغان صاين، آنك نيرؤلرى

شوشى اشلرني ازدواج مسئله‌سي محكم اصولغه قويملغانلق ديمي، نى ديرگه كبرهك؟. مونك اوستينه مونده غى سارتلرنك آلمش پروتستيتى برله مبتلادر. بو عادت قتايلرده هم بولغانلقدن سارتلرغه قتايلردن كرگانگي سويله نسه ده قضاى ايچلرنده بولملغانلق سببلى بله كه قتايلرنك اوزلرى سارتلردن اوگره نگان بولولرني بلدره در. ايرطشباى. «چوگوك».

شورا: «صدای فرغانه» ده توقتابای آخوند مقاله سینی کورمادك، كوبدن يرلى بو جريده نك اداره گه كيلگاني يوق. شول نوميرني تابوب يياروچي بولسه ياخشى بولور ايدى.

شعر:

۷ نچى نومر شوراده (تبريك) شعريني تشطير

دعا ايدوب حيات آبادلغيا
«جانم برله قوشلدم شادلغيا»
سعادت باشلغى بولغان كون كنى
«ايشتكاچدن كوتوب آغان كون كنى»
سعيد و هم مبارك ايتسون الله
«اينهم تبريك عزيزم جاندن آ گلا»
خيالى برلن اوتكرگان تون كنى
«سويوب اوچلاغانك آلى گول كنى»

اوقوب مدحيه عشقن عرض قياسا
«نيچوك كم صاندوغاچ موكلانا قونسا»
جمال و بوى ايله حاكم كوكل گه
«اوزينك معشوقى خوشبويلى گول گه»
گرام و شرقكى عرض ايله شونده
«شولاينغه سنده جانلى گول گه قونده»
حياتك لذتيله مگگو برگه
«بولوب بلبل كى جبرلا عمرگه»

م. صادق.

ضعیفانه، شونک بلن، آلاز یاگا نرسه لردن یونلهب تأثرله نه آلمیر؛ شونک سبیلی قارت کشینگ روحی استعدادلرینه، آگینه اوتکان زمانده حاصل بولغان تأثرلر بله ننگنه مشغول بولورغه هیچ نرسه مشقتله می. قارتلرننگ هر وقت بورونئی وقتلرینغه سویلهرگه یاراتولری، یا گنغه بولوب اوتکان ییک اهمیتی واقعله رده آقارتلرننگ برده اهمیت بیرمه ولری و آندی یاگا اوزگارشلرد لارننگ کوب وقت معنی تابماولری - باری ده شول آلازنگن قارتلق طبیعتدن کیلوب جققان طبیعی حال. یاشلر آلازنی هر وقت یا گنر دشمانی دیلر. لکن اول خطا. چونکه قارتلر یاگا حاللرنی آگلاودن و آلازنی تیوشنچه تأثرله نودن عاجزلر. شونک ایچونده آلاز یا گانی خاطرلرنده طوتا آلمیر. مونه شول حالنی توشمنه گان یاشلر کوب وقت قارتلرنی اوزلرینه دشمان صانیلر هم قارتلرغه تیوشلی بولغان احترامنی ده کورگزه آلی، ییک زور خطا قی ایتلر.

۳) **صرخا اولی.** صرخا اولق هم ته ننگ باشقه تورلی ضررلانولری ده خاطرگه ناچار تأثیر ایته و ضعیفله ندروب حتی بعض وقت خاطرنی بالکل اشدن چاروب قویا. مثلاً: برکشی، باشینه صوغلو سبیلی گریک تلن بالکل اونوتقان، لکن خاطرینگ باشقه جهتلرینه هیچ بر ضرر کیلمه گان. شوندی سبیلردن قای برکشی، اورنلرنی خاطرنده طوتا آلسه ده، کشیلرننگ توسلرن خاطرلی آلی. آندی کشی باشقه لرنی اوزلرینگ بیلیگی اورنلرنده بولسه غنه طانی آلی. قای بره ولر قارتلق یا که آورو یا ضعیفله نو سبیلی معین سوزلرنی اونوتالر و آلازنی سویلی آلمیر. موندی خاطر کیچیلک لرن *афазія* دیب آطیلر.

قارتلق وقتده کشیده گی خاطر استعدادی ضعیفله نه. لکن قارتایغانچی ده کشیده گی خاطر استعدادی برگنه تورلی بولوب طورمی: خاطرنگ ییک کوچیه طورغان هم صقتلری اوزگارگه طورغان مدتلری بار. موندی اوزگارشلر کشینگ معین یاشلرنده بولا. عموماً ایتکانده، کشیده گی روحی استعدادلر معین یاشلرده آرتا یا که کیمی؛ آنا- آناغه و مریمی بولغانلرغه شول مدتلرنی بلو کیره ک. اوقو یاشنده بولغان بالالرننگ روحی استعدادلرینه تأثیر ایته طورغان مدتلرنی دورتکه بوله رگه ممکن. البته بو مدتلر تورلی بالاده تورلی یاشده کیله لر هم ده اول مدتلر ایر بالالرده هم قز بالالرده تور ایچه و تورلی وقتده ظهور ایتلر. توبانده کورسه تله چک مدتلر (دورلر) ییک کوب بالالرده غی روحی اوزگارشلرنی تجربه سوکنده غنه اورتاچه صفرلردن آلتغان:

بالالق دورلری ایر بالالرده قز بالالرده

۱) بالالق ۱ دن ۷ یاشکه قدر . . . ۶-۷ یاشکه قدر.

۲) بالالق ۷ دن ۱۲ » » . . . ۷ دن ۱۰ » »

۳) اوسمرلک (отрочество) ۱۲ دن ۱۵ » » . . . ۱۰ دن ۱۳ » »
 ۴) بلاغت ۱۵ دن ۱۶ » » . . . ۱۳ دن ۱۴ » »
 بو دورلر همه سی ده بالانگ جسمنده گی اوزگارشلردن حاصل بولا. بالانگ بوئی و آورلقلری بر تیگرگنه اوسوب طورمی. بالا، وقت - وقت اوسودن طوقتالوب طورده ده، آندن سوک ییک شب وقابل اوسه رگه هم آورا بورغه کریشه. شوندن سوک بالانگ جسمی طاعی اوسودن طوقتالوب، گویه، حال حیویب آلا. مونده کیتلرگان دورت دور بالاده غی شول جسمی اوزگارشلرنی کورسه ته. بو جسمی اوزگارشلرننگ هر برینگ ده بالاده غی روحی استعدادلرغه خصوصی تأثیرلری بار. لکن مونده، -وز خاطر حقتنده غنه بولغانلقدن، مین بالانگ خاطرینه نق تأثیر ایتوچی اوسمرلک (شعب اوسو) دوری حقتنده غنه یازاچمن.

اوسمرلک دوری، خصوصاً ۱۴ بلن ۱۵ یاشلر آراسی - خاطرنگ ایگ کوچلی وقتی. بو دور بالانگ روحی کیره کلرینه ماتیریللر حاضرله وحی در. بو دورده بالا دینی اثرلردن آیت، حدیثلرنی، اجنبی تللرنی، تاریخدن و جغرافیالردن هر تورلی اسملرنی ییک ییکل و تیز خاطرینه آلا. لکن شونی ده خاطرندن چغارماس غه تیوش: چیکدن طش کوب اشله ولر خاطرنی بوزالر؛ شونک سبیلی، بالانگ حالندن کیلمه سلک کوب اش بیروندن صاقلانورغه کیره ک. بالاده غی خاطر استعدادی نی چاقلی ضعیف بولسه، آنی شول چاقلی صاقلاب طوتارغه؛ چامادن آرتق یادلاتوب خاطرنی بوزولردن مریمی ییک صاق بولورغه کیره ک. بالاغه ییک ایرته اجنبی تللر اوقوتماسقه کیره ک. چونکه ییک کوب اجنبی سوزلرنی یاده آلور بالانگ خاطرینه آور بو ککنه بولار. شولای اوق طاقتندن طش بولغان درسلرده بالانگ خاطر استعدادینه ضررغه کیره لر. مشهور تریه عالملردن پیروگوف جنابلری - آنا تلن اساسی روشده بلدرماسدن الک، یات تللرنی بالاغه اوگره تولر بالانی میگرگه وله ندره و آنده غی تیره ن تفکرله و استعدادلرن بیره گنه دیگان. بالغ بولغاچ (۱۵ - ۱۶ لردن اوزغاچ) هم اولغا یغاچ کشیده مخصوص خاطر (специальная память) ظهور ایته. خاطرنگ تخصص ایتوی سایه سنده بالغ بولغان کشی اوزینگ عقلی استعدادلرن ییلگیلر بر اشکه گنه توجه ایتدروب، شول اشکه متخصص بولو یولنده تکامل ایته. شونک ایچونده بالالق هم اوسمرلک دورلرنده شاگردگه عمومی معلومات بیرو ایگ تیوشلی اش. اما بلاغت دورینگ سوکنغی یارطیسنده هم کشی اولوغا یغاچ، عمومی معلومات بلن شغلله نمی، بلکه مخصوص علملر بله ننگنه مشغول بولو اورنلیراق.

مردعالم محدف.

آورولرنی قبول ایتووی ییکل بولا .

آشاغاندن صوڭ آوزنی پاکله غسه ، طعام قالدقلری چریده آوزنی ایسله ندره ، تشنی چرنه ، آش قازانن بوزا باشلی . شوننگ ایچون ، آش صوڭندوق کچکنه بالارننگ آوزن پاکلرگه ، زورراقلرن چایقارغه اویره تورگه کیرهك . کچکنه بالاننگ آوزن پاکله گنده : چه نهجه بارمقغه پاک چوپرهك اوریلرده صاف صوغه مانوب بالاننگ آوزن سورتلر . عموما بالاننگ هر بیرن پاک توتارغه جش-جش قویندررغه ، کیوملرن ، چوپرهكلرن یا گرتوب ، جووب توررغه کیرهك .

کیوم

ته نمزنی چیتده گی صالحقلقندن صاقلار ، اوزمزه گی ییلقنی چیتکه چغارماس ایچون کیومگه محتاجز . بالارننگ کیوم-صالمی ، اوزلرن صالحقلندن صاقلارلق ته نلرینه ضرر ایتمه سملک بولورغه کیرهك . کیوم کیرهك آباققی و کیرهك باشقه تقی بولسون ته تقی فسوب تورردی طار بولسه ، اعضاننگ ایرکنچه حرکتینه قانتک تیگر یورووینه مانع بولغانلقدن ضرردن باشقه نهرسه بیرمیدر . شولابوق ، کیومنگ آرتق کیک . آرتق آور بولوویده موافق توگل . چونکه کیک کیوم ته تنگ اوز یلیسن صاقلی آلمی ؛ قالن آور کیوملر یورونی آورایتو اوستینه . آرتق یلی بولغانلقدن کشیده گی صووققه جداو قوتن بتره .

بالارننگ کیوملرن ، ییگرهك اچکی کیوملرن یومشاق نهرسه-لردن تگه رگه ؛ هر وقت پاک توتارغه تیوش . بالاغه یوغشلی تورلی آورولر یوقاس ایچون-کچکنه بالاغه یارار نه لی -- دیب کیومن ایسکی نهرسه لردن تکمه سکه ، کرلرن باشقه کرلرگه آرالاشدروب یوماسقه کیرهك .

کیوم مناسبتی برله بالارنی «یلهو» توغروسنده ده بره رسوز نه تیورگه توغری کیله : بزنگ خلق آراسنده «یله نمی اوسکان بالاننگ آیاغی که کری بولا» دیگن اعتقاد بوینچه ، (آ کلاب توگل بلکه بر برسندن کوروب) بالارن «یلهو» عادتی بار . طبییلرنگ نه تیونچه بو اعتقادننگ اصلی یوق . بالارنی یلهو سکه کیرهك . چونکه یلهو سببلی اعضاده غی قانتک یورشی اوگایسزلا-نورغه ، بالارننگ یومشاق اعضاری ضعیفله نوب قالدورغه ممکن .

هراملی

بالا تربیه ایتودن «توغریدن توغری هر قاتیق ، هر اوگایسزلقدن صاقلاو» معناسن آکلارغه یارامی . بالانی آورلق لردن صاقلارغه کیرهك بولسه آرتق هم وجودی کوتهره آلماسدی

اصول تربیه

هرکت باکه - سلکخور

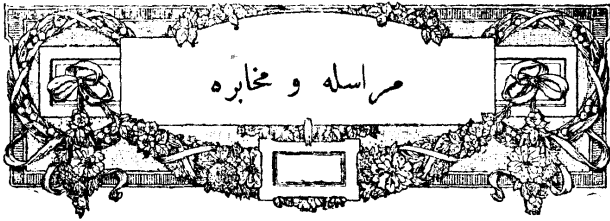
هرکت ، اوسونگ برنجی شرطلرندن صالغانغه هر کم ایچون . ییگرکه ده اوسودورنده بولغان بالار ایچون لازم بر اشدر . اعضالده غی قوت و اوسونگ آزلغی و کوبدگی ، حرکتنگ آزلق ، کوبدگینه قاراب یوری . کوب حرکت ایتکن اعضا کوب اوسه ، قوتلی بولا ؛ حرکتله نهمه گن اعضا اوسمی ، ضعیف قالا . شونلقدن بالارنی وقتی برله اویندن حرکتدن طیماسقه ، اوینولرینه توگل تیگ تورولرینه قایغررغه تیوشلی . دورت - بیش ساعت معلم آلدنده اوتوروب ، آروب قایتقان معصوم بالار ، طبیی - الهامی بر قوت تأثیری برله اوینی ، اویشقان اعضالرن یازا باشلاسه لر : «کوب اویناما ! خلفهك سیگا اوینا ! دیدی منی !؟ - سچکنی اوقو !!» دیب خطاب ایتکن آتا ، آنار تربیه دن خبرسز ، بالا بوزغچلردر . حرکتنگ آشنی سکدرو توغروسنده ده ییک زور یاردمی بار . فرانسوز طبییلرندن تروسو (۱۸۰۱-۱۸۶۶) : «کشی ، آشنی ، معده سی برله سکدرگن توسلی آباقلری برله ده سکدره» دی . لکن عادتده ، بالا ، دورت آیسز یاخشی ایتوب باشن توتارغه ، یدی - سیگر آیسز اوطوررغه بولدر آلمی . قوتلی ، ضعیف بولولرینه قاراب بالار ، ۹-۱۶ آی آراسنده یوری آلا باشلیلر . بنا علیه «حرکت کیرهك» دیگن اوی برله یاخود قزق ایچون ، مذکور وقتلر یتمه س بورون ، بالارنی باشلرن توتدررغه طرشمق ، ته پی یورتورگه ماتاشمق ، اعضالرننگ که کره یب ضعیفله نوب قالدوینه سبب بولورغه ممکن .

یاکلك

صحت ایچون پاکلکننگ ییک زور اهمیتی بار . چونکه ، انساننگ تیریسنده بر نیقدر بیزلر بار . بو بیزلر اوزلرندن هر وقت تیر هم بر نوع مای چفاروب تورالر . مذکور مای ، تیریننگ هم ته نده گی توکلرننگ یا کالغن - قورماون صاقلارغه خدمت ایته . تیر چغو ایسه ، تیریده گی حرارتنی آلوب ته تنگ صووققه قارشی مقاومتن تأمین ایتووی اوستینه قانتی ، آرتق صودن ، بعض بر ضررلی ماده لردن صاقلی . ایندی ته تقی نه لیدن نه لی پاکله نوب تورلماسه ، بدتننگ اوزندن چققان مای وصو هواده بولغان توزلر برله قاتوشاده - قاسر کوك بولوب - ته نده گی ییز تیشکلرن قاپلی . بنا علیه بیزلرننگ عملینه ضرر کیله و اول بیزلرننگ فائده سندن محروم قالنه . مونگ اوستینه پاک توتلماغان ته تنگ اوسووی آقرن ؛ یارا ، چووان کبی نهرسه بولغانده اوگالووی قین ، هر تورلی یوغشلی

هر توردی رساله لر تاراتو، جمعیت ننگ افکار و مسالگینی جه یو ایچون غزته و ژورنالدر نشر ایدو، علمی و ادبی مجلسلر یاساو آرقاسنده غنه املامزنی (چن معناسیله) اصلاح قیلورغه موفق بولسه ق بولورمز. بو یول بله حاضرغه اش کورو ممکن بولماسده، کیله. چکده ده ممکن بولماس دیب نه تیوب بولمیدر. بزدن صوگ کیله تورغان تاتار بالاری املامزنی چن چندن اصلاح قیلور ایچون بزم کورسه تکان یولمزغه کرمی چاره لر یوق.

علی جان تیرشقاوی . «تورکستان» .

مخبره . فاضل محترم موسی افندی بیگنیف حضرتلری اصولیین و متکلمین خلافربغه قرآن کریمدن عموم رحمت الهیهنی استنباط قیلوبدرلر. اعتقادیه بولسون عملیه بولسون، مدافعه ایلمک یاخشی بر اش بولماسه کیرهک. زیرا اگر مدافعه فایده بیرسه ایدی محمد مراد افندیگ مشایعه خرب الرحمن اسملیک اثرلری فایده بیرسه کیرهک ایدی. شونک ایچون بارچه احکاملرینی تسلیم قیلوب بر نجه کله استفسار ایدمز و جوابلرینی کمال انتظار ایله کوتوب طوررمز. سؤالمز اوشبودر: احکام مستنبطلری هر قدرکه بولسون اوچ صورتدن خالی ایمسدر. ۱نجی: هر احکام، تکلیفیه بولوب هر احد اعتقادیاتیه اعتقاد و عملیاتیه عمل قیلماق ایله مکلفدر حتی که هر احد اعتقاد و عملینگ ترکی سبیل عاصی بولور. ۲نجی: هر احد مکلف بولمی بلکه هر شخص کیم بوندر فهمسه و بوندر مطالعه قیلسه اوشل شخص مکلف بولور. نیته کیم عمل قیلماق هر مجتهدنک اوزینگ ما اجتهدینه واجبدر. ۳نجی: مطلقا بول مسئله مستنبطلر احکام تکلیفیه لر قسمندن بولمی و شونک ایچون آنک برله هیچ کیم تکلیف ایتولمیدر. ایندی بز برنجی صورتده استفسار قیلورمز کیم الله سبحانه و تعالی اوزینگ بنده لرینه بر نجه احکام لرغه کم آنک فهمی بر مگ اوچوز یلدن صوکره فقط بر کشیگه حاصل بولور تکلیف قیلورمی؟ تکلیف بما لیس فی الوسع بوندن زیاده بولورمی؟ اما ایکنچی و اوچونچی صورتلرده بونجه شور و شغلر و بونجه تألیف و تخطیه لر خصوصاً سلف متقدمین که لا حجه الیه بولسه کیرهک. زیرا هیچ کشتی فاضل موسی افندی بیگنیفدن باشقه آنک اعتقادیه و عملیه مکلف توکلن ایکان. اگر دیسه لر کیم: ابن عربی و عنبری لر مونک برله

نرسه لردن گنه صاقلو تیوش. یاخشی تریه سلامتکنی صاقلو برله برکه حیاتده بیک جش اوچری تورغان: آچلق، صوصاو، صاقلنق، قایغی کبی حاللرگه آقرن، آقرن اویره ته بارغان تریه در. علی - حبیب . «فازان» .

کیگاش

«شورا» مجله علمییه سینگ ۸نجی عددنده «املامزنی اصلاح» مقاله سینی اوقوب جققاق معلم صفیله عبد افندی که اوشبو روشده کیگاش بیرونی موافق کوردم: آرقاداش! هر تاوشنگ اوزینه مخصوص علامتیر تابوب، کوبدنن یازلوب ده باصلمی یاتقان «الفبا» گر بار ایکان، اما شول الفبا گر صوکنده ابتدائی مکتبلر ننگ هر صنفنده اوقور (اوقتور) ایچون «قرائت» کتابلر گر بارمی؟ بولسه باصدروو گر معقول؛ بولسه باصدرووب مشقت چیگه کورمه گر. چونکه سز ننگ الفبانی اوقوب جققان بالار، باشقه املابه یازلغان قرائت کتابلرینی اوقی باشلاسار، بردن الفبا گر ننگ اهمیتی قالمایاچاق ایکنچیدن بالار ننگ باشلرینی قاتررغه. معلم افندیلر ننگ ده بیک نق و اتولورینه یاردمچی بولغان بولورسز. شونک ایچون ده الفبا گر رواج تابا آلماز.

«الفبا» یازوچی محترم ذاتلر اوزلرینگ الفبالیینه بنا قیلوب «قرائت» کتابلری ده یازسونلر ایدی. هم ده فقط «قرائت» کتابلری غنه یازوچی ذاتلر معتبرهک «الفبا» لرغه بویسنوب اوزلرینگ کتابلرینی یازسه لر، معلم و شاگردلر ایچون بیک زور اوکیلیق قیلغان بولورلر ایدی. بوندن صوگ، محررلر شول نقطه غه کوبرهک اهمیت بیرسه لر، اوزلری ایچون معین بر یول توتقان ایدوکارینی باشقه لرغه بلدیگر تکان بولورلر ایدی.

«اصلاح املامز» تورسنده بونی ده ایسدن چغاررغه یارامیدر، که ۳-۲ آی غنه بالار آلدنده استعمال ایدلوب ده تاشلانا تورغان «الفبا» لر ایله گنه تاتار املاسینی اصلاح قیلورغه ییلکنو، قویان قابقانی بله آرسلاستی اولارغه طرشو کبی ثمره سز بر امطلو بولوبقه قالاچاق.

الفبا صوکنده قرائت کتابلری بله ننگنه ده قناعتله نوب، املا مسئله سینی تیوشلی قدر حل قیلوب بیره آلمامز. شونک ایچون ده کوبدنن نغوب کیلگان ایسکی املانی جیکوب، آگا غالب بولور ایچون بز که ایکنک «اصلاح املا جمعیتی» آچارغه کیرهک. شول جمعیت طرفندن صایلانغان منه دیگان آناقلی پیداغوغلر مزدن عبارت بر کامیسه طرفندن «الفبا» و «قرائت» کتابلری یازلوب، جمعیت طرفندن باصدرووررغه کیرهک. شونک اوستینه ادبیاتقه دائر

و یا که مؤلف یا گلشکان بولورغه تیوشلی. چونکه «من مات ولم يعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة» حدیثدن خلیفه قویونک دینی اش ایکانلگی آچیق معلوم. سیاسی و اجتماعی اش حقنده رسول الله موندی وعید قیلماسه کیرهک. بو خصوصده «شورا» ده جواب یازلسه ایدی. حسن دولت.

شورا: بر عبارتنگ حدیث ایکانلگینی دعوی ایتوجیلر ایچون شول حدیثی مشهور اصولر، سنن یاخود مسندلردن بررسینه اسناد قیلو لازمدر. کتب سته و مشهور مسندلرنک بعضیلری بو کونده مطبوع بولغانقلردن جلدلرینی، بیتلرینی کورساتوده تیوشلی. اوچراغان بر «قال النبی علیه السلام» یا که «لقوله علیه السلام» دیب یازلغان جملهلرنی حدیث دیب قبول ایتارکه ممکن توگل. اوشبو سبیدن مذکور حدیث درج ایتولگان اصل (سنن یا که مسند بولسه ده) نی همده جلد ویتتی کورساتوگرنی اوتنه مز. شولای ایتماگانگنر مدتده اعتراضگرغه جواب بیره آلمیز، بزنی معذور صانارسز.

بخارا (۱) ۱ نجی عدد «شورا» ده: «رسول الله طرفندن تعیین قیلنوب خبر بیرلمه گان مدتده معلوم بر آدمنی «ولی» دیب حکم ایتو نهایت درجه ده خطرله لی اشدرد...» دیبولگان. رسول الله حضرتلری وفات بولغاندن صوگ اسلام عالمنده البته «ولی» لر بولورغه تیوشلی. مونی البته «شورا» اوزی انکار ایتمی طورغاندر. شولای بولسه یوقاریده غی حکمی نیچوک درست بولادر؟.. یوقسه «شورا» رسول الله بعدنده اسلام دیناسنده «ولی» ظهور ایتادی دیب دعوی قیلمی؟. شولای دعوی قیلمه آکا دلیلی نیندی نرسه در؟ (۲) ۷ نجی عدد «شورا» ده «نیل» یلغه سینه قز صالو خبری بتولای اصلسز ایکانلگی یازلغان. حالبوکه جرجی زیدان «ارمانوسه المصریه» ده شول خبرنی تصدیق قیله وعمرو بن العاص برله حضرت عمرکه نسبت بیرلگان ماجرازنی کوچره در. شولای بولغاچ، نیچوک اصلسز بولادر؟. یارساشمی.

شورا (۱) ۱ نجی عددده بولغان سوز، بیک ظاهر بر سوز بولوب، سزنگ سؤالگرغه اورن یوق ایدی. «رسول الله خبری بولماغانده معلوم بر آدمنی تعیین قیلوب «ولی» لگی برله حکم قیلو یارامی» دیگان سوزکه «رسول الله صوگنده اسلام عالمنده «ولی» بولمادی» مضموتده بر حکم لازم بولمیدر. (۲) شول بحث حقنده کیتورگان دلیللمزکه کوره جرجی زیدان سوزی ده درست بولمیدر. بخاری و مسلم صحاحلردن یا که باشقه اصللردن،

قائللردر دیب. بز دیه چکمز: ابن عربی تصوف اهانندن، عنبری معتزله لرنگ روافضندن درلر. اوشبو سؤاللریمزغه «شورا» مجله سی بیطرفلیق اسمندن اورون برسه ایدی دیب رجاده مز. عبدالمنان نصرالله زاده.

شورا: بیطرف بولغانلقمزدن مکتوبگرگه اورن بیلدی. موسی افندی، سزنگ بو سؤالگرنی بزدن یاخشیراق آکلاسه کیرهک. بو کون بولماسه ده بر کون جواب یازار، انشاء الله.

اوفاء: بیوک تاو باشینه منار ایچون یکریمی اوتوز چاقروملردن حاضرله نوجی تیمر یول قیلندن «شورا» مزنگ «کرامات اولیاء» عقیده سیننی استکارغه حاضرله نگاننی گویدن بیرلی سیزوله در. باشقه اوقوچیلر شونی سیزه لر می یوقمی؟ اما بز اوزمز شونی اوتکان یلردن بیرلی سیزوب کیله مز همده اییده شلر مزگه: «مونه کوررسز، بر آز وقتلردن صوگ شورا - کرامات اولیاء - نظریه سی اعتقادی مسئله لردن توگل آنک برله تکلیف یوق، دیب اعلان قیلور» روشنده سویله ب ده قویدق. سوزمز درست بولورمی یوقمی؟ بلیمیز. اما بو کوندن اوزمز «کرامات اولیاء» برله اعتقاد قیلو لازم اشمی توگلمی؟ شونی صوریمز و «شورا» ده جواب بیروگرنی اوتنه مز. عبدالکریم القارماسانی.

شورا: «کرامات»، «حسی» و «معنوی» اسمی برله یکی قسمگه آیرلادر. صواوستنده جیه وله ب یورو. غازلوق اوستنده اوطوروب طورو. آباق برله تیکان اوگغای غه یردن ارغلوب چیشمه چیقو، بوش بویی برله هواده اوچوب یورو، کوز آچوب یومغانچی مشرق برله مغرب آراسینی ایلنه نوب قایتو قیلندن بولغان نرسه لر «حسی» کرامات بولوب، شریعتده استقامتلی، خلق حقینه رعایتلی و دعاری مقبول بولو. فراستلری طوغری کیلو، الهام برله مشرف بولو قیلندن بولغانلر «معنوی» کراماتدر. شوشی ایکی تورلی کراماتدن اولگیمی (حسی بولغانی) اعتقادی مسئله لردن توگل. اک اول آندی خبرلرنک سندلری بولمی، ایکنچی هر بر خارق عادت نرسه نک کرامات بولوی لازم توگل، اوچونچی خارق عادت نرسه لرنی کرامات دیب اعتقاد قیلو حقنده شریعت طرفندن تکلیف یوق. معنوی بولغان کرامات ایسه اعتقادی بولودن یگرهک عملی و اخلاقی مسئله لردندر.

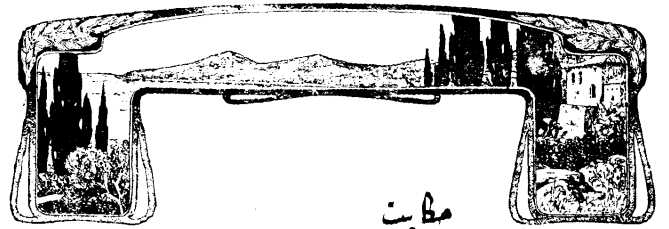
فزانه: بو یل چقان دینگه تعلقلی برکتابده (۱۸۶) نجی بیت) خلیفه صایلاو دینی اش توگل بلکه سیاسی و اجتماعی اشلردن بولورغه تیوشلی مضموتده بر سوز بار. مونده یا قلم

این هشام بک اعتماد صاحبی مؤرخردن روایت تابولماغان مدتده بزنگ شونده یازغانلرمز جرجی زیدان توگل بلکه سیوطی ومقربزی لر سوزلری برله ده باطل بولماز.

آلمانا (۱) سوبوکلی تورکی تلمزنی صاقلاو ایچون نیندی یول توتارغه کیرهک؟ (۲) تعلیم عمومی زاقونی اشکه آشاقلسه (البته بزم تورکی اولارینه ده اشکول آچلاچاق) شول وقت یاروم کون روسچه و یازم کون تورکیچه اوقوغان تورک بالاسی اوز تلینی بوزمی روسچه سینی ده قالدیمی آلوب باروغه نیندی اصول قوللانورغه کیرهک؟ (۳) شوندی اشقولارغه تورکی تلینی تامرندن بلگن معلملر قویولسه (تورکی تلی معلمی) تل بوزولودن صاقلانوغه شول بیتهرمی؟ (۴) تورکی تلینی بوزمی سویلی تورغان معلملرنی و تورک تلینی سوبوگوجی معلملرنی قایدن آلامز و آلارنی شوندی تل صاقلاوچی قیلوب قایسی مکتب و مدرسه مزدن طیارلاب چغاریق؟

شوشی سؤالدریمه محترم «شورا» نی اوقوجیلردن جواب کوته من . صابر جان الفورماشی .

ایل اوچون

مای یولدزی. اسسی، طهق هوالی کون. باشقرد بيشگی بولغان عظمتلی اورال تاولرینگ توبه لری صالحون کوکنگ قوچاغینه کروب یوغاریده غی صاف و ملایم هوا برله قانشوب طورالر ایدی. بو عظمتلی تاونک ایتهک آستده غی کیگ گنه یالانغه یا کئی توشکان کیلون (جای) اوزینک یاشل بارخت کبی کله منی طولقلاندروب توشهب قویغان. . . تیره یاغی یهم یاشل اورمان برله چولغانوب آلتغان. بو یالانتک نهق اورتاسندن قاق یاروب تورلی یاقغه بور. مالانوب، بورمالانوب آققان صاف و صالحون صولی ماتور یلغه باشقرد قزینگ یاشل جیلانینه صالحان کومش اوقاسی شیکللی یالتراب یاتا.

یالاتی بیزه کله گان تورلی توسده گی تورلی چه چکهلر ایرته برله توشکان چق صولری برله یوونغانلرده قبله لری قویاشقه یوز- لرینی یونالدروب بیوک تگری که رکوع غه اییلگانلر

بو یالان باشقرد جه یله وی .

مای یولدزی باشقردلر اوچون بیه به یله ب، قمز آچتوب شاپرا- شاپرا اچوب، جیونلر یاصاب، قورایلرنی گوزله توب، اوزون موگلی کویلر برله جه یله ونی یا گفرا توب راحتلانه طورغان چاق بولسه ده جه یله و بوش، ایسه ز موکلانوب اچی بوشوب یاتا ایدی. چونکه بو یل باشقردلر اوچون آش قایغیسی یوق، باش قایغیسی ایدی. بو یل مشهور پوغاچوف فته سی بولغان ۱۷۷۴ نچی یل ایدی.

بختی کیری کیته باشلاغان باشقردلرنی اونکان قشدن بیرلی «جایق» ده غی پوغاچوف فته سینگ طولقونلری آسته اوسته بولغانه باشلاغان ایدی. موندن اوتوز دورت یل بورون بولغان یاونک آچی خاطرهلری باشقردلرنگ ایسندن چقماغانه شونک اوچن قایتازر ایچون پوغاچوف یاغینه آوناوچیلر کوندن کون کوبا یوب «پوغاچ قاجاغنه مونده کیلور ایندی!» دیب کوتوب طورالر ایدی.

قایسی بر آیماقلر، پوغاچوف نگ آباق باسقان یرلرن قانغه بویاب، اوتقه یاندروب کیلورینی و حکومت عسکرینگ فته نی باصو یولنده کورسه تکان غیرت و اجتهادلرینی ایشتوب قایسی یاقغه قوشلورغده بلمی آتیراشقانلرده بو ایکی طولقون آراسنده هلاک بولماو اوچون تاو، تاش قوشلرینه، اورمان اچلرینه قاجقانلر ایدی. قایسی بر، مک یلقیلی بابلرده ماللردن آیرلوب باقر آچه یانچینغی غنه توتوب قالغانلر ایدی. آج وقتلرنده آلابوتا آشاب «باقر آچه تاش ایمش - آلابوتا آش ایمش» دیب قایغرشوب یاتالر ایدی. منه بو یل جه یله و شونک اوچون ده بوش ایدی.

آقبوز آت منگان آق صاقالمی قارت اورماندن جه یله و آچینغه کیلوب جقدی. کومشلی اییه رینگ قانجیغلارنده زور تورصقلر کورنهلر ایدی. جه یله و آچینغه چغو برله بر آز توقتاب موینن صوزوب صوزوب اطرافنی قارادی ده هیج نهرسه کورنمه گانگه کوکلی طنچلانغانساق بولوب آطنی یورشله توب اوتدی. منه اول جه یله و آچغن قاق یاروب، تورلی توسده گی، تورلی ته ملی ایسلر برله آکفوب طورغان چه چکه اوله نلرنی تاپتاب یالتراب یاتقان یلغه غه قاراب کتدی.

اول، اورمانده «پوغاچ یاوندن» قاجوب یاتقان «قاتای» آیماغینگ بر قارتی ایدی. صو آورغه دیب اورماندن چققان ایدی. آت آرقاسی برله تیگ بولوب طولقلانوب یاتقان یاشل بارخات کبی اوله نلرنی، بلطرغی تیرمه اورنلرینی، قارچینگ قورت قایناتقان یا گرنینی (یراواجق) کوروب یک آورغه کورسندی ده

دیدید. بوا یکی باشقردنک دوستانه سویله شولرینه قازاق آچولانوب
ایده شی باشقرد برله تیرگه شورگه طوتندی. نهایت قارتنگ
سوزلرن باشقرد ترجمه ایتکاج پوغاچ کشیلری بیک قاتی آچو
برله قارتنگ موبینه سیرتمهک صالحیلرده شونده اوسکان یالغز
قاین آغاچنه آصوب قویدیلر. اوزلری قارتنگ سویکلی ایده شی
آقبوز آتی جیتوب آلوب کیتدیلر. قارت آغاچ بوتاغنده سلکنوب
قالدی.

پوغاچوف یاوی اورالتی تابتاب کوب باشقردلرنی قروب،
قایسیلرن اوزلرینه قوشوب قازانغه اوتوب کیتدی. طاو، طاش
آرالرینه کروب قاجوب پوصوب قالغان آیماقلرده جه یله وگه چغا
باشلادیلر. ایل ایچون شهید بولغان بابانگ آغاچقه اصلنوب
طورغان جانسز گوده سینی تابوب بیک حرمتلهب «قارلی طاو»
جه یله ونده گی ایل ایچون شهید بولغان اولیلر قبرینه کوموب
قویدیلر. روس، قالماق، قازاق یولرنده شهید بولغان یعنی ایل
ایچون ئولگان باطرلر مقبره سنده تاغی بر ایل ایچون ئولگان
باطر قبری آرتدی.

کوب زمان اوتدی. دیناده کوب اوزگارشار بولدی. یاشلر
طودی؛ طوغانلر ئولدی؛ ئولگانلر اوتولدی. لکن بزنگ «ایل
ایچون» ئولگان بابای اوتولمادی. شاپروب قمز، کوبرتوب
بوذا اچکان مجلسلرده، زور جیونلرده، شهب طویارده قورایچیلر
باباغه چقغان موکلی جرلرنی صزدروب یهره لر. آیپاق صاقلالی
قارت، آتاسی باخر کچکنه وقده، ایل ایچون شهید بولغان
بابانگ «ئولمنی حساب ایتمی طورغان باطر» بولغانن سویابه
بیره. آنک اصلغان یپی ده بالادن بالاغه قالب صاقلانا ایکان.
هر تورلی آورولرغه شفا بولا دیب سویلیلر. . .
ف. سلیمانف.

موقت محرری: عبدالرحمن فخرالدینف.

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفیلر».

Дозволено военной цензурой.

قارت آتدن توشدی. صالقون صولی یلغه چرلداپ آغا؛ یاودن
قورقچی یوق کومش کیبی جاباق بالقلر چواقغه راحتله نوب یالط.
یولط ایتوب اوینلر ایدی. قانجاغادن قارا تورصقلرنی آلوب بابای
یلغه ننگ صاف صوونینی طولتره باشلادی. آقبوز آت باورینه
کیلگانچه صوغه کروب، قولافلرن سلکتوب تهمله بکنه صو اچه
باشلادی. . . کینهت آنلر پشقرغان. کشیلر قچقرشقان تاوشلر
ایشولدی. آقبوز آت قولاغن قایچیلاب قارادی. بابای ده باشن
کوتاروب اوزینی قورشاب آغان بر نیچه کشی کوردی: هممسی
قورالی؛ بر ایکی گنه باشقرد بولوب، قالغانلری روسلر ایدی.
- «صاومی، الو کشی؛ دیب باشقرد سلام بیردی: - منه
بز ایلمنی قوتقارو اوچون صوغشوب یوریمز، سز ایندی شول
یاودن قاجدق دیگان بولوب تاو، تاش آراسنده بیسه کایلر کزنگ
بتن اولتروب، آلابوتا اوله نی آشاب ناتاسزدر. . . نهیت نهلی،
الو کشی، آیماغز قایده یانا؛ ساداق تارتاردا ی مرگان یگتله کز
بارمی؟
بابای قاوشامیغنه:

- «سین، توغان، اوز باشقردگه یاو سوزن سویلهب یورمه!
«آداشقانتک آلدی یوق» دیگاندی اوزنگ آداشقان، آداشوب
یور! بزنگ آیماقنی بلاگه سویره تمه، توغانقای!» دیدی.
باشقرد سوز ده شمه دی. آراغه جاباق قازاغی کردی:
- «بابای، کشیلرک قایده؛ صالداتلر کورنیممی؟» دیدی.
باشقرد ترجمه ایتدی.

بابای قوباراسی اوچقان، کوزلرنده نلله نیندی اوتلر اویناغان
بو جاباق قازاغینه بیک آچو برله کوزلرینی آقایتوب قارادی ده:
«تل بلماس!» دیدی.

جاباق قازاغی آچولانوب «منه بیت ترجمان، باشقردجه
سویله!» دیب قچقردی. باشقرد ترجمه ایتوب:

- «میگا آیت، الو کشی!» دیدی. بابای اولگی سوزلرن
تکرار ایتوب:

- «سین، توغان، اوز باشقردگه یاو بولوب یورمه. آنا.
بابایلر آلا ی بولماغان. پوغاچوفنی آلداجی دیلر بیت. . .»

«شورا» اورنبورغره اونه شمه کونره بر هیفقاہ ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ (БЛОЖКИ
30 КОП.), НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنهك ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ تین.

«وقت» برلن برگه آلویچلرغه:

سنهك ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ تین در.

Ш У Р О

№ 11.

ИЮНЬ 1 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفلىرى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت عالملىرى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلىرى حقنده يازلغان بر رساله در. حديث علمى برله شغلله نوجيلر ايچون كيره كلى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بيتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچتھسى برله برلكده ۵۵ تين.

آدریس: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургъ.

«ابن عربى»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

شيخ محي الدين بن عربى ترجمه حالى حقنده ترتيب ايتولگان بر رساله در. مونده ابن عربى نك مسلگى واوزينه خاص بولغان فكلر نندن مهملى ذكر ايتولگان. ۱۲۶ يتده باصلغان بو رساله نك حقى پوچتھسى برله برلكده ۶۰ تين. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

«ابن تيميه»

رضاء الدين بن فخرالدين اثرى

اسلام عالملىرى نك ايگ مشهورلر نندن بولغان ابن تيميه نك ترجمه حالى، مسلگى و فكلرلى يازلغان ۱۴۸ بيتك بر اثر در. حقى پوچتھسى ايله برلكده ۶۰ تين. هر بر مشهور كتابچيلرده ساتلور. باش اسقلادى «وقت» اداره سنده.

اورنبورغده «وقت» مطبعه سنده

كانتورلر ايچون: هر تورلى كنيگه لر، اس-چوط، ناكلادنوى، فاكفور، بلانقه، كانويرت، آچق خط، كويتانسبه؛ يارليق، آفیشه، ليتوچقه؛ طوى وضيافت ايچون: دعوت زاپيسقه لرى هم تبريك و ويزيت كارتچكه لرى حاصل هر تورلى مطبعه اشلىرى تورلى قراسقه، پوطل و تورلى حرف ايله گوزل روشده اشله رگه زاكاز قبول ايتوله و چيتمدن بر آز زادانقه يباروب صوراعا بلرغه تله گابارى فورماده تين اشله نوب يبارلدر.